

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**LİSE SON SINIF ÖĞRENCİ VE VELİLERİNİN GELECEK BEKLENTİLERİ,
KAYGILARI VE ARALARINDAKİ FARKLILIKLAR ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

Mevhibe SİNAN

Ankara, 2024

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**LİSE SON SINIF ÖĞRENCİ VE VELİLERİNİN GELECEK BEKLENTİLERİ,
KAYGILARI VE ARALARINDAKİ FARKLILIKLAR ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi

Mevhibe SİNAN

**Proje Danışmanı
Prof. Dr. Bülent GÜLÇUBUK**

Ankara, 2024

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DÖNEM PROJESİ DEĞERLENDİRME FORMU

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Enstitünüz İnsan Kaynakları Yönetimi Anabilim Dalı 22944564 numaralı tezsiz yüksek lisans öğrencisi Mevhibe SİNAN'A ait "Lise Son Sınıf Öğrenci ve Velilerinin Gelecek Beklentileri, Kaygıları ve Aralarındaki Farklılıklar Üzerine Bir Araştırma" "A Research on the Future Expectations, Anxieties and Differences Between High School Senior Students and Their Parents" adlı tezsiz yüksek lisans dönem projesi tarafımda değerlendirilmiş olup,

BAŞARILI

BAŞARISIZ

bulunmuştur.

Dönem projesi danışmanı olarak, adı geçen öğrencinin notunun, dönem projesinin Enstitünüz Müdürlüğü'ne tesliminden önce *Öğrenci İşleri Bilgi Sistemi*'ne (OİBS) tarafımdan işlendiğini beyan ederim.

DÖNEM PROJESİ DANIŞMANI ONAYI

TARİH: 23.07.2024

Prof. Dr. Bülent GÜLÇUBUK

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Bülent GÜLÇUBUK danışmanlığında hazırladığım “ *Lise Son Sınıf Öğrenci ve Velilerinin Gelecek Beklentileri, Kaygıları ve Aralarındaki Farklılıklar Üzerine Bir Araştırma (Ankara,2024)* ” adlı dönem projesindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

23.07.2024
Mevhibe SİNAN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
TABLO VE GRAFİK LİSTESİ.....	ii
GİRİŞ	1
I- KAVRAMSAL TEMELLER.....	2
1. Gelecek Beklentisi.....	2
2. Ergenlik Dönemi	2
3. Kaygı	2
3.1. Sınav Kaygısı	2
3.2. Kariyer Kaygısı.....	3
3.3. Ekonomik Kaygılar	4
3.3.1. İşsizlik	4
3.3.2. Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik	5
II- ÇALIŞMANIN ÖNEMİ VE AMACI	6
III- ÖRNEKLEMİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM	8
IV- ÖĞRENCİ VE VELİ ANKETİNDEN ELDE EDİLEN BULGULARIN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	13
V- SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	42
KAYNAKÇA	49
ÖZET.....	51
ABSTRACT	52

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Genç işsizlik oranı, 2017-2022.....	6
Tablo 2: Öğrenci Anketine Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	8
Tablo 3: Veli Anketine Katılan Velilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....	10
Tablo 4: Öğrenci Ve Veli Anketinden Elde Edilen Demografik Bulguların Oransal Olarak Karşılaştırılması.....	11

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1-a: Öğrenci Anketi/ Öğrencinin üniversite sınavına gireceği alana ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	13
Grafik 1-b: Veli Anketi/Öğrencinin üniversite sınavına gireceği alana ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	14
Grafik 2-a: Öğrenci Anketi/Üniversite tercihlerini belirleyen etmenlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	14
Grafik 2-b: Veli Anketi/Üniversite tercihlerini belirleyen etmenlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	15
Grafik 3-a: Öğrenci Anketi/ Öğrencilerin yabancı dil seviyesine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	15
Grafik 3-b:Öğrenci Anketi/ Öğrencinin yabancı dil seviyesinin üniversite tercihlerine etkisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	16
Grafik 3-c: Öğrenci Anketi/ Öğrencinin bilgisayar kullanma becerisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	16
Grafik 3-d: Öğrenci Anketi/ Öğrencinin teknolojik gelişmeleri takip etme seviyesine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	16
Grafik 27: Öğrenci Anketi/Üniversitede öğrencilerin kendilerini geliştirmek istediği alanlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	17
Grafik 3-e: Veli Anketi/ Velilerin çocuklarında gelişmesini istedikleri alanlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	18
Grafik 4-a: Öğrenci Anketi/ Anne/Babanın öğrencinin meslek seçimine etkisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	18
Grafik 4-b: Veli Anketi: Velilerin çocuklarının meslek seçimine etkisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	19
Grafik 5: Öğrenci Anketi/ Anne/Babanın sosyal statü/ekonomik durumu ile öğrencinin gelecek beklentileri arasındaki ilişkiye ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	19

Grafik 6-a: Öğrenci Anketi: YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyacı olan dışsal desteğin yeterli düzeyde sağlanma durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	20
Grafik 6-b: Veli Anketi: YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyacı olan dışsal desteğin yeterli düzeyde sağlanma durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	20
Grafik 7-a: Öğrenci Anketi/ Öğrenci açısından YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyaç duyduğu psiko-sosyal desteğin sağlandığı kaynaklara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	21
Grafik 28-a: Öğrenci Anketi/Öğrencinin Anne/Babasıyla Olan İletişim Düzeyine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	21
Grafik 28-b: Veli Anketi/Velilerin Çocuklarıyla Olan İletişim Düzeyine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	22
Grafik 7-b: Veli Anketi/ Veli açısından YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyaç duyduğu psiko-sosyal desteğin sağlandığı kaynaklara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	22
Grafik 8-a: Öğrenci Anketi/YKS hazırlık sürecinde öğrencinin sınav kaygısı düzeyine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	23
Grafik 9-a: Öğrenci Anketi/ YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ebeveyninin kaygı düzeyine ilişkin algısına ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	23
Grafik 8-b: Veli Anketi/YKS hazırlık sürecinde velilerin çocuklarının sınav kaygısı düzeyine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	24
Grafik 9-b: Veli Anketi/ YKS hazırlık sürecinde velinin kendi kaygı düzeyine ilişkin algısına ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	24
Grafik 10-a: Öğrenci Anketi/ YKS hazırlık sürecinde öğrencinin stres düzeyini azaltabilecek seçeneklere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	25
Grafik 10-b: Veli Anketi/ YKS hazırlık sürecinde velilerin çocuklarının stres düzeyini azaltabilecek seçeneklere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	25
Grafik 11-a: Öğrenci Anketi/YKS hazırlık sürecinin aile bütçesine etkisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	26
Grafik 11-b: Veli Anketi/YKS hazırlık sürecinin aile bütçesine etkisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	26
Grafik 12-a: Öğrenci Anketi/ Üniversite eğitimi boyunca ebeveyninin zorlanacağını düşündüğü konulara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	27
Grafik 12-b: Veli Anketi/ Üniversite eğitimi boyunca ebeveynlerin kendilerini zorlayacaklarını düşündüğü konulara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	27
Grafik 13-a: Öğrenci Anketi/ Üniversite eğitimi boyunca öğrencilerin zorlanacaklarını düşündükleri konulara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	28
Grafik 13-b: Veli Anketi/ Üniversite eğitimi boyunca velilerin, çocuklarının zorlanacaklarını düşündüğü konulara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	28
Grafik 14-a: Öğrenci Anketi/Üniversite eğitim masraflarının karşılanacağı kaynaklara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	29

Grafik 15-a: Öğrenci Anketi/ Üniversite eğitiminde sağlanan burs vb hakkında yeterince bilgilendirilip bilgilendirilmediklerine ilişkin öğrenci görüşlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	30
Grafik 14-b: Veli Anketi/ Üniversite eğitim masraflarının karşılanacağı kaynaklara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	30
Grafik 15-b: Veli Anketi/ Üniversite eğitiminde sağlanan burs vb hakkında yeterince bilgilendirilip bilgilendirilmediklerine ilişkin veli görüşlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	30
Grafik 16-a: Öğrenci Anketi/Öğrencinin farklı milliyet/inanca sahip insanlarla bir arada yaşamayı güvenlik tehdidi olarak algılama durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	31
Grafik 16-b: Veli Anketi/Çocuğunun farklı milliyet/inanca sahip insanlarla bir arada yaşamamasını güvenlik tehdidi olarak algılama durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	32
Grafik 17: Öğrenci Anketi/Kariyer yolculuğunda cinsiyet ayrımcılığına uğrama endişesi taşıma durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	32
Grafik 18-a: Öğrenci Anketi/Fiziksel engelli olma durumunda kariyer yolculuğunda dezavantaj yaşama kaygısına ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	33
Grafik 18-b: Veli Anketi/Çocuğunun fiziksel engelli olması durumunda kariyer yolculuğunda dezavantaj yaşama kaygısına ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	33
Grafik 19-a: Öğrenci Anketi/10 yıllık gelecekte öğrencileri kaygılandıran faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	34
Grafik 19-b: Veli Anketi/10 yıllık gelecekte velileri kaygılandıran faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	34
Grafik 20-a: Öğrenci Anketi/10 yıllık gelecekte öğrenciyi heyecanlandıran faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	35
Grafik 20-b: Veli Anketi/10 yıllık gelecekte çocuklarıyla ilgili velileri heyecanlandıran faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	36
Grafik 21-a: Öğrenci Anketi/Öğrencilere göre insanların mutluluk düzeyini belirleyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	36
Grafik 21-b: Veli Anketi/Velilere göre insanların mutluluk düzeyini belirleyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	37
Grafik 22-a: Öğrenci Anketi/ Öğrencilerin gelecek beklentilerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	37
Grafik 22-b: Veli Anketi/Velilerin çocuklarının geleceğine ilişkin beklentilerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	38
Grafik 23-a: Öğrenci Anketi/Öğrenciye göre geleceklerini belirleyen en önemli faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	38
Grafik 23-b: Veli Anketi/Veliye göre çocuklarının geleceklerini belirleyen en önemli faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	39

Grafik 24-a: Öğrenci Anketi/Öğrencilerin Türkiye'de ve/veya Dünya'da düzeltmek istediği alanlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	39
Grafik 24-b: Veli Anketi/Velilerin Türkiye'de ve/veya Dünya'da düzeltmek istediği alanlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı	40
Grafik 25-a: Öğrenci Anketi/Öğrencinin meslek seçimini etkileyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	40
Grafik 25-b: Veli Anketi/Velilerin meslek seçimini etkileyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	41
Grafik 26-a: Öğrenci Anketi/Mesleki başarıyı etkileyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	41
Grafik 26-b: Veli Anketi/ Mesleki başarıyı etkileyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı.....	42

GİRİŞ

Lise son sınıf, öğrencilerin eğitim hayatlarında önemli bir dönüm noktasıdır. Bu dönem, öğrencilerin üniversiteye geçiş yapacakları, kariyerlerini şekillendirecekleri ve yetişkinlik hayatlarına adım atacakları kritik bir süreçtir. Öğrenciler, ergenlik dönemine uyum sağlamaya çalıştıkları bu süreçte, üniversite sınavlarına hazırlanmanın yanı sıra, gelecek kariyer planları yapmak durumundadırlar.

Lise son sınıf öğrencileri, lise mezuniyeti sonrası hayatlarını düşünerek birçok beklenti taşımaktadırlar. Bu beklentilerden en yaygın olanları üniversite eğitimi almak, iş hayatına atılmak, kariyer hedefleri belirlemek, kişisel gelişim ve aile kurmak yer almaktadır. Veliler ise çocuklarının geleceklerini belirleme noktasında çoğu zaman finansal ve psikolojik destek sağlamak durumundadırlar.

Ancak bu beklentilerle birlikte gelecek kaygıları da gelişebilir. Gelecekteki belirsizlik, finansal endişeler, başarı beklentileri ve yeni bir çevreye uyum sağlama kaygısı gibi faktörler, öğrencilerde ve lise son sınıf öğrencilerinin velilerinde kaygı yaratabilmektedir. Aile içi açık ve güçlü bir iletişim ve geleceğe ilişkin planlama, bu kaygıların bir kısmını hafifletebilmekte ve gelecek için gerçekçi beklentiler oluşturmalarına yardımcı olabilmektedir.

Bazı yaygın beklentiler ve kaygılar şunlardır:

Beklentiler:

1. **Üniversiteye Giriş:** Birçok ebeveyn, çocuklarının iyi bir üniversiteye girmelerini ve başarılı bir eğitim alarak kariyerlerine iyi bir başlangıç yapmalarını beklentisi içindedir.
2. **Kariyer Başarısı:** Ebeveynler, çocuklarının gelecekte başarılı bir kariyer sahibi olmalarını ve finansal güvenceye sahip olmalarını istemektedirler.
3. **Kişisel Gelişim:** Aileler, çocuklarının kişisel gelişimlerini sürdürmelerini ve karakterlerini olumlu yönde şekillendirmelerini istemektedirler.

Kaygılar:

1. **Akademik Başarı:** Ebeveynler, çocuklarının akademik başarısızlık yaşamamasından endişe edebilirler. Bu, özellikle sınav dönemlerinde veya üniversite başvuruları sırasında belirgin olabilir.
2. **Maddi kaygılar:** Gerek üniversiteye hazırlık sürecinde gerekse üniversite eğitimi boyunca finansal yetersizlikler nedeniyle aileler maddi kaygılar taşıyabilmektedirler.
3. **Sınav stresi:** Veliler, çocuklarının stres seviyelerini ve duygusal durumlarını yakından gözlemlemeleri sebebiyle ve bu konuda kaygılanabilirler.
4. **İstihdam Olanakları:** Ebeveynler, çocuklarının gelecekteki iş bulma ve ekonomik istikrarlarını düşünerek genel bir kaygı taşıyabilmektedir.

Literatür araştırması yapıldığında, ortaöğretim öğrencileri ile yapılan çalışmalarda gelişim, kişilik, sigara, alkol ve madde kullanımı, psikolojik ve fiziksel sağlık,

ekonomik problemler, aile ve ilişki sorunları, intihar düşünceleri, cinsel taciz, öğrenme sorunları, meslek seçimi, kariyer gelişimi ve gelecek kaygısı, yeme bozuklukları ile yasal problemler hakkındaki sorunlarla ilgili problemlerin sık yaşandığı belirlenmiştir (SA Benton, JM Robertson, WC Tseng, FB Newton, SL Benton,2003; Horenstein D.,1976; Kitzrow, M.,2003;aktaran:Nurtan F.,2021).

Görüldüğü gibi, lise son sınıf öğrencilerinin ve velilerin akademik ve psikolojik açıdan baskı altında olduğu bu süreçte beklenti ve kaygılar açısından dengeli yürütülmesi önem taşımaktadır.

I- KAVRAMSAL TEMELLER

Bu bölümde, lise son sınıf öğrenci ve velilerine uygulanan anketten elde edilen bulgular ışığında, öğrencilerde ve velilerde gelecek beklentileri ve kaygıları çerçevesinde ön plana çıkan kavramlar hakkında açıklamalar yer almaktadır.

1. Gelecek Beklentisi

Beklenti kavramı, Türkçe Sözlük'te bireysel anlamda “gerçekleşmesi beklenen şey” ya da “bireyin kendisinden beklenenler konusundaki öngörüsü” olarak tanımlanmaktadır. (Türk Dil Kurumu, 2011, aktaran: Uluçay, T., Özpolat, A.R., İşgör, İ.Y. ve Taşkesen, O.,2014) Gelecek beklentisi ise, bireylerin geleceğe ilişkin ilgi ve kaygılarını barındıran bilişsel haritalardır. Gelecek beklentileri önemlidir, çünkü beklentiler kararların alınmasında en güçlü motivasyonlardır. (Nurmi,1991, aktaran: Şimşek, H.2012).

Bu çalışma özelinde, öğrencilerin gelecek beklentileri, kendileriyle ilgili olarak eğitim ve meslek hayatında başarılı olmak, topluma faydalı işlerde yer almak, aile kurmak iken toplumsal boyutta ülke ekonomisinin düzelmesi, gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilerek sosyal adaletin sağlanması şeklinde sıralanmaktadır.

2. Ergenlik Dönemi

Ergenlik dönemi, fiziksel, duygusal ve sosyal alanların gelişimi açısından değişimlerin yoğun olduğu bir dönemdir. Fiziksel ve sosyal değişiklikler ile birlikte, bu dönemin insan yaşamı için önemli gelişim görevlerini ve kararları barındırması sebebi ile önemli bir dönem olduğu düşünülmektedir. (Bacanlı, Akyol, Kaynak ve Özhan, 2018; Behrman, Kliegman ve Jenson, 2000, aktaran: Kurtuluş, Kurtuluş, & Yaman, 2022)

3. Kaygı

“Kaygı” ifadesi, Türkçe’ de “üzüntü, endişe hissedilen düşünce veya tasa” anlamında kullanılmaktadır (TDK,2020). Bu çalışmada kaygı kavramı öğrenci ve velilerin gelecek kaygıları çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu çerçevede, genel kaygı düzeyini etkileyen alt başlıklar; sınav kaygısı, kariyer kaygısı, toplumsal kaygılar olarak ortaya çıkmaktadır.

3.1. Sınav Kaygısı

Sınav kaygısı, olarak kişinin sınav esnasında performansını olumsuz etkilemesi, sınavdan önce ise öğrenmeye dönük çalışmalarını engelleyerek var olan kapasitesini kullanmasına engel olması açısından oldukça önemli bir kavramdır. (Aydin, U. & Bulgan, G.,2017). Sınav kaygısını etkileyen faktörler, bu çalışma kapsamında ebeveynlerin ve öğrencilerin kaygı düzeyleri, kaygının demografik özellikler ve aile içi iletişimle olan bağıntısı, ebeveynin çocuğundan beklentileri, öğrencilerin sınava hazırlık sürecinde psiko/sosyal açıdan ne derece desteklendiği gibi konular incelenmiştir.

Öğrencilerde kaygıya neden olan bir diğer faktörün de “gelecek kaygısı” olduğu anlaşılmaktadır. Geleceğe dair belirsizlikler, hedeflerine ulaşamama ve işsiz kalma korkusu sınava verilen önemi, sınava atfedilen değeri artırmakta ve sınav kaygısını ateşlemektedir. (Uyar,A.&Canpolat,M.,2023). Türkiye’de sınavlar insanların geleceğin şekillenmesinde çok belirleyici bir etkidir. Rekabetin yoğun olması nedeniyle, liseye geçişte, yükseköğretime geçişte ve sonrasında mesleğe geçişte sınavlar her aşamada

karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan en belirleyici olanı ise, sonuçları itibariyle YKS (Yükseköğretime Geçiş Sınavı)'dır. Bu çalışmada konusu itibariyle öğrenci ve velilere YKS ile ilişkili sorular yöneltilmiştir.

3.2. Kariyer Kaygısı

Meslek, kişilerin yaşamlarını sürdürebilmeleri ve insanlara yararlı hizmet veya mal üretebilmeleri için belli bir eğitim sürecinden geçerek kazandıkları bilgi ve becerilere dayalı bir iş olarak tanımlanabilir. (Kuzgun, 2000, s.2) Meslek tanımından da anlaşılabilceği gibi bireysel ve toplumsal boyutu olan bir kavramdır.

Bireyler mesleklerini kişisel yeteneklerine uygun bir meslek seçmesi durumunda sadece para kazanmakla kalmaz, kendini gerçekleştirme yolunda ilerleyerek yaşam doyumunu sağlayabilir. Meslek seçimi, insanın hayatında verdiği en önemli kararlardan birisi olması sebebiyle kendisi ve ailesi açısından kaygı kaynağı olabilmektedir. Özellikle de henüz kişinin kendini keşfetme dönemi olan, yeteneklerin tam olarak farkında olunmadığı ergenlik döneminde bilinçli bir seçim yapmak çoğunlukla mümkün olamamaktadır.

Bireyin seçtiği meslek, onun işinde başarılı olup olamayacağını, ilerde iş bulup bulamayacağını, nerede oturup kiminle evleneceğini ve kimlerle etkileşimde bulunacağını belirler. Ayrıca meslek kişinin değer yargılarını, dünya görüşünü, günlük yaşam tarzını ve alışkanlıklarını biçimlendiren faktörlerin başında gelir. Kişinin yaşamına böylesi çok yönlü etkileri olan uğraşı alanının seçimi, günümüzde giderek karmaşıklaşan bir sorun haline gelmiştir. Bunun en önemli nedeni, seçeneklerin çok artmış olmasıdır (Kuzgun,2000,s:6,aktaran: Karadeniz E.2005).

Ülkemizde ortaokuldan liseye ve liseden üniversiteye geçişlerde ergenlerin sahip olmaları gereken sınav başarısı ebeveynlerin karar sürecine olumlu ve olumsuz müdahaleleri, aile yapısı, aile içi ilişkiler, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, maddi destek süresi ve miktarı gibi birtakım faktörler ebeveynlerin ergen çocuklarının eğitsel ve kariyer planlamalarına katılmalarını, lise türü seçimlerini ve kariyer tercihlerini etkilemektedir (Bacanlı, Eşici ve Özünü, 2013). Bu durumun doğal bir sonucu olarak, ülkemizde ergenlerin eğitim ve mesleki karar verme süreçlerinde ebeveynleri ile uyum içinde olmaları gerekli ve önemlidir. Ülkemizde liselerde öğrenim gören ergenlerin ebeveynleri ile gelecek beklentileri açısından nasıl bir uyum içinde olduklarının anlaşılması onlara sunulacak kariyer, psikolojik danışmanlığı ve rehberliği hizmetlerinin neler olacağını belirlenmesine kaynaklık edecektir (Bacanlı, Yıldız Akyol, Kaynak, & Özhan, 2018). Keller ve Whiston (2008), ergenlerin ilgileri, değerleri ve mesleki kimliklerinin gelişiminin ebeveynler ve çocukları arasındaki ilişkisel faktörlerden etkilendiğini belirtmektedirler. (Aktaran:Bacanlı,Yıldız Akyol, Kaynak, & Özhan, 2018)

3.3. Ekonomik Kaygılar

3.3.1. İşsizlik

İşsizlik, bireylerin iradeleri dışında çalışmak istemelerine rağmen iş bulamamalarından kaynaklanan sosyoekonomik bir kavramdır (Yıldırım ve Karaman, 2001). Ülkemizde yıllarca süregelen işsizliğin nedenlerine bakıldığında karşımıza, tarım toplumu özelliğimizin belli seviyede devam etmesi, yeterince sanayileşmiş olamamamız, genç nüfusumuzun artması ile beraber bunların istihdamını yapmada yetersiz kalmamız ve

yatırım yapamamamız çıkmaktadır (Eser ve Terzi, 2008). İşsizlik, sadece işsizleri değil, toplumun tümünü yakından ilgilendiren bir sorundur. Çünkü işsizliğin yüksek olduğu bir toplumda, ekonomik sorunların yanında, pek çok toplumsal sorun baş göstermektedir. Özellikle genç işsizler, hırsızlığın yanı sıra yasa dışı birçok radikal eylemlerin odağı haline gelmektedir (Yazıcı, 2018, aktaran: Aydemir,2020).

Yoksulluk; yokluk, açlık, sefalet, fakirlik, başkasına muhtaç olma durumu, zaruri ihtiyaçların minimum düzeyde karşılanması veya hiç karşılanamaması, yeterli düzeyde bir servet sahibi olmama, istikrarlı bir gelirin sağlanamaması ve beklenmeyen durumlarda ortaya çıkan (doğal afet, deprem, salgın hastalık gibi) maddi zorluklardan dolayı zor bir yaşam sürdürmektir. (Güneş, 2009; Gürsel vd., 2000; Öztürk, 2005).

İşsizliğin toplumsal etkileri, makro ekonomik maliyetlerle kıyaslandığında, devletler için büyük sosyo – kültürel sorunlara zemin hazırlamaktadır. Toplumsal yapının zedelenmesi, güven ortamının kaybolması, özellikle gençlerin cesaretlerinin kırılmasına, kültürel dejenerasyona, siyasi katılımın azalmasına ve hatta demokratik değerlerden uzaklaşmalarına yol açabilmektedir.

Bu çalışmanın konusuyla doğrudan bağlantılı olmamakla birlikte, yakın ilişkili olması sebebiyle burada bir parantez açarak eğitimde, istihdamda ya da yetiştirmede yer almayan genç nüfus (Not in Education, Employment, or Training – NEET) kavramından bahsetmekte fayda görülmektedir.

NEET gençler tanımlaması, eğitim sistemi dışında olan, yetiştirmede ve istihdamda olmayan gençleri ifade etmekle birlikte, emek piyasasına girme potansiyeli olan gençleri de içermesi nedeniyle genç işsizlikten daha geniş kapsamlı bir kavramdır (ILO, 2013: 38, aktaran: Özaydın,2024).

NEET oranının artması özünde iktisadi bir sorun olduğu gibi, sosyal etkiler içermesi bakımından da detaylı olarak incelenmesi gereken bir olgudur. NEET kavramı, işgücüne katılmayan ya da katılamayan, eğitim süreçleri sekteye uğramış, kendilerini işe yaramaz ve değersiz bulan gençleri ifade etmesi açısından toplumsal olarak üzerinde önem ile durulması gereken bir konudur. Türkiye, OECD ülkeleri içinde en yüksek NEET oranı olan ülkeler arasında yer almaktadır. Sözü edilen oran, 2022 yılında, OECD ülkeleri ortalamasında kadınlarda %18,4 iken, Türkiye’de %44, erkeklerde ise, OECD ülkeleri ortalamasında %15,2 iken, Türkiye’de %22,8 olarak gerçekleşmektedir. Buradan hareketle Türkiye’de erkeklere (%22,8) oranla kadınların (%44) iki kat kadar daha fazla risk altında oldukları anlaşılmaktadır. (Özaydın,2024)

3.3.2. Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik

Küreselleşme ile beraber dünyanın en büyük sorunu haline gelen yoksulluk olgusunun temel sebebi arasında eğitim gösterilmektedir. Yoksulluk ile eğitim arasındaki ilişki bir kısır döngü halini almaktadır. Düşük eğitim seviyesi; düşük ücretle çalışmaya, düşük ücret ile çalışmak ise kötü yaşam koşullarına sebep olmaktadır. Neticede kötü yaşam koşulları ise yoksulluk sorununu beraberinde getirmektedir. Genel olarak, Türkiye’de yoksulluğa katkıda bulunan faktörlerden bazıları; işsizlik, ülkede yaşanan ekonomik krizler, kişisel gelir dağılımındaki dengesizlik, kayıt dışı istihdam, kısa vadeli ekonomi politikaları, kayıt dışı ekonomidir.(Gediklioğlu,2015,aktaran: Aydemir,2020).

Yoksullukla yakından ilişkili olması sebebiyle gelir dağılımı eşitsizliği kavramından bahsetmek gerekmektedir. Zira, bu çalışma kapsamında ankete katılan öğrenci ve

velilerin gelecek kaygılarına bakıldığında işsizlik ve/veya düşük ücretli işlerde çalışmaya razı olma sonucunu beraberinde getirmesi sebebiyle ülkenin ekonomik koşullarının kötü olması önemli bir yere sahiptir.

2023 yılında Türkiye İstatistik Kurumu tarafından son yapılan araştırma sonuçlarına göre; en yüksek eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine sahip %20'lik grubun toplam gelirden (milli gelirden) aldığı pay %49,8 iken, en düşük gelire sahip %20'lik grubun aldığı pay %5,9'tir. Diğer bir deyişle, en yüksek gelire sahip olan kesimin gelir düzeyinin, en düşük gelire sahip olan kesimin gelir düzeyinden yaklaşık 8,5 kat yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Bazı kaynaklarda, bu oranın 10 kat olmasının, sosyal patlamalara ve ekonomik krize yol açan kritik eşik olduğu yer almaktadır. Toplam gelir içerisinde en yüksek payı ise, %48,5 ile maaş ve ücret geliri, ikinci sırayı %22,1 ile müteşebbis geliri ve üçüncü sırayı %17,6 ile sosyal transfer geliri oluşturdu. (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2023-53711>, erişim tarihi:03.06.2024)

Sonuç olarak gelir dağılımındaki eşitsizlik, birçok Dünya ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de acil çözüm bekleyen bir sorundur. Gelir dağılımındaki eşitsizlik eğitimde fırsat eşitsizliğine neden olması bakımından önemlidir. Nitelikli devlet okulları olmakla birlikte bu okullarda okuyan çocuklar dışındaki çoğunluğu oluşturan, daha çok orta ve düşük gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarının öğrenim gördüğü normal devlet okullarında okuyan öğrenciler gerek liseye geçişte gerekse bu çalışmanın konusu olan üniversiteye geçiş aşamasında başarılı olabilmek için gerek özel ders gerek kaynak kitap gerekse de dershanelere giderek, ciddi bir ek destek almak durumundadır. Bu desteğin hangi düzeyde olabileceği ailenin geliriyle doğrudan ilişkilidir.

II- ÇALIŞMANIN ÖNEMİ VE AMACI

2023 yıl sonu itibariyle, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre, Türkiye’deki nüfusun %15,1’ini genç nüfus oluşturmaktadır. Türkiye’nin toplam nüfusu 85 milyon 372 bin 377 kişi iken 15-24 yaş grubundaki genç nüfus 12 milyon 872 bin 39 kişi olmuştur. Genç nüfus yaş grubuna göre incelendiğinde ise, 2023 yılında genç nüfusun %30,3’ünün 15-17 yaş grubunda, %19,4’ünün 18-19 yaş grubunda, %29,4’ünün 20-22 yaş grubunda ve %20,9’unun ise 23-24 yaş grubunda yer aldığı görüldü. Bu çalışmanın öğrenci ayağını oluşturan grup, genç nüfusun %30,3’ünü oluşturan 15-17 yaş grubunda bulunmakta olup, online anket yoluyla farklı okullardan çalışmaya katılan ve 61 kişiden oluşan lise son sınıf öğrencileridir.

Bu çalışmada, lise son sınıf öğrencileri ve velilerinin gelecek beklentileri ile kaygıları öğrenci ve velilere uygulanan anketlerden elde edilen bulgular ışığında karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Öğrenci ve veli grubu, sınava hazırlık süreci ve üniversite dönemine ilişkin maddi kaygılar, bu süreçte etkili olan fiziksel koşullar (çalışma ortamının yeterliliği, ders materyallerine ulaşım imkanları vb) ile sürecin sağlıklı yönetilebilmesi adına öğrencilerin ihtiyaç duydukları psiko-sosyal desteğe erişim durumları (öğretmen/aile/profesyonel kanallar), öğrencilerin kariyer beklentileri ve kaygıları, gelecek beklentileri çerçevesinde çok yönlü olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

YKS’nin öğrencilerin iyi bir geleceğe adım atmak için ilk aşama olduğunu, üniversiteyi bitirmenin ikinci aşama, bitirdikten sonra seçeceği mesleğe göre hazırlanması gereken sınavların üçüncü aşama (yazılı sınavda başarılı olsa bile mülakatlarda elenme ihtimaliyle birlikte) olduğunu düşünebiliriz. Tüm bu aşamalardan sonra, iş bulma garantisi bulunmamaktadır. İş garantili mesleklerde dahi, örneğin öğretmenlik mesleğinin bazı branşlarında olduğu gibi atanmaya ilişkin sorunlar nedeniyle işsizlik yaşanabilmektedir. Tablo 1’de görüldüğü üzere, TÜİK verilerine göre, Türkiye’de genç işsizlik oranı en son 2022 yılı itibariyle %19,4’tür. Tabloda verilmemiş olmakla birlikte 2023 yılı genç işsizlik oranı %17,4’tür. (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2023-53677>, erişim tarihi:27.05.2024)

Tablo 1: Genç işsizlik oranı, 2017-2022
[15-24 yaş]

Yıl	(%) Türkiye
Toplam	
2017	20,8
2018	20,3
2019	25,4
2020	25,3
2021	22,6
2022	19,4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2017-2022

Görüldüğü üzere, YKS ile başlayan süreç, başarıyla tamamlanması durumunda, gençlerin en azından hayatlarını idame ettirecek düzeyde gelir elde edebilecekleri, mesleki gelişim imkanları içeren bir iş bulmalarıyla sonuçlanabileceği gibi tersi olma ihtimalini de içinde barındırmaktadır. Bu nedenle, bu süreçte maddi yükü çoğunlukla ailesinin üzerinde kalan gençlerin aileleri ise, hem kendileri hem çocuklarının geleceği için endişelenmektedirler. Hem öğrenci hem de aileler, emeklerinin karşılığını alabilmek ümidiyle mücadele etmektedirler.

Aşağıda yer alan verilere göre, ülkemizde her yıl milyonlarca öğrencinin geleceklerini belirleyen YKS (Yükseköğretim Kurumları Sınavı)'ye giren lise son sınıfta olan aday sayısı 2023-2024 eğitim öğretim yılı için 1.093,697'dir. 2022-2023 eğitim öğretim yılında sınava giren milyonlarca öğrenciden 1.846,654'ü bir lisans/ön lisans programına yeni kayıt yaptırmıştır.

“Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Başkanı Prof. Dr. Bayram Ali Ersoy, 8-9 Haziran 2024 tarihinde düzenlenecek Yükseköğretim Kurumları Sınavı'na (2024-YKS) 3.036,945 adayın başvurduğunu bildirdi.”

“Lise son sınıfta olan aday sayısı 1.093,697, lise mezunu olup bir yükseköğretim programına yerleşmemiş aday sayısı 1.184,189'dur.”

“Adayların 1.404,156'sı sınava ilk kez başvuru yaparken, 798.409 adayın ikinci başvurusu, 442.064 adayın üçüncü başvurusu, 219.390 adayın dördüncü başvurusu, 172.926 aday ise beş ve daha fazla başvuru yapmış durumda.”

(<https://www.osym.gov.tr/TR,29268/yksye-3-milyon-36-bin-945-aday-basvurdu-12032024.html#:~:text=%C3%96l%C3%A7me%C2%20Se%C3%A7me%C2%20Yerle%C5%9Firme%20Merkezi,bin%20945%20aday%C4%B1n%20ba%C5%9Fvurdu%C4%9Funu%20bildirdi.,eri%C5%9Fim tarihi:26.05.2024>)

2022-2023 eğitim öğretim yılında üniversitelere yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı toplam 1.846.654 kişidir. Bunlardan 1.620.688'i devlet üniversitelerine, 221.494'ü vakıf üniversitelerine, 4.472'si vakıf meslek yüksekokullarına kaydolmuştur. (<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/yuksekogretimde-yeni-istatistikler.aspx,eri%C5%9Fim tarihi:26.05,2024>)

Bu demektir ki, ilk defa YKS'ye girecek olan öğrenci grubu ele alındığında, her yıl ortalama 1 milyon civarında lise son sınıf öğrencisi ve velisi, iyi bir sonuç alabilmek için ortaokul yıllarından başlayarak, lise döneminde en az iki yıl yüksek tempoda devam eden, maddi ve manevi olarak yorucu bir hazırlık döneminden geçmektedirler. Bu sınavın sonucuna göre bazı öğrenciler hedefledikleri okullara, bazıları ise tekrar sınava girmeyi göze alamadığı için çok da istemeden seçtikleri okullara yerleşmektedirler. Bununla birlikte, sonraki senelerde tekrar sınava girecek olan öğrenciler her sene artarak devam etmektedir.

III- ÖRNEKLEMİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM

Araştırmanın örneklemini Ankara İli, Çankaya İlçesi'nde bulunan özel ve nitelikli devlet okullarından dört farklı okulda öğrenim gören lise son sınıf öğrencileri ve velileri oluşturmaktadır. Öğrenci ve veliler için ayrı ayrı oluşturulan anketler, okul yöneticileri aracılığıyla öğrenci ve velilere ulaştırılmış olup, Google Forms bağlantısı üzerinden online ortamda uygulanmıştır. Anketi dolduran öğrenci sayısı 61, veli sayısı 40'tır. Öğrenci ve veli örneklemini aynı aileden de, farklı ailelerden de olabilecek şekilde bağımsızdır. Bu nedenle, öğrenci anketine katılan öğrencilerin velilerinin profili ile veli anketindeki veli profili kısmen farklılık göstermektedir.

Tablo 2: Öğrenci Anketine Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (Sayı=61)

Sosyo-Demografik Özellikler	Sayı	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kız	43	79,5
Erkek	18	29,5
Yaş		
16	1	1,6
17	37	60,7
18	23	37,7
Velisinin Kim Olduğu		
Anne/Baba	60	98,4
Amca	1	1,6
Annesinin Hayatta Olma Durumu		
Hayatta Olan	59	96,7
Hayatta Olmayan	2	3,3
Babasının Hayatta Olma Durumu		
Hayatta Olan	59	96,7
Hayatta Olmayan	2	3,3
Ailesiyle Birlikte Yaşama Durumu		
Ailesiyle Birlikte Olan	55	90,2
Ailesinden Ayrı Kalan (Yurtta kalan)	6	9,8
Kardeş Sayısı		
Tek Çocuk Olan	5	8,2
Kardeşi Olan	56	91,8
Üniversite Mezunu Abla/Abisi Olan		
Olan	27	47,4
Olmayan	30	52,6
Annenin Eğitim Durumu		
İlk/Orta Öğretim	28	45,9
Lise	20	32,8
Lisans	9	14,8
Lisansüstü	4	6,6
Babanın Eğitim Durumu		
İlk/Orta Öğretim	17	27,9
Lise	20	32,8
Lisans	19	31,1

Lisansüstü	6	9,8
Annenin Çalışma Durumu		
Çalışan	15	25,0
Çalışmayan	45	75,0
Emekli	0	0
Babanın Çalışma Durumu		
Çalışan	46	76,7
Çalışmayan	1	1,7
Emekli	13	21,7
Oturulan Evin Mülkiyet Durumu		
Kiracı Olan	15	24,6
Ev Sahibi Olan	45	73,8
Depremzede (kira ödemiyor)	1	1,6
Fiziksel Engellilik Durumu		
Engeli Olan	0	0
Engeli Olmayan	61	100
Şubat 2023 Depreminden Etkilenme Durumu		
Depremden Etkilenmeyen	45	73,8
Bir Şekilde Etkilenen (Duygusal/ dolaylı)	16	26,2
Depremden Etkilenen Yakınlarıyla Aynı Evde Yaşama Durumu		
Aynı Evde Yaşayan	2	3,3
Aynı Evde Yaşamayan	59	96,7

Ankete katılan lise son sınıf öğrencilerinin demografik sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde,

Tablo 2’de görüldüğü üzere, büyük çoğunluğunun kız olduğu(%79,5),iki öğrenci dışında diğerlerinin anne ve babasının sağ olduğu ve öğrencilerin tamamına yakınının (%90,2) ailesiyle birlikte, diğerlerininse yurttan kaldığı görülmektedir.

Tek çocuk olma oranı oldukça düşük (%8,2) olan grubun, daha önce sınava giren/üniversiteden mezun olan abla/abisi olanların oranı %47,4’tür. Başka bir deyişle dolaylı olarak üniversite sınavına hazırlık sürecini gözlemleyen öğrenciler, grubun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır.

Annelerin eğitim durumuna bakıldığında, ilk/orta öğretim mezunu %45,9 oranı ile en yüksek grup iken, %32,8 oranı ile ikinci en yüksek grubu lise mezunları takip etmektedir. Bu örnekleme, babaların eğitim durumunda ise, ilk/orta öğretim mezunu olma oranı annelere göre daha düşük iken (%27,9), babaların lisans düzeyinde eğitim seviyesinin (%31,1) annelere göre (%14,8) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışma durumları açısından, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%75,0) annesi çalışmazken, emekli olanlar haricinde babası çalışmayan öğrenci oranı %1,7’dir.

Öğrencilerin büyük çoğunluğu(%73,8) ailelerinin oturdukları evin sahibi olduklarını beyan derken, bir öğrenci depremzede olması sebebiyle kira ödemedi oturduklarını ifade etmiştir.

Örnekleme,deki öğrencilerin %73,8’i depremde doğrudan etkilenmediğini, yakınlarını kaybeden ve kaybetmese bile psikolojik ve duygusal olarak, daha çok insani boyutta etkilendiğini ifade eden öğrenci oranı ise %26,2’dir. Depremden etkilenme

durumlarının araştırılma nedeni, araştırmanın konusu itibarıyla öğrencilerin ve velilerin gelecekle ilgili kaygılarını etkileyen sebepleri incelerken depremzede olmanın kaygı düzeyinde etkisi olup olmadığını anlamaya yöneliktir.

Tablo 3: Veli Anketine Katılan Velilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (Sayı=40)

Sosyo-Demografik Özellikler	Sayı	Yüzde (%)
Üniversiteye Hazırlık Sürecini Daha Önce Deneyimleme		
Deneyimleyen	19	47,5
Deneyimlemeyen	21	52,5
Yaş		
34-40	4	10,0
41-50	24	60,0
51-60	11	27,5
60 ve Üzeri	1	2,5
Eğitim Durumu		
İlk/Orta Öğretim	4	10,0
Lise	6	15,0
Lisans	23	57,5
Lisansüstü	7	17,5
Medeni Durum		
Evli	35	87,5
Bekar	5	12,5
Çalışma Durumu		
Çalışan	26	65,0
Çalışmayan	13	32,5
Emekli	1	2,5
Meslek		
Öğretmen	15	37,5
Emekli	2	5,0
Ev Hanımı	9	22,5
Diğer	14	35,0
Oturulan Evin Mülkiyet Durumu		
Kiracı Olan	13	32,5
Ev Sahibi Olan	26	65,0
Kira vermeden oturan	1	2,5
Fiziksel Engellilik Durumu		
Engeli Olan	1	2,5
Engeli Olmayan	39	97,5
Şubat 2023 Depreminden Etkilenme Durumu		
Depremden Etkilenmeyen	25	62,5
Bir şekilde Etkilenen (Duygusal/dolaylı)	15	37,5
Depremden Etkilenen Yakınlarıyla Aynı Evde Yaşama Durumu		
Aynı Evde Yaşayan	2	5,0
Aynı Evde Yaşamayan	38	95,0

Tablo 4: Öğrenci Ve Veli Anketinden Elde Edilen Demografik Bulguların Oransal Olarak Karşılaştırılması

Sosyo-Demografik Özellikler	Öğrenci Anketinden Elde Edilen Oranlar (%)	Veli Anketinden Elde Edilen Oranlar (%)
Üniversiteye Hazırlık Sürecini Daha Önce Deneyimleme		
Deneyimleyen	47,4	47,5
Deneyimlemeyen	52,6	52,5
Eğitim Durumu (Anne ve Babanın ortalaması alınmıştır.)		
İlk/Orta Öğretim	36,9	10,0
Lise	32,8	15,0
Lisans	23,0	57,5
Lisansüstü	8,2	17,5
Çalışma Durumu (Anne ve Babanın ortalaması alınmıştır.)		
Çalışan	50,8	65,0
Çalışmayan	38,3	32,5
Emekli	10,8	2,5
Oturulan Evin Mülkiyet Durumu		
Kiracı Olan	24,6	32,5
Ev Sahibi Olan	73,8	65,0
Kira vermeden oturan	1,6	2,5
Şubat 2023 Depreminden Etkilenme Durumu		
Depremden Etkilenmeyen	73,8	62,5
Bir şekilde Etkilenen (Duygusal/dolaylı)	26,2	37,5
Depremden Etkilenen Yakınlarıyla Aynı Evde Yaşama Durumu		
Aynı Evde Yaşayan	3,3	5,0
Aynı Evde Yaşamayan	96,7	95,0

Tablo 2 ve Tablo 3'te yer alan veriler Tablo 4'te veli ve öğrenci anketlerinin her ikisinde de yer alan demografik sorular karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Ortak soru başlıkları şu şekildedir:

- Üniversite hazırlık sürecini daha önce aday kardeşi/veli olarak deneyimleme,
- Veli eğitim durumu,
- Veli çalışma durumu,
- Oturulan evin mülkiyet durumu,
- Şubat 2023 Depremi'nden etkilenme durumu,

Ankete katılan lise son sınıf öğrenci velilerinin demografik sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde, üniversiteye hazırlık sürecini daha önce deneyimleyen veli oranı, öğrenci anketine paralel olarak %47,5 çıkmıştır.

Eğitim durumuyla ilgili olarak, öğrenci anketinde annesi veya babası lisans mezunu olan öğrenci oranı anne ve babanın ortalamasında %23 iken, veli anketinde anketi dolduran anne/babanın verdiği cevaplara göre lisans mezunu olma oranının %57,5 olduğu görülmektedir. İlk/orta/lise eğitim oranları da öğrenci anketindeki velilerde daha yüksektir. Buna göre, veli anketindeki velilerin eğitim düzeyi öğrenci anketindeki öğrenci velilerinin eğitim düzeyine göre yüksek çıkmıştır.

Çalışma durumu açısından ise, veli anketindeki velilerin çalışma oranı %50,8'e karşılık %65 ile daha yüksektir.

Oturulan evin mülkiyet durumu açısından, kiracı olma oranı veli anketi örnekleminde %24,6'ya %32,5 oranı ile daha yüksek, ev sahibi olma oranı ise öğrenci anketindeki ailelerde %65'e %73,8 ile daha yüksektir.

Veli anketindeki veli grubunun çalışan oranı %65 iken, öğrenci anketindeki çalışan veli oranının anne baba ortalamasında %50,8 olduğu görülmektedir. Veli anketindeki velilerin çalışma oranı daha yüksektir.

Öğrenci anketindeki ailelerin %73,8 oranında oturdukları evin sahibi oldukları, veli anketindeki ailelerin %65 oranında oturdukları evin sahibi oldukları görülmektedir.

Depremden etkilenmeme oranları karşılaştırıldığında, etkilenmeyen velilerin oranı %62,5 olup, öğrenci anketinde öğrencilerin etkilenmeme oranı %73,8 olarak görülmektedir.

Velilerin mesleki dağılımına bakıldığında, %37,5 ile öğretmenlerden ve %35 ile diğer meslek gruplarından, %22,5 ile ev hanımı ve %5 ise emeklilerden oluştuğu görülmektedir.

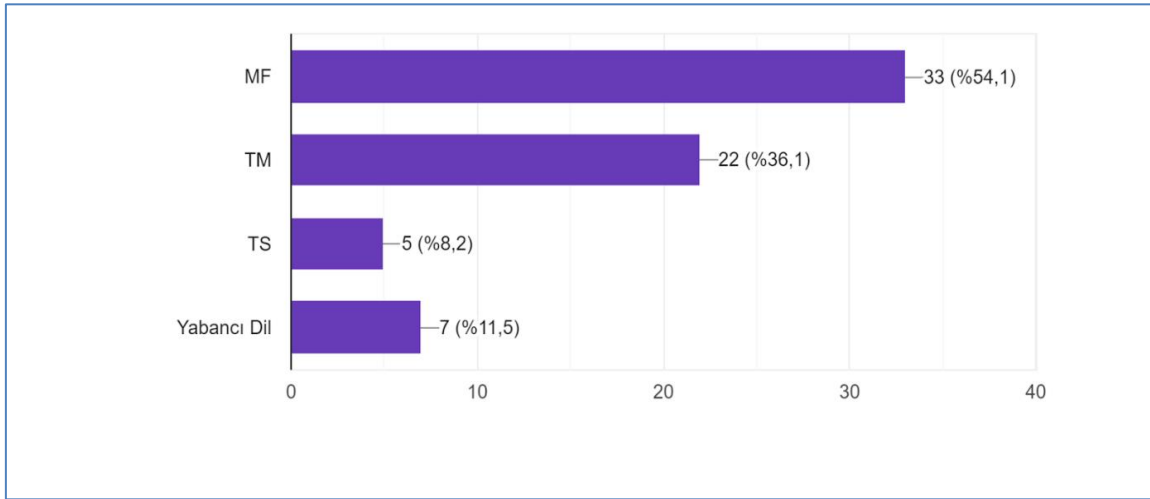
Yaş aralığı 41-50 olan veli oranı %60 iken, sonraki en yüksek yaş grubu %27,5 ile 51-60 aralığındadır. Velilerin %87,5 oranında evli oldukları, yani anne-baba birlikte yaşadıkları görülmektedir.

IV- ÖĞRENCİ VE VELİ ANKETİNDEN ELDE EDİLEN BULGULARIN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, öğrenci ve veli anketinde lise son sınıf öğrencilerinin ve velilerinin gelecek kaygılarını ve beklentilerini anlamaya yönelik sorulan ortak soruların cevaplarından elde edilen bulgular grafikler aracılığıyla değerlendirilmektedir. Anket soruları hazırlanırken, her iki grubun benzerlik ve farklılıkları karşılaştırabilmek için, her iki grupta da mümkün olduğunca ortak sorulara yer verilmiştir.

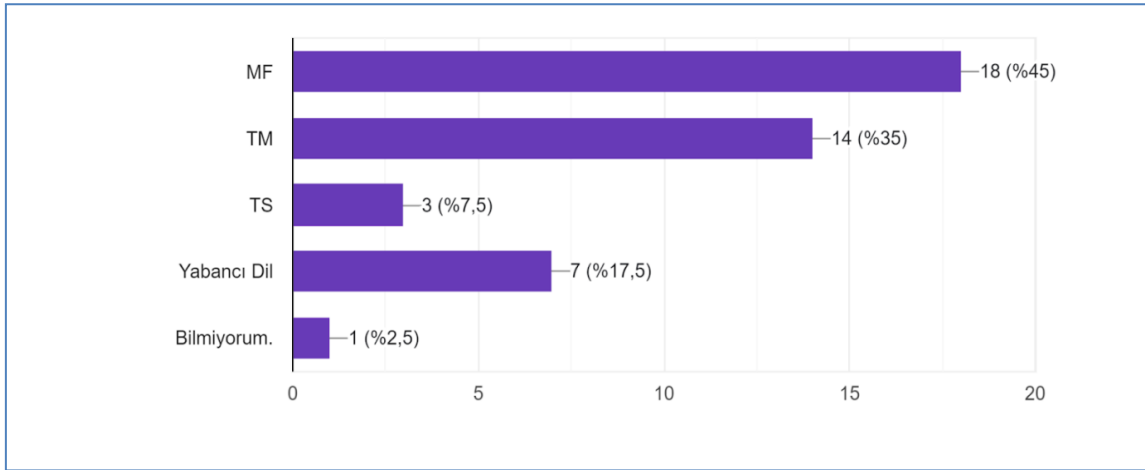
Soruların anketteki sırasından bağımsız olarak, aralarında anlamsal ilişki olduğu değerlendirilen soruların bulguları bir araya getirilmiştir. Ancak grafikler numaralandırılırken anketteki soru sıralamasına göre yapıldığı için, bazı bölümlerde karşılaştırma yapılan grafik numaraları arasında ardışık ilişki bulunmamaktadır. (Örn: Grf 27 ve Grafik 3-e)

1- Üniversite sınavına hangi alandan gireceğine ilişkin olarak sorulan sorunun öğrenci ve veli anketindeki cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 1-a: Öğrenci Anketi/ Öğrencinin üniversite sınavına gireceği alana ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Grafik 1-a'da görüldüğü üzere, örnekleme oluşturan lise son sınıf öğrencilerinin üniversite sınavına hangi alandan girecekleri sorusu, %54,1 'i Matematik-Fen , %36,1'i Türkçe-Matematik, üçüncü sırada %11,5 ile yabancı dil ve son olarak Türkçe-Sosyal (%8,2) alanı olarak cevaplanmıştır.

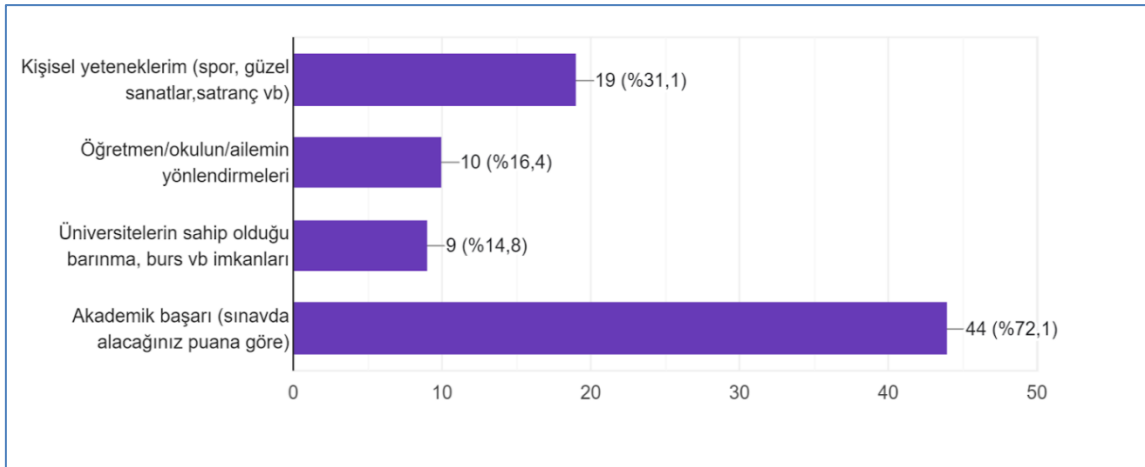

Grafik 1-b: Veli Anketi/Öğrencinin üniversite sınavına gireceği alana ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

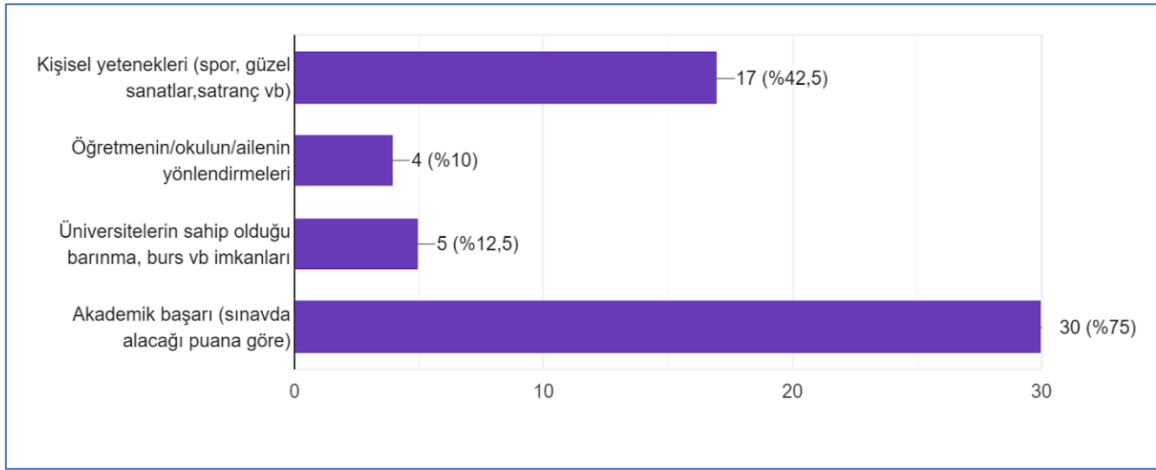
Grafik 1-b’de görüldüğü üzere, veliler, çocuklarının üniversite sınavına hangi alandan gireceği sorusunu, %45’i Matematik-Fen alanından, %35’i Türkçe-Matematik alanından, %17,5’u Yabancı Dil alanından, %7,5’i ise Türkçe-Sosyal alanından gireceklerini ifade etmişlerdir. 1 veli, soruyu bilmiyorum şeklinde cevaplamıştır.

Öğrenci ve veli anketindeki öğrenci örneklemini sınava girecekleri alan seçimleri bakımından birbirine paraleldir.

2- Üniversite okul/bölüm tercihlerinin hangi kriterlere göre yapılacağına ilişkin olarak sorulan sorunun öğrenci ve veli anketindeki cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 2-a: Öğrenci Anketi/Üniversite tercihlerini belirleyen etmenlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

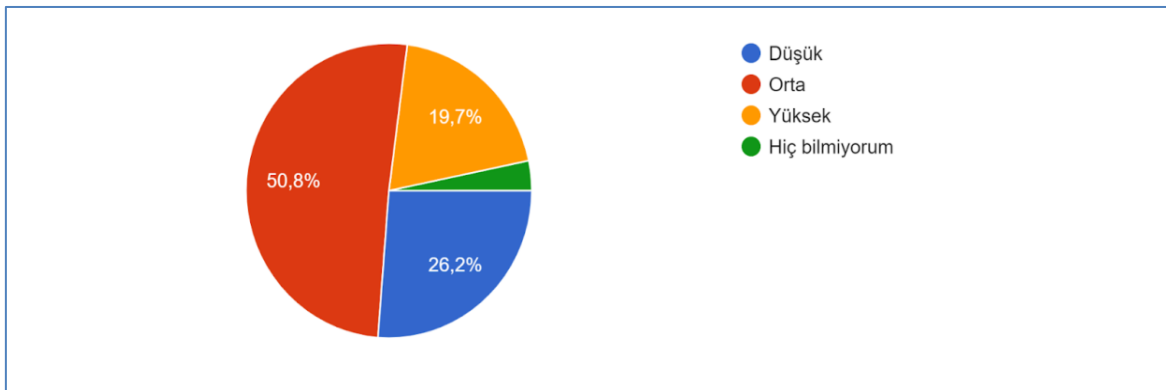
Grafik 2-b: Veli Anketi/Üniversite tercihlerini belirleyen etmenlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Buna karşılık, Grafik 2-a ve Grafik 2-b’de yer alan sonuçlar karşılaştırıldığında, velilerde üniversite tercihi etkileyen etmenlerden sınav puanının etkisi %72,1’e karşılık %75, kişisel yeteneklerin etkisi %31,1 ‘e karşılık %42,5 olarak elde edilirken, üçüncü sırada öğrenci anketinden farklı olarak üniversitelerin sunduğu imkanların %14,8’e karşılık %12,5 oranında, sonuncu sırada ise öğretmen/okul/aile yönlendirmesinin etkisinin %16,4’e karşılık %10 oranında olduğu görüşü elde edilmiştir.

Okul/bölüm tercihlerinde velilerin, öğrencilere göre, üniversitelerin sunduğu imkanları daha az dikkate aldığı sonucu çıkmaktadır.

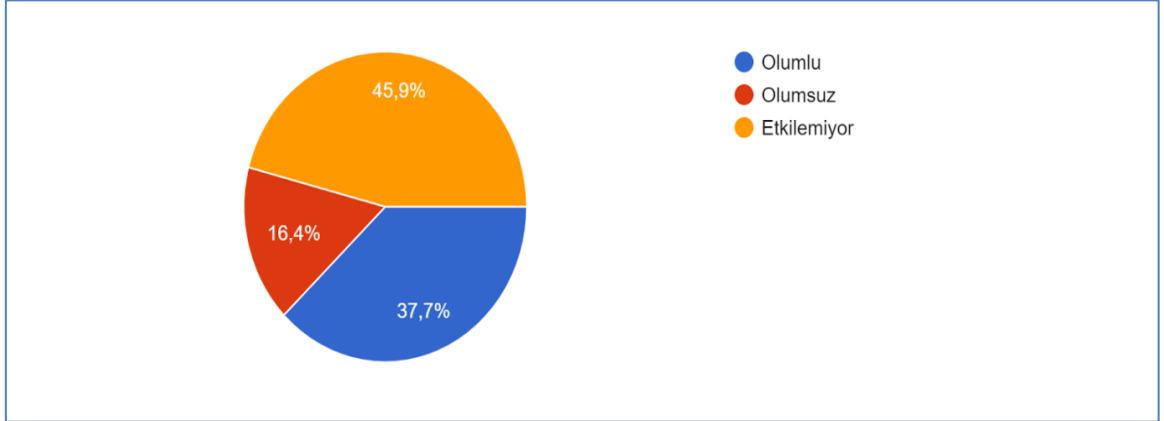
Bu soruyla ilişkili olarak, 4.madde’de Grafik 4-a ve 4-b’de yer verilen, anne/baba mesleğinin öğrencinin meslek seçimlerinde öğrencilere göre %16,4, velilere göre %17,5 oranında etkili olduğu sonucu ile üniversite ve bölüm seçimi yaparken dikkate alınan kriterlerden, “aile”nin de içinde bulunduğu “öğretmen/okul/aile yönlendirme etkisinin” %16,4 oranında tercihlerde etkili olduğu sonucu tutarlıdır.

3-a: Öğrencinin yabancı dil seviyelerine ilişkin sonuçlar.

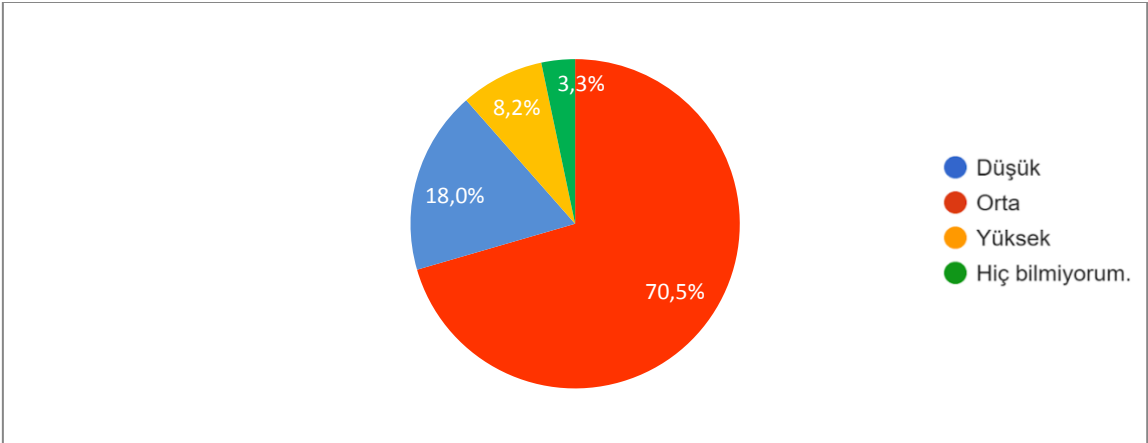
Grafik 3-a: Öğrenci Anketi/ Öğrencinin yabancı dil seviyesine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

3-b: Öğrencilerin yabancı dil seviyelerinin üniversite tercihlerini ne şekilde etkilediğine ilişkin sonuçlar.

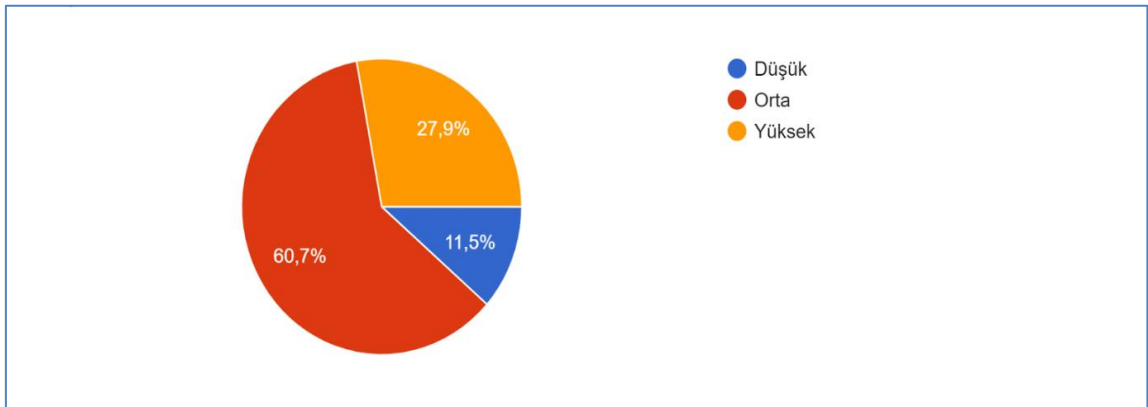
Grafik 3-b: Öğrenci Anketi/ Öğrencinin yabancı dil seviyesinin üniversite tercihlerine etkisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

3-c: Öğrencilerin bilgisayar kullanma bilgi/becerilerinin öz değerlendirilmesine ilişkin sonuçlar

Grafik 3-c: Öğrenci Anketi/ Öğrencinin bilgisayar kullanma becerisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

3-d: Öğrencinin teknolojik gelişmeleri takip etme seviyesine ilişkin sonuçlar.

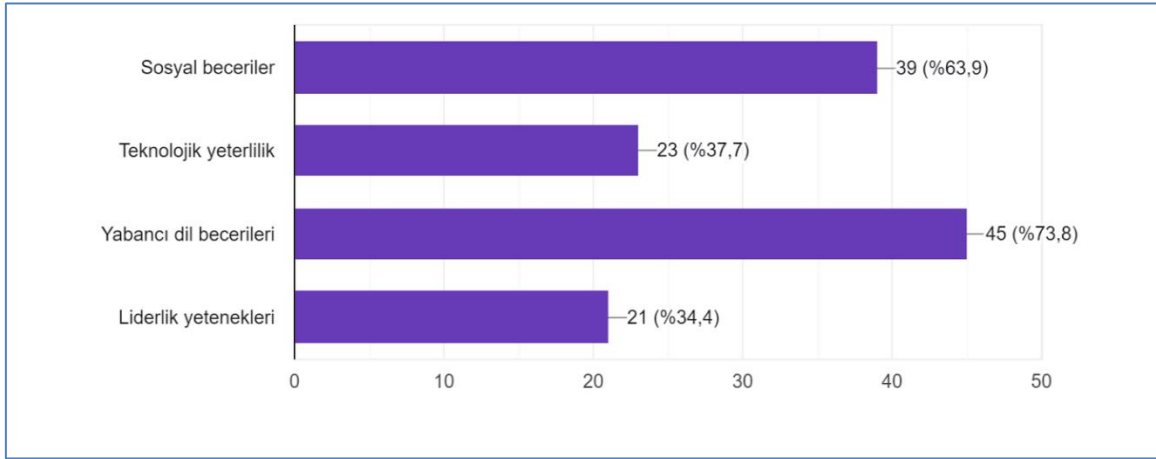

Grafik 3-d: Öğrenci Anketi/ Öğrencinin teknolojik gelişmeleri takip etme seviyesine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Grafik 3-a, 3-c, 3-d sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, öğrencilerin kişisel yetenek (yabancı dil, teknolojik gelişmeleri takip etme, bilgisayar kullanma becerisi) seviyelerine düşük/orta/yüksek değerlendirme aralığında bakıldığında, her üç alanda da seviyelerinin orta düzeyde olduğunu ifade eden öğrenciler %50 ve üzeri oranlarda çoğunluğu oluşturmaktadır. Öğrencilerin kendilerini en yüksek oranda(%26,2) zayıf buldukları alan, üç kategori karşılaştırıldığında, yabancı dil seviyesi, en yüksek oranda(%27,9) güçlü buldukları alan ise teknolojik gelişmeleri takip etme becerisidir.

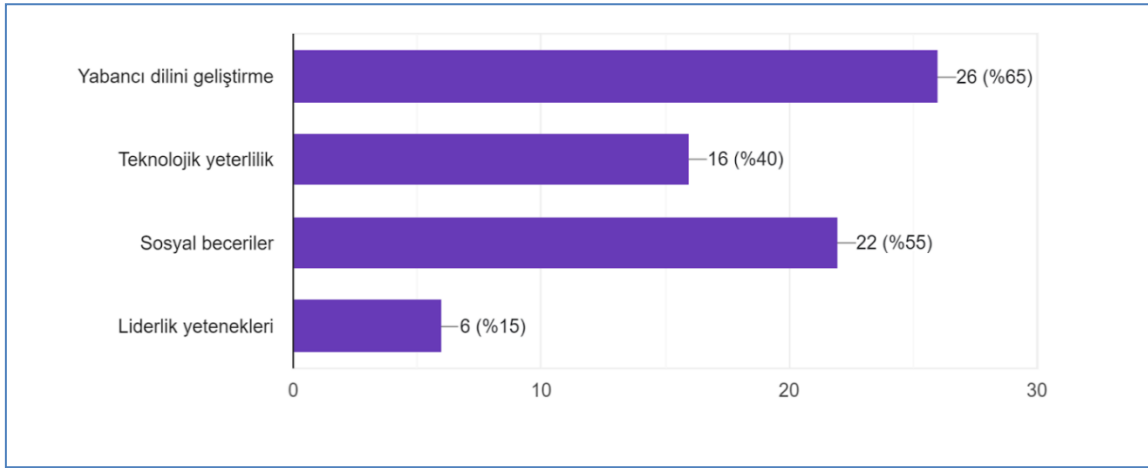
Öğrencilerin %11,5 oranında yabancı dil alanından sınava hazırlandığı örnekleme (Bknz. Grafik 1-a), Grafik 3-b’de yer verilen, yabancı dil seviyelerinin sınav tercihlerini etkilemediği görüşünün %45,9 oranında, tercihlerini olumlu etkilediği görüşünün %37,7 oranında ve olumsuz etkilediği görüşünün %16,4 oranında olduğu görülmektedir.

3-e: Üniversitelerin kişisel gelişim için sunduğu imkanlar çerçevesinde öğrencinin kendisini en çok geliştirmek istediği alanlar ile velilerin çocuklarında gelişmesini istedikleri alanlara ilişkin sorulan sorunun öğrenci ve veli anketindeki cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 27: Öğrenci Anketi/Üniversitede öğrencilerin kendilerini geliştirmek istediği alanlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Öğrencilerin kendilerini en çok geliştirmek istedikleri alan %73,8 oranında yabancı dil, ikinci sırada %63,9 oranında sosyal becerilerdir. Teknolojik yeterlilik ve liderlik yetenekleri sırasıyla %37,7 ve %34,4 oranında üçüncü sırada yer almaktadır. (Bknz:Grafik 27) Bu sonuç, yukarıda karşılaştırmalı olarak irdelenen Grafik 3-a,3-c,3-d’de öğrencilerin kendilerini %26,2 ile en zayıf buldukları alanın yabancı dil olduğu sonucuyla tutarlıdır.

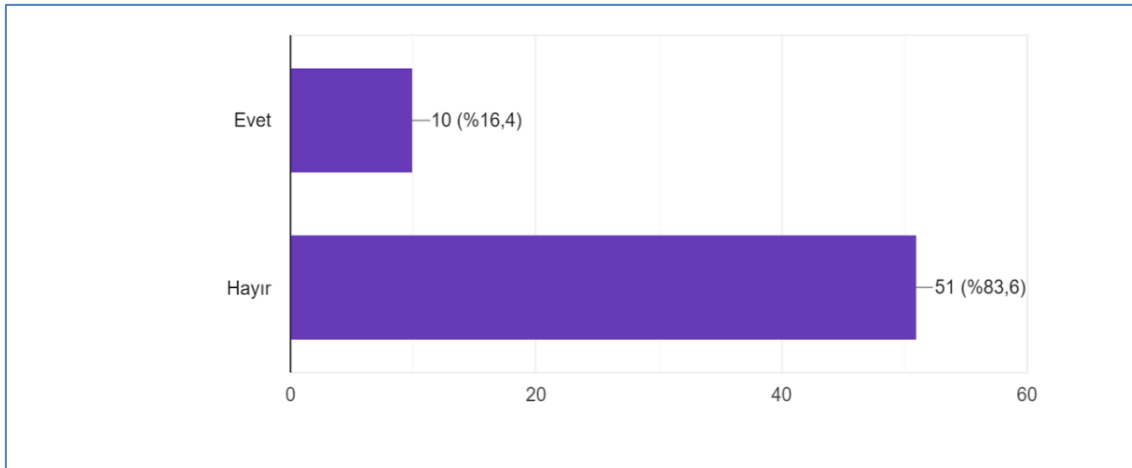

Grafik 3-e: Veli Anketi/ Velilerin çocuklarında gelişmesini istedikleri alanlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

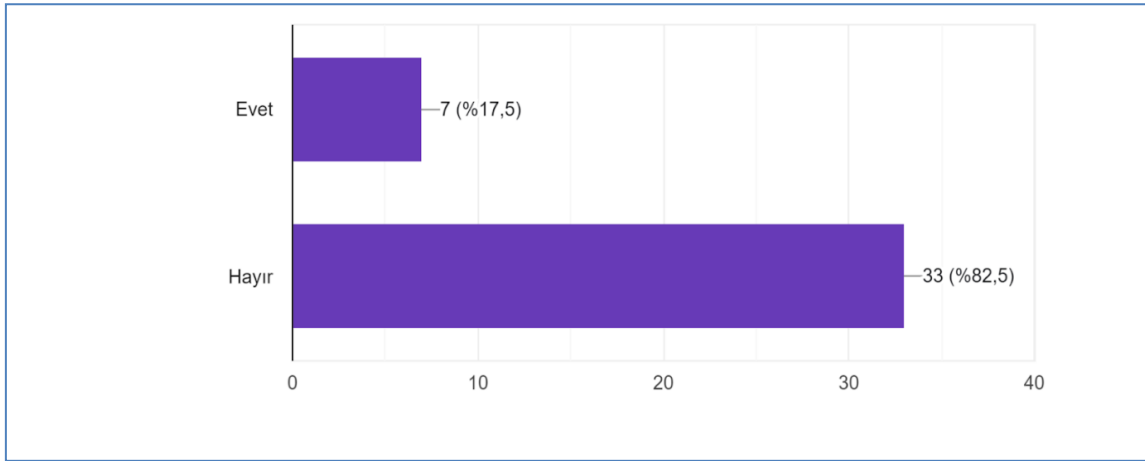
Buna karşılık, Grafik 3-e'de sonuçları sunulan veli anketinde velilerin %65'i çocuklarının yabancı dil becerisini, %55'i sosyal becerilerini, %40'ı teknolojik yeterliliğini ve %15'i liderlik yeteneklerini geliştirmesini istediklerini ifade etmişlerdir.

Öğrenci ve veli anketi sonuçlarına göre, çocuklarında yabancı dil alanının ilk sırada geliştirilmek istendiği göze çarpmaktadır. İkinci sırada, öğrenci anketine paralel olarak sosyal beceriler alanı yer alırken, üçüncü sırada velilerin yarısına yakını (%40) teknolojik yeterlilik alanında da çocuklarının gelişmesi gerektiğini düşünmektedir. Sonuç olarak, her iki ankette önem sıralaması aynı olmakla birlikte, veliler, çocuklarının hayatın rekabetçi koşullarına uyum sağlayabilmesi için, yabancı dil, teknolojik yeterlilik ve sosyal beceriler alanlarının hepsine, birbirine yakın önem atfetmişlerdir.

4- Ebeveynin mesleğinin öğrencinin meslek seçimine etkisinin araştırılmasına ilişkin olarak sorulan sorunun öğrenci ve veli anketindeki cevapların karşılaştırılması.

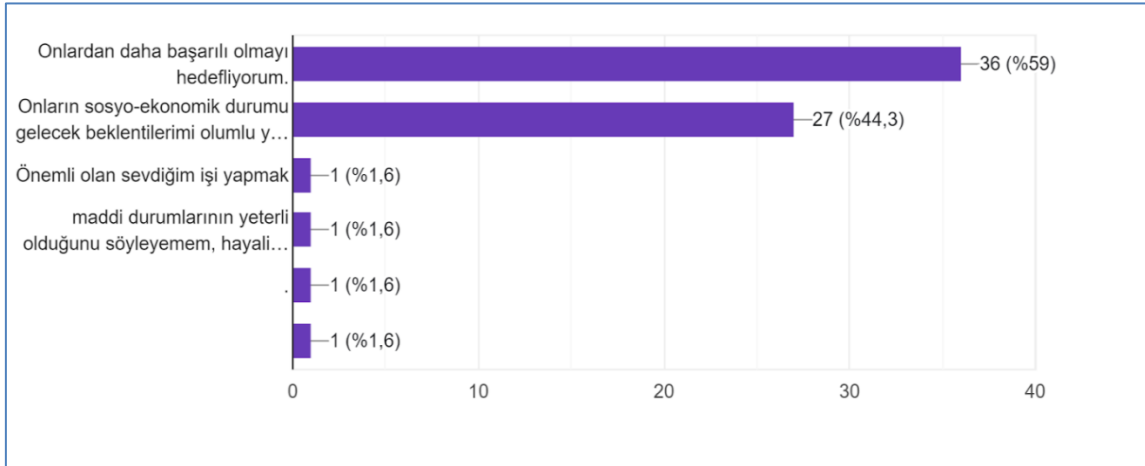
Grafik 4-a: Öğrenci Anketi/ Anne/Babanın öğrencinin meslek seçimine etkisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Grafik 4-b: Veli Anketi: Velilerin çocuklarının meslek seçimine etkisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Grafik 4-a ve Grafik 4-b verilerine göre, iki örnekleme de anne babanın öğrencinin meslek seçimine etkisinin öğrenci anketinde %16,4 ve veli anketinde %17,4 oranlarında birbirine paralellik gösterdiği görülmektedir. Buna göre, her iki örnekleme veli mesleği ile öğrencinin meslek seçimi arasındaki ilişkinin düşük olduğu sonucu çıkmaktadır.

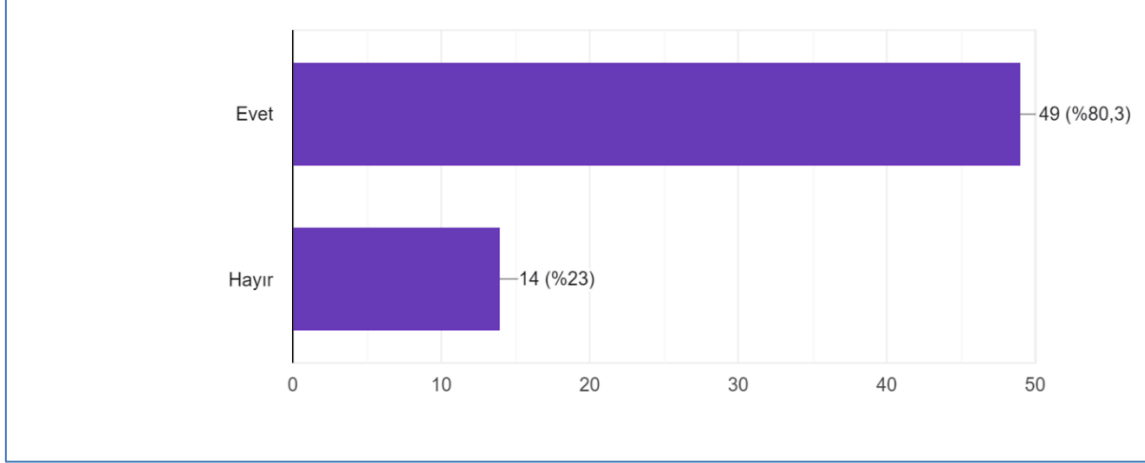
5- Ebeveynin toplumdaki sosyal statüsü ve ekonomik durumunun öğrencinin gelecek beklentilerini ne şekilde etkilediğine ilişkin olarak sorulan sorunun öğrenci ve veli anketindeki cevapların karşılaştırılması.

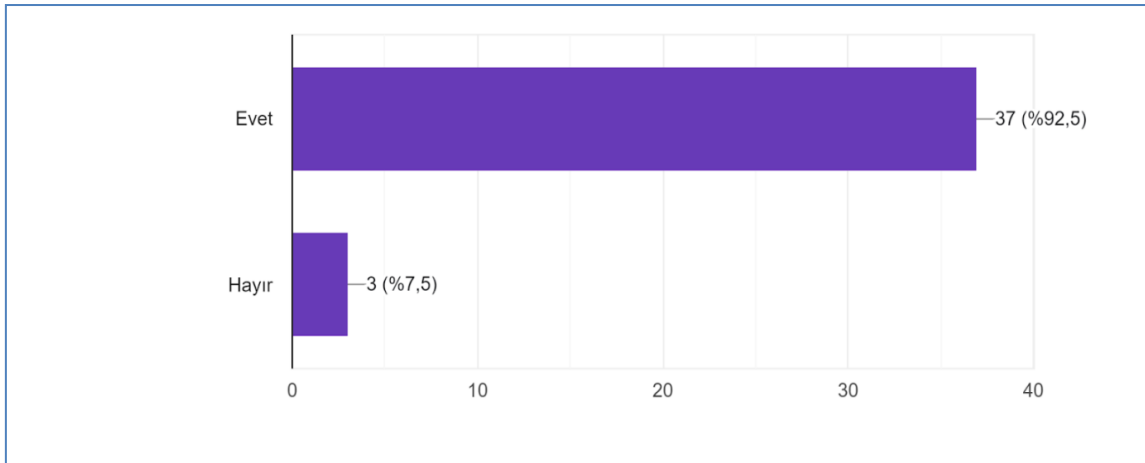
Grafik 5: Öğrenci Anketi/ Anne/Babanın sosyal statü/ekonomik durumu ile öğrencinin gelecek beklentileri arasındaki ilişkiye ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Grafik 5'te görüldüğü üzere, öğrencilerin %59'unun sosyo-ekonomik açıdan velilerinin üzerinde bir seviye hedefledikleri anlaşılmaktadır. Velisinin sosyo-ekonomik durumunun kendilerinin gelecek beklentilerini olumlu/olumsuz etkilemediğini ifade eden öğrenci oranı %44'tür. Cevapların detayına inildiğinde 5 öğrencinin hem anne-babasını geçme hedefinde olduğu, hem de onların pozisyonundan olumlu/olumsuz etkilenmediğine ilişkin seçenekleri aynı anda işaretlediği görülmüştür. Diğer seçeneğinde ise, 1 kişi sevdiği işi yapmanın önemli olduğunu, 1 kişi ailesinden maddi olarak destek bekleyemeyeceğini ifade etmekte, grafikte görülen diğer iki kişi herhangi bir ifade yazmadan nokta işareti koyarak soruyu atlamıştır.

6- YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyacı olan çalışma ortamı, kaynak kitap ve etüt gibi konularda aile ve/veya öğretmenler tarafından yeterli desteğin sağlanıp sağlanmamasına ilişkin olarak sorulan sorunun öğrenci ve veli anketindeki cevaplarının karşılaştırılması.

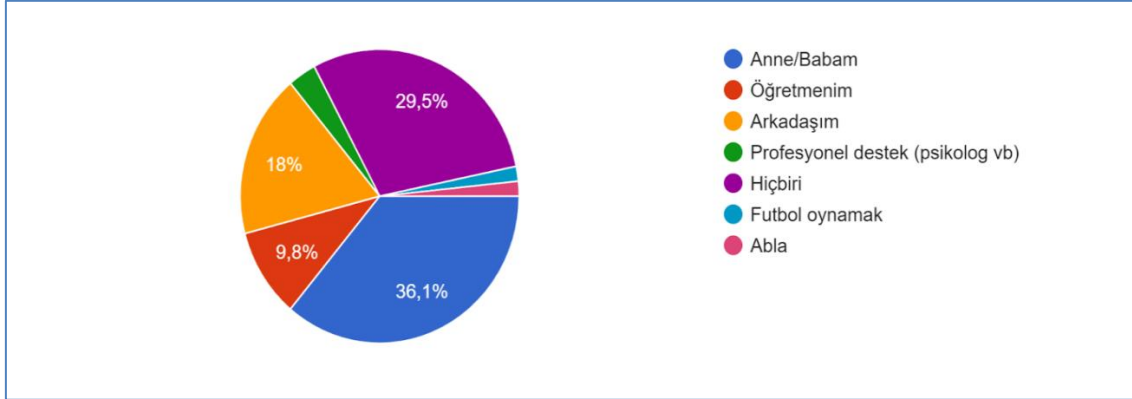
Grafik 6-a: Öğrenci Anketi: YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyacı olan dışsal desteğin yeterli düzeyde sağlanma durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Grafik 6-b: Veli Anketi: YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyacı olan dışsal desteğin yeterli düzeyde sağlanma durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Grafik 6-a ve Grafik 6-b’de yer alan verilere göre, YKS sürecinde olan öğrencilerin, öğrenci anketindeki örnekleme %80,3 ve veli anketindeki örnekleme %92,5 oranlarında çalışma ortamı, kaynak kitap ve etüt gibi konularda ihtiyaç duydukları desteğe erişebildikleri görülmektedir. Öğrenci anketinde bu kaynaklardan herhangi birine ulaşamadığını ifade eden öğrenci oranı %23 olup, azımsanamayacak seviyededir.

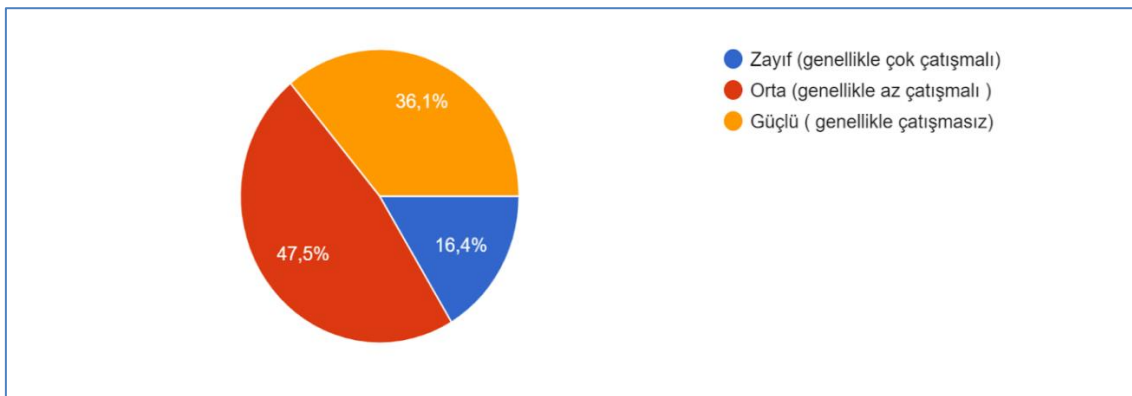
7- YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyaç duyduğu psikolojik ve sosyal desteğin verilen seçenekler arasından en çok hangi kaynaktan sağlandığına ilişkin olarak sorulan sorunun ve ebeveyn-çocuk (öğrenci) iletişim/ilişki düzeyinin değerlendirilmesine ilişkin olarak sorulan sorunun öğrenci ve veli anketindeki cevapların çok yönlü karşılaştırılması.

Grafik 7-a: Öğrenci Anketi/ Öğrenci açısından YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyaç duyduğu psiko-sosyal desteğin sağlandığı kaynaklara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

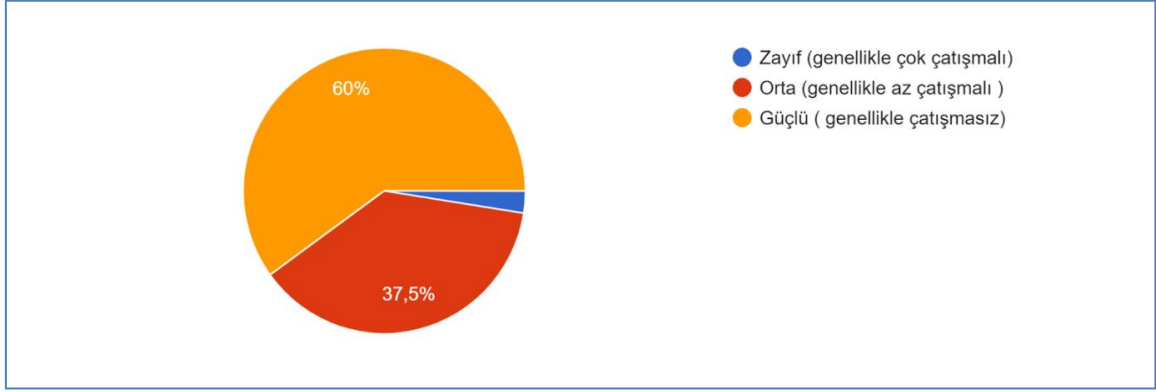
YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyaç duyduğu psikolojik ve sosyal desteğin ailesi tarafından sağlandığını ifade eden öğrencilerin oranı Grafik 7-a'da görüldüğü üzere, %36,1 olup, ikinci en yüksek oran %29,5 ile hiçbir destek (aile/arkadaş/öğretmen/psikolog) almadığını ifade eden gruptur. Üçüncü en yüksek oran %18 oranı ile arkadaş desteği, dördüncüsü %9,8 oranı ile öğretmen desteği, en son %3,3 ile profesyonel destek seçenekleri işaretlenmiştir.

Bununla birlikte, sınava hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyaç duyduğu psikolojik ve sosyal desteğin ailesi tarafından sağlandığını ifade eden öğrencilerin oranı %36,1 olup, ikinci en yüksek oran %29,5 ile hiçbir destek (aile/arkadaş/öğretmen/psikolog) almadığını ifade eden gruptur. Üçüncü en yüksek oran %18 oranında arkadaş desteği, dördüncüsü %9,8 oranında öğretmen desteği, en son %3,3 oranında profesyonel destek seçenekleri işaretlenmiştir.

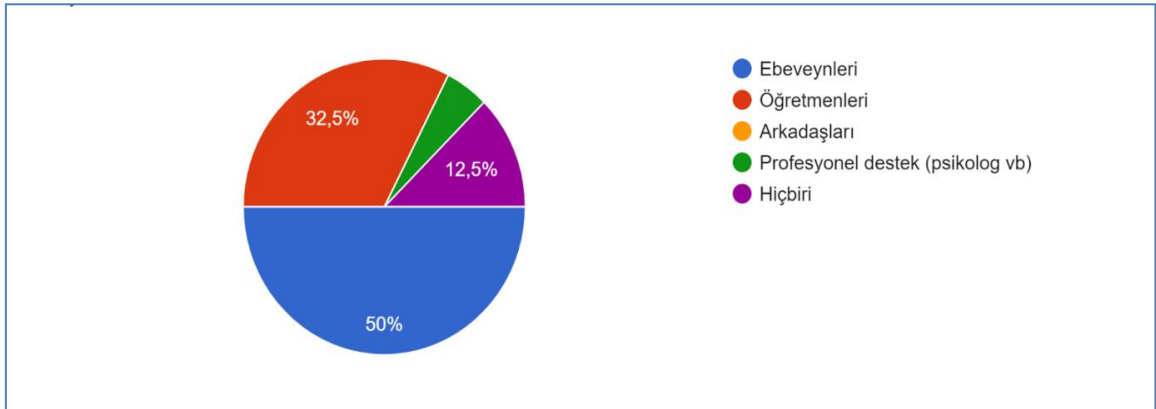
Grafik 28-a: Öğrenci Anketi/Öğrencinin Anne/Babasıyla Olan İletişim Düzeyine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Konuyla ilişkili olarak, öğrenciler, ebeveynleriyle olan iletişimlerini %47,5 oranında orta seviyede, %36,1 oranında güçlü seviyede, %16,4 oranında ise zayıf olarak değerlendirmişlerdir. YKS sürecinde psiko-sosyal desteğin ailesi tarafından sağlandığını ifade eden öğrenci oranı ile ailesiyle olan iletişimini güçlü olarak değerlendiren öğrencilerin oranı aynı olup, %36,1'dir. (Bknz.Grafik 28-a)

Grafik 28-b: Veli Anketi/Velilerin Çocuklarıyla Olan İletişim Düzeyine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Veli anketine bakıldığında, YKS hazırlık sürecinde, çocuğunun ihtiyaç duyduğu psikolojik ve sosyal desteğin en çok aile tarafından sağlandığını ifade eden veli oranı %50 iken, en çok çocuğun öğretmenleri tarafından sağlandığını ifade edenlerin oranı %32,5, hiçbir destek almadığını ifade edenlerin oranı %12,5, profesyonel destek alarak sağlandığını ifade edenlerin oranı ise %5'tir. (Bknz: Grafik 28-b)

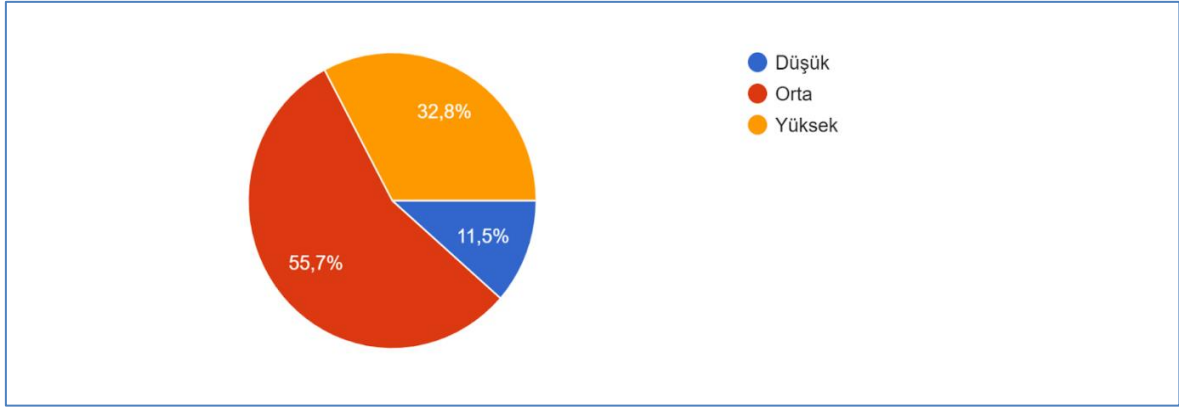

Grafik 7-b: Veli Anketi/ Veli açısından YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyaç duyduğu psiko-sosyal desteğin sağlandığı kaynaklara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

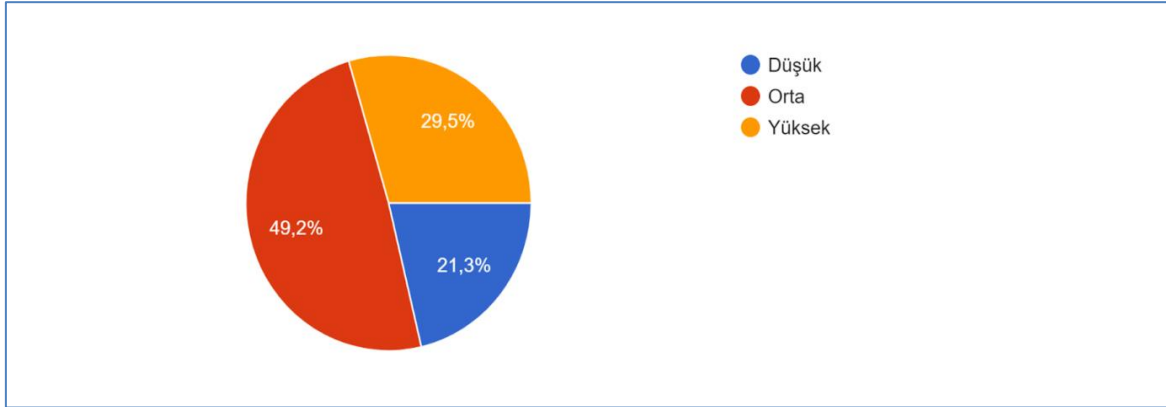
Yine, veliler, sınava hazırlanan çocuklarıyla iletişim düzeyine ilişkin soruda, çocuklarıyla olan iletişim seviyelerini %60 oranında güçlü, %37,5 oranında orta, %2,5 oranında zayıf olarak değerlendirmişlerdir. (Bknz. Grafik 28-b) Grafik 7-b'de görüldüğü üzere, çocuğunun ihtiyaç duyduğu psikolojik ve sosyal desteğin en çok aile tarafından sağlandığını ifade eden veli oranı ile Grafik 28-b'de gösterilen çocuklarıyla iletişim düzeyinin güçlü olduğunu ifade eden veli oranı (%60) birbiriyle tutarlıdır.

Sonuç olarak, YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyacı olan psikolojik ve sosyal desteğin sağlanmasında ailenin payının büyük olduğu çıkarımı yapılmaktadır.

8- YKS hazırlık sürecinde, öğrencinin kendisi ve ebeveynlerinin sınav kaygısı düzeyi ile ebeveynlerin kendilerinin ve çocuklarının sınav kaygılarını değerlendirmeye ilişkin olarak sorulan soruların öğrenci ve veli anketindeki cevaplarının karşılaştırılması.

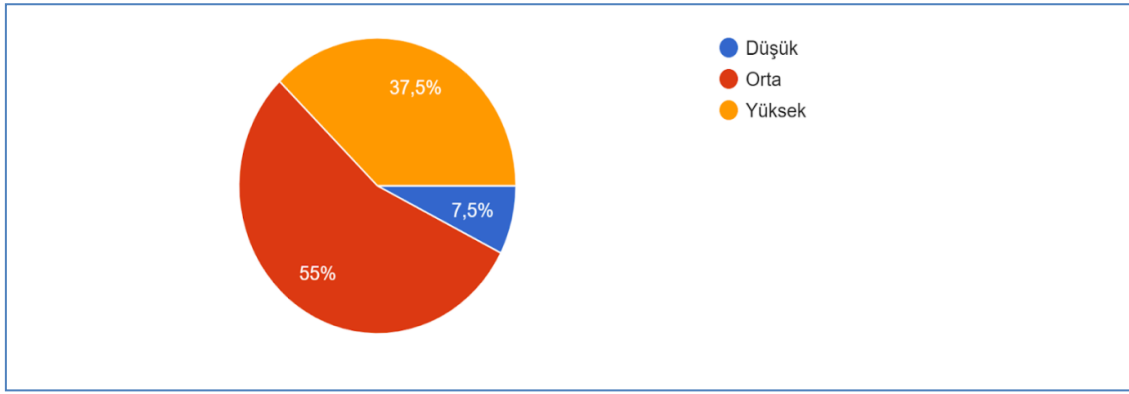

Grafik 8-a: Öğrenci Anketi/YKS hazırlık sürecinde öğrencinin sınav kaygısı düzeyine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

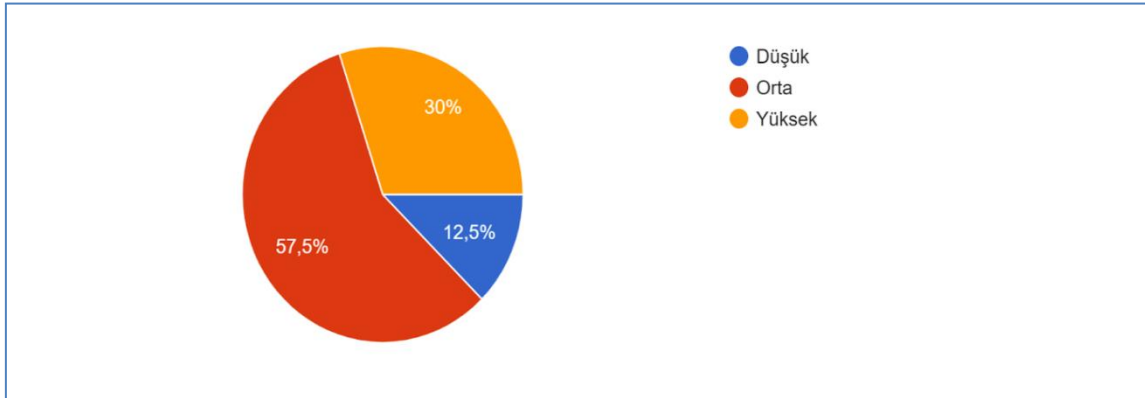

Grafik 9-a: Öğrenci Anketi/ YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ebeveyninin kaygı düzeyine ilişkin algısına ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Öğrenci anketinde, Grafik 8-a ve Grafik 9-a karşılaştırıldığında, YKS hazırlık sürecinde öğrencilerin %55,7'si kendi sınav kaygı düzeylerini orta seviyede, %49,2'si ise ebeveynlerinin sınav kaygı düzeyinin orta seviyede olduğunu değerlendirmişlerdir. Kendi kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu değerlendiren öğrenciler %32,8 oranında iken, ebeveynlerinin kaygı düzeyinin yüksek olduğunu değerlendiren öğrenci oranı ise %29,5'tur. Öğrenci ve ebeveynlerin sınava hazırlık sürecindeki kaygıları orta ve yüksek düzeylerde birbirine yakındır. Kendilerini düşük sınav kaygılı değerlendiren öğrencilerin oranı %11,5 iken, ebeveynlerinin kaygı düzeyinin düşük olduğunu düşünen öğrenci oranı %21,53'tür. Buna göre söz konusu örnekleme, ebeveynlerin öğrencilere göre daha az kaygılı olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik 8-b: Veli Anketi/YKS hazırlık sürecinde velilerin çocuklarının sınav kaygısı düzeyine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

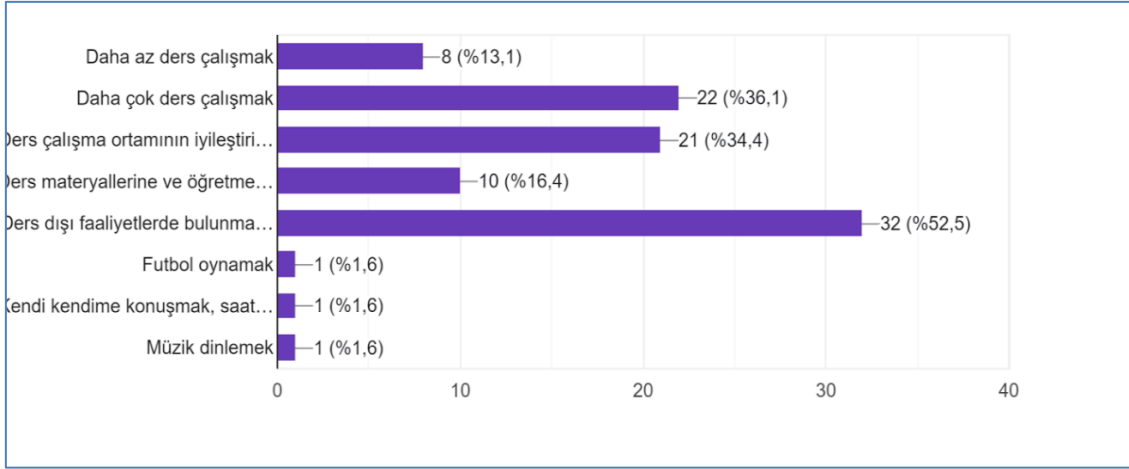

Grafik 9-b: Veli Anketi/ YKS hazırlık sürecinde velinin kendi kaygı düzeyine ilişkin algısına ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Veli anketine bakıldığında, Grafik 8-b ve Grafik 9-b’de görüldüğü üzere, bu süreçte çocuğunun sınav kaygısı düzeyini orta olarak değerlendiren veli oranı %55, yüksek olarak değerlendiren %37,5, düşük olarak değerlendiren %7,5 iken, kendi kaygı düzeylerini değerlendirme oranları ise, %57,5 ile orta, %30 ile yüksek, %12,5 ile düşük düzeydedir. Öğrenci anketinde yer alan aynı soru ile karşılaştırıldığında, benzer sonuç elde edilmiş olup, velilerdeki kaygı düzeyi, çocuklarına göre nispeten düşüktür.

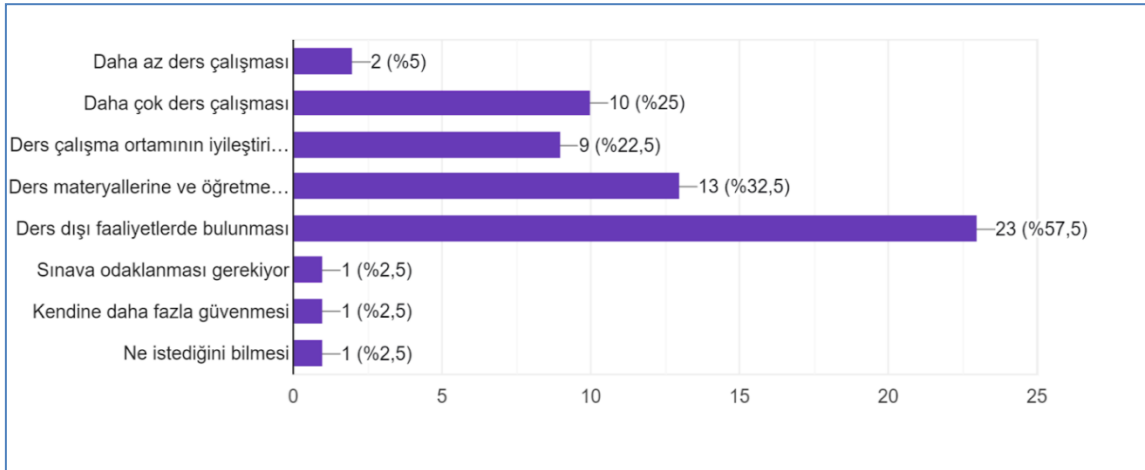
Sonuç olarak öğrenci anketinde, öğrencilerin kendilerinin ve velilerinin sınav kaygısı düzeylerini karşılaştırması sonucunda elde edilen sonuçlar ile veli anketinde, velilerin kendilerinin ve çocuklarının sınav kaygısı düzeylerini karşılaştırması sonucunda elde edilen sonuçlar kendi içinde tutarlı olup, her iki ankette velilerin sınav kaygısı düzeyi, öğrencilere kıyasla daha düşüktür.

9- YKS hazırlık sürecinde öğrencinin stres düzeyini azaltabilmek için neler yapılabileceğinin değerlendirilmesine ilişkin olarak sorulan soruların öğrenci ve veli anketindeki cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 10-a: Öğrenci Anketi/ YKS hazırlık sürecinde öğrencinin stres düzeyini azaltabilecek seçeneklere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Öğrenci anketinden elde edilen sonuçlara göre, Grafik 10-a'da görüldüğü üzere, öğrencinin stres düzeyini azaltabilmek için neler yapılabileceğine ilişkin seçeneklerden ders dışı faaliyetlerde bulunmanın %52,5 oranında ilk sırada, daha çok ders çalışma ve ders çalışma ortamının iyileştirilmesi seçeneklerinin birbirine yakın oranlarda (%36,1 ve %34,4) ikinci sırada, ders materyallerine ve öğretmenlere erişimin kolaylaştırılmasının %16,4 oranında üçüncü sırada, daha az ders çalışmak %13,1 oranında sonuncu sırada yer almaktadır. 3 öğrencinin ise, 'Diğer' kısmında belirttiği ifadeler ise, futbol oynamak, kendi kendine konuşmak, saatlerce hayal kurmak ve müzik dinlemek şeklindedir.

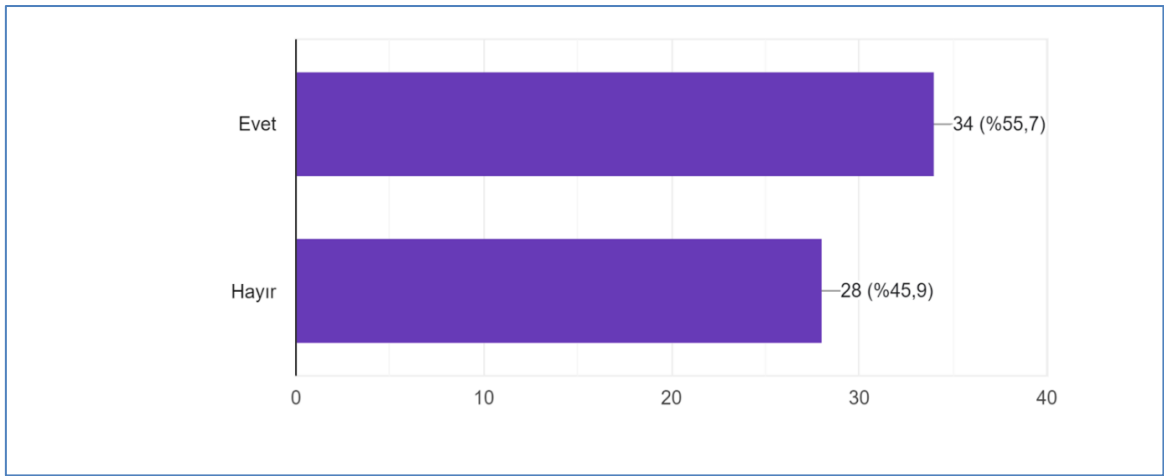

Grafik 10-b: Veli Anketi/ YKS hazırlık sürecinde velilerin çocuklarının stres düzeyini azaltabilecek seçeneklere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

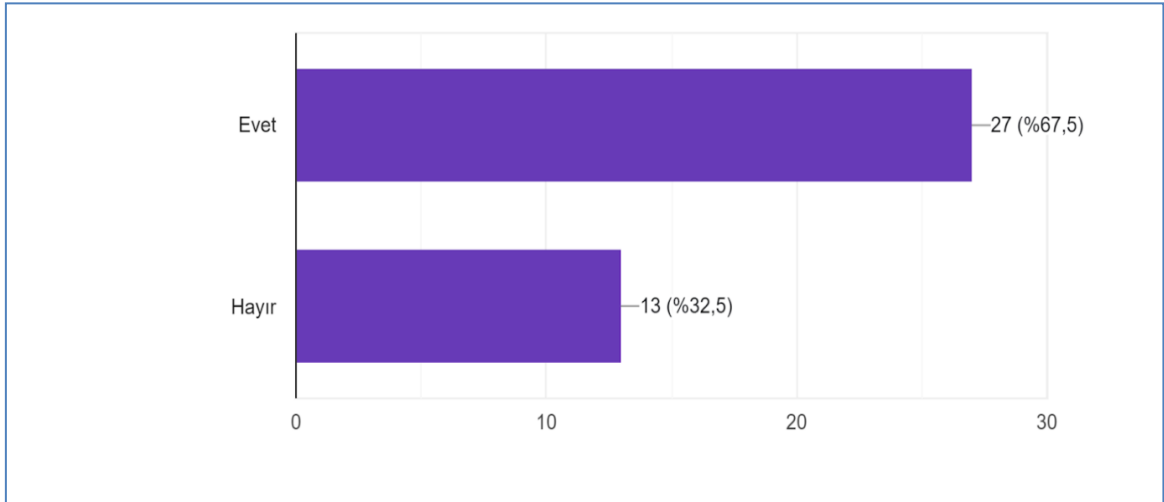
Veli anketinden elde edilen sonuçlara göre, Grafik 10-b'de görüldüğü üzere, YKS hazırlık sürecinde, çocuklarının stres düzeyini azaltabilmek için neler yapılabileceğine ilişkin soruda, velilerin %57,5'i ders dışı faaliyetlerde bulunmanın, %32,5'i ders materyallerine ve öğretmenlere erişimin kolaylaştırılmasının, %25'i çocuğunun daha çok ders çalışmasının, %22,5'i ders çalışma ortamının iyileştirilmesinin, %5'i ise daha az ders çalışmasının stres düzeyini azaltmada faydalı olabileceğini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak, öğrenci ve velilerin birleştiği nokta, ders dışı faaliyetlerde bulunmanın öğrencinin stres düzeyini azaltacağı görüşüdür. İkinci seçenek, öğrenci ve veli cevaplarında farklılık göstermekte olup, öğrenci tarafında ‘daha çok ders çalışma’ ve ‘ders çalışma ortamının iyileştirilmesi’ iken, veli tarafında ‘ders materyallerine ve öğretmenlere erişimin kolaylaştırılması’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Buna göre, öğrencilerin ders çalışma ortamlarının yeterince iyi olması durumunda ders çalışmayı daha az stresli hale getirebileceği için daha çok ders çalışma imkânı bulabileceklerini kastettikleri şeklinde değerlendirilmektedir.

10- YKS hazırlık sürecinin maddi olarak aile bütçesini zorlama durumunun değerlendirilmesine ilişkin olarak sorulan soruların öğrenci ve veli anketindeki cevaplarının karşılaştırılması.

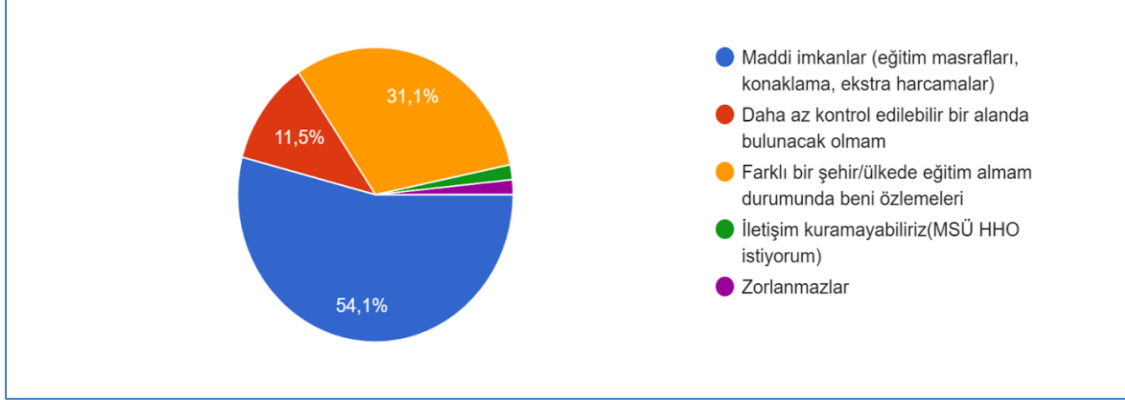
Grafik 11-a:Öğrenci Anketi/YKS hazırlık sürecinin aile bütçesine etkisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Grafik 11-b: Veli Anketi/YKS hazırlık sürecinin aile bütçesine etkisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

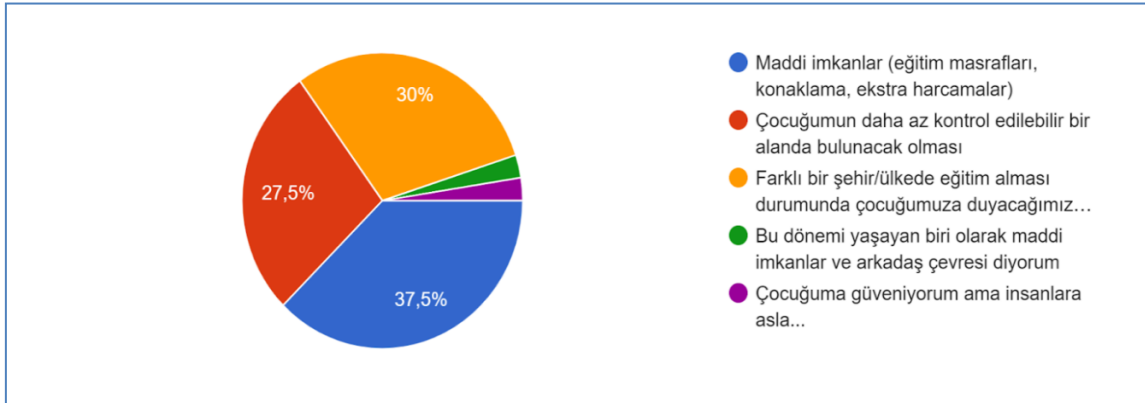
YKS hazırlık sürecinin aile bütçesini zorladığını düşünen öğrencilerin oranı %55,7 olup (Bknz Grafik 11-a), benzer şekilde, YKS hazırlık sürecinin aile bütçesine etkisini veliler %67,5 oranında zorladığı, %32,5 oranında zorlamadığı yönünde cevaplamışlardır. (Bknz Grafik 11-b)

11- Öğrencilerin üniversite eğitimleri boyunca “ebeveynlerinin” en çok zorlanacaklarını düşündükleri konular ile velilerin “kendilerinin” en çok zorlanacaklarını düşündükleri konuların belirlenmesine ilişkin olarak sorulan soruların öğrenci ve veli anketindeki cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 12-a: Öğrenci Anketi/ Üniversite eğitimi boyunca ebeveyninin zorlanacağını düşündüğü konulara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Öğrenci anketinde, üniversite eğitimleri boyunca ailelerinin en çok maddi konularda zorlanacağını düşünen öğrencilerin oranı %54,1’dir. Maddi zorlukları takiben, en çok %31,1 oranı ile ‘farklı bir şehir/ülkede eğitim almaları durumunda aileleri tarafından özlenmesi’ ve %11,5 oranında ‘üniversitede daha az kontrol edilebilir bir alanda bulunacak olmaları’ çocuklarının bakış açısından ailelerinin kaygı duyacaklarını düşündükleri diğer konulardır. (Bknz Grafik 12-a).

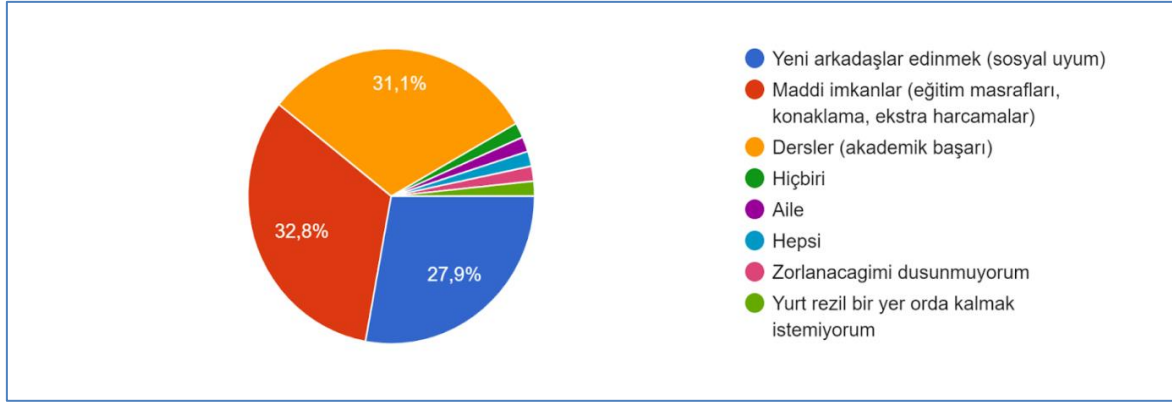

Grafik 12-b: Veli Anketi/ Üniversite eğitimi boyunca ebeveynlerin kendilerini zorlayacaklarını düşündüğü konulara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

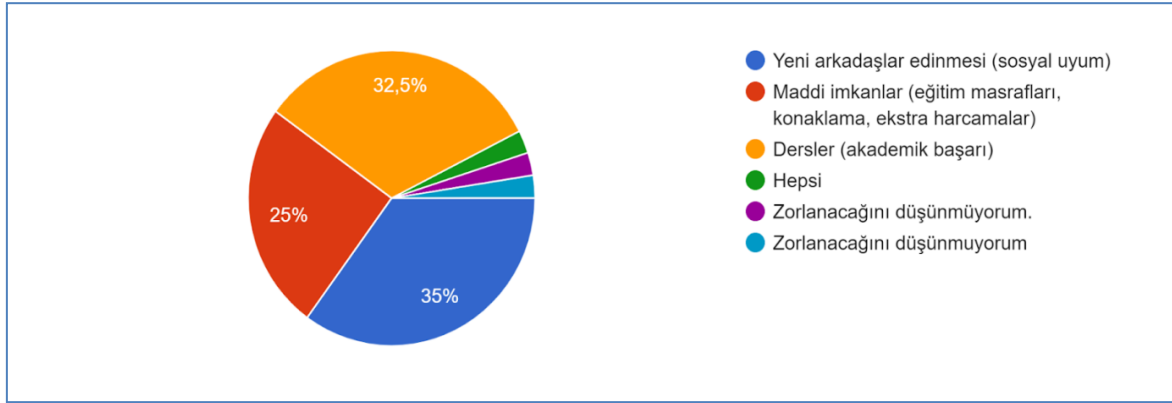
Buna karşılık veli anketinde aynı süreçte, ebeveyn olarak en çok zorlanacakları konunun maddi imkanlar olduğunu ifade eden veli oranı %37,5, farklı bir şehirde/ülkede eğitim alması durumunda çocuklarını özlemeleri olduğunu ifade eden veli oranı %30, çocuğunun daha az kontrol edilebilir bir alanda bulunması olduğunu ifade eden veli oranı %27,5’tur. Bu süreci daha önce deneyimlediğini ifade eden bir veli ise, maddi imkanlar ve arkadaş çevresi konusunun zorlayıcı olduğunu, diğer bir veli ise çocuğuna güvendiğini ancak insanlara güvenmediğini belirtmiştir.

Ailelerin zorlanacağı konular açısından bakıldığında her iki ankette farklı oranlarda olmakla birlikte, ilk sırada maddi kaygılar, ikinci sırada özlem, üçüncü sırada ise öğrenci üzerindeki denetimin azalma ihtimalinin yarattığı kaygı gelmektedir. Kaygı yaratan konuların önem sıralaması öğrenci ve veli cevaplarında birbirine paraleldir.

12- “Öğrencilerin” üniversite eğitimi boyunca kendilerinin ve velilerin “çocuklarının” en çok zorlanacağını düşündükleri konuların belirlenmesine ilişkin olarak sorulan soruların öğrenci ve veli anketindeki cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 13-a: Öğrenci Anketi/ Üniversite eğitimi boyunca öğrencilerin zorlanacaklarını düşündükleri konulara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Grafik 13-b: Veli Anketi/ Üniversite eğitimi boyunca velilerin, çocuklarının zorlanacaklarını düşündüğü konulara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

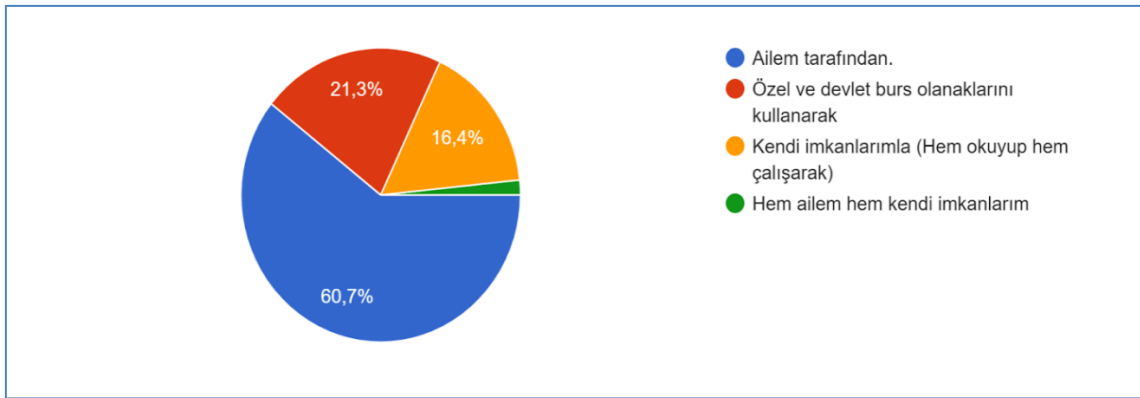
Kendilerini bekleyen üniversite eğitim sürecine ilişkin öğrencilerin yaşadıkları kaygılara bakıldığında ise, ilk sırada %32,8 oranı ile maddi kaygılar, ikinci sırada %31,1 oranı ile akademik başarı kaygısı, üçüncü sırada ise %27,9 oranı ile sosyal uyum kaygısı yer almaktadır. (Bknz Grafik 13-a)

Veli anketinde ise, üniversite eğitimi boyunca çocuklarının en çok zorlanacağı konular sırasıyla, %35 oranında sosyal uyum, %32,5 oranında akademik başarı, %25 oranında maddi imkanlar olarak ifade edilmiş, herhangi bir konuda zorlanacağını düşünmeyen veli oranı %5 ve bu seçeneklerin hepsinde zorlanacağını düşünen veli oranı %2,5 olarak ortaya çıkmıştır. (Bknz. Grafik 13-b)

Üniversite eğitim sürecine ilişkin yaşanan kaygılar, öğrencilerin kendilerini ve velilerin çocuklarını değerlendirmesi karşılaştırıldığında tam tersidir. Veli anketindeki veliler, kendi çocuklarının adına bu soruya cevap verirken, çocuklarını en çok zorlayabilecek konunun sosyal uyum la ilişkili olabileceğini ifade etmiş, maddi konular olabileceğini değerlendirmemişlerdir. İki örneklemin cevapları arasındaki farklılığın en olası nedeni, ilk bakışta veli örnekleminin maddi imkanlarının, öğrenci örneklemindeki velilerin maddi imkanlarından daha iyi olabileceği gibi görünmekle birlikte, aslında Grafik 12-b’de görülebileceği üzere, veli anketindeki veliler kendi kaygı sıralamasında maddi kaygıları ilk sıraya koyarken, aynı veli örneklemini, üniversite eğitimi boyunca çocukları

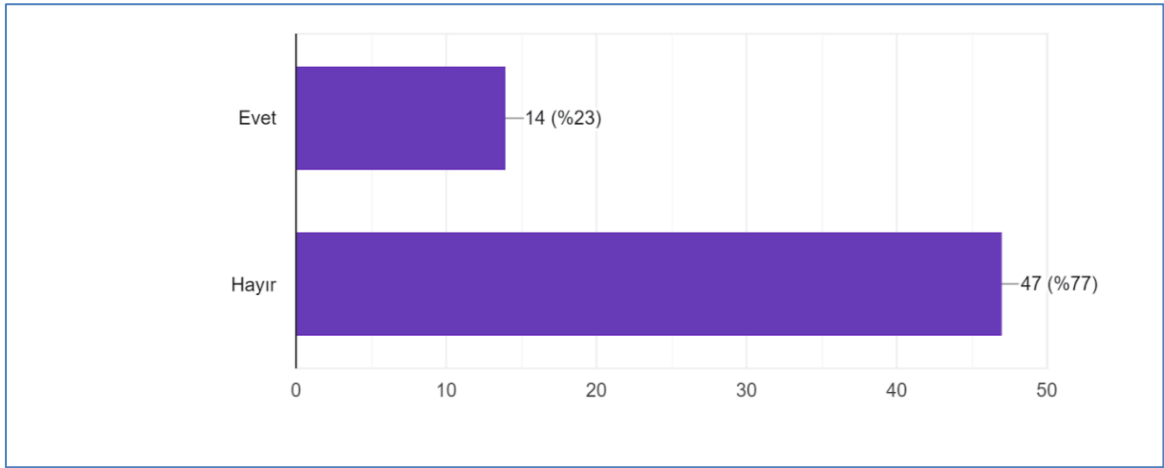
için sosyal uyum kaygısını ilk sıraya koymuştur. Bunun nedeni olarak, veli anketindeki velilerin, çocuklarına, kendi yaşadıkları maddi kaygıyı hissettirmeme gayretinde olabilecekleri de düşünülebilir. Bu noktada, veli anketindeki örneklemin demografik özelliklerine dönüp baktığımızda, maddi koşullara ilişkin ölçüt olarak alınan oturdukları evin sahibi olma oranı aslında öğrenci anketinde, veli anketine göre daha yüksek görünmektedir. Diğer bir ölçüt olarak, veli çalışan oranının (%65), öğrenci anketindeki veli çalışan oranından(%50,8) yüksek olduğu görülmektedir. Maddi ölçütlere bakıldığında ilk bakışta yapılan, maddi koşul farklılıkları yorumu net olarak teyit edilememektedir. Eğitim düzeyleri açısından ise, lisans mezunu olanların veli anketinde %57,5 ile, öğrenci anketindeki %23'lük lisans mezunu veli oranından yüksek olduğu görülmektedir. Her iki anketteki ebeveynlerin eğitim düzeylerindeki bariz farklılığa bakıldığında, ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe ebeveynlerin geleceğe ilişkin maddi kaygılarının öğrenciye yansımalarının düşük olduğu şeklinde çıkarım yapılabilir.

13- Üniversite eğitim masraflarının hangi kaynaklardan karşılanacağına ilişkin olarak sorulan soru ile burs vb ekonomik desteklere erişim konusunda yeterli bilgi sağlanıp sağlanmadığına ilişkin olarak sorulan sorunun öğrenci ve veli anketindeki cevaplarının çok yönlü karşılaştırılması.

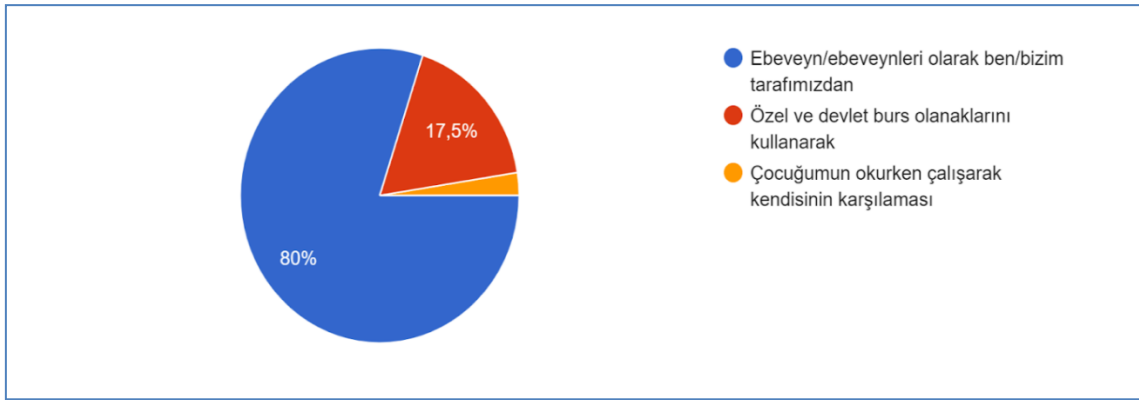
Grafik 14-a:Öğrenci Anketi/Üniversite eğitim masraflarının karşılanacağı kaynaklara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Öğrenci anketine göre, üniversite eğitim masraflarının ailesi tarafından karşılanacağını düşünen öğrencilerin oranı %60,7, burs olanaklarını kullanarak karşılamayı düşünenlerin oranı %21,3, kendi imkanlarıyla karşılamayı düşünenlerin oranı ise %16,4'tür. (Bknz:Grafik 14-a) Sonuç olarak, eğitim masraflarını ailesi dışındaki maddi kaynakları kullanarak karşılamayı planlayan öğrencilerin oranı yaklaşık %40'tır.

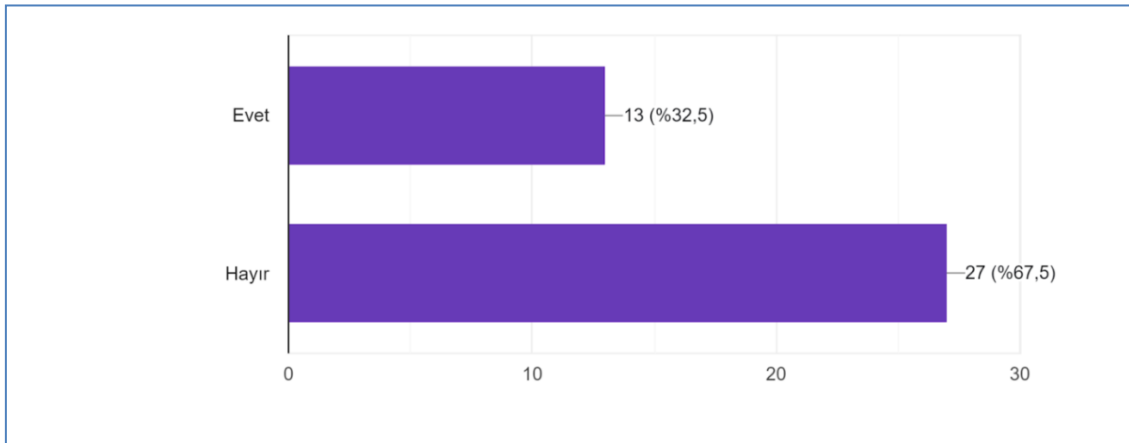

Grafik 15-a: Öğrenci Anketi/ Üniversite eğitiminde sağlanan burs vb hakkında yeterince bilgilendirilip bilgilendirilmediklerine ilişkin öğrenci görüşlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Burs imkanlarına erişim konusunda yeterince bilgilendirildiğini düşünen öğrencilerin oranı ise %23 'tür. (Bknz:Grafik 15-a)

Grafik 14-b: Veli Anketi/ Üniversite eğitim masraflarının karşılanacağı kaynaklara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

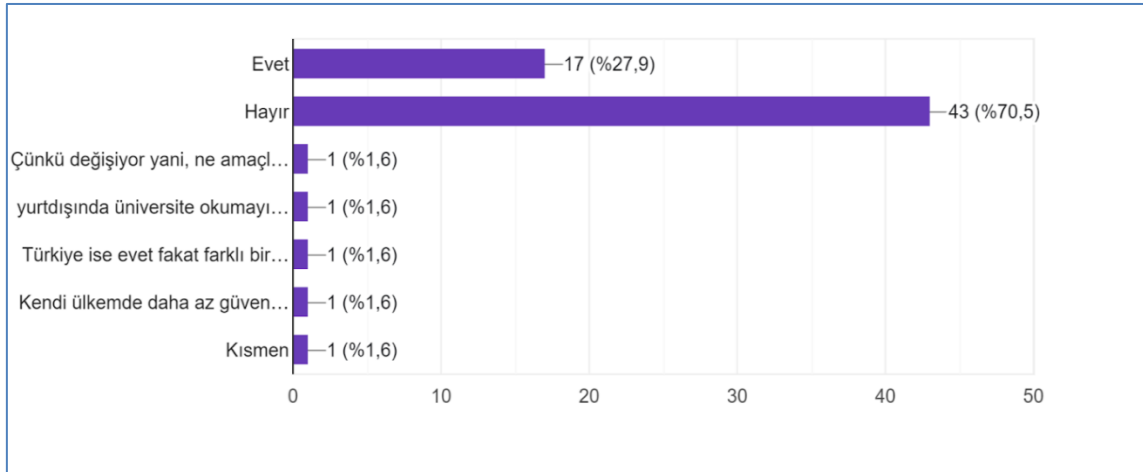
Grafik 15-b: Veli Anketi/ Üniversite eğitiminde sağlanan burs vb hakkında yeterince bilgilendirilip bilgilendirilmediklerine ilişkin veli görüşlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Veli anketine göre, çocuklarının üniversite eğitim masraflarının kendileri tarafından karşılanacağını ifade eden veli oranı %80 iken, çocuklarının üniversite eğitim masrafları için belirli bir bütçe planı yapan velilerin oranı %60'tır. Tamamı olmamakla birlikte

velilerin çoğunluğu kendilerini maddi olarak sürece hazırlamaya çalışmaktadır. Burs imkanlarını kullanarak üniversite eğitim masraflarını karşılamayı planlayan veli oranı %17,5, masrafların çocuğunun kendisi tarafından karşılanmasını bekleyen veli oranı %2,5'tur. Çocuğunun üniversite eğitimi boyunca ihtiyaç duyabileceği burs imkanlarına erişim konusunda yeterince bilgilendirildiğini düşünen veli oranı ise %32,5'tur.(Grafik 15-b)

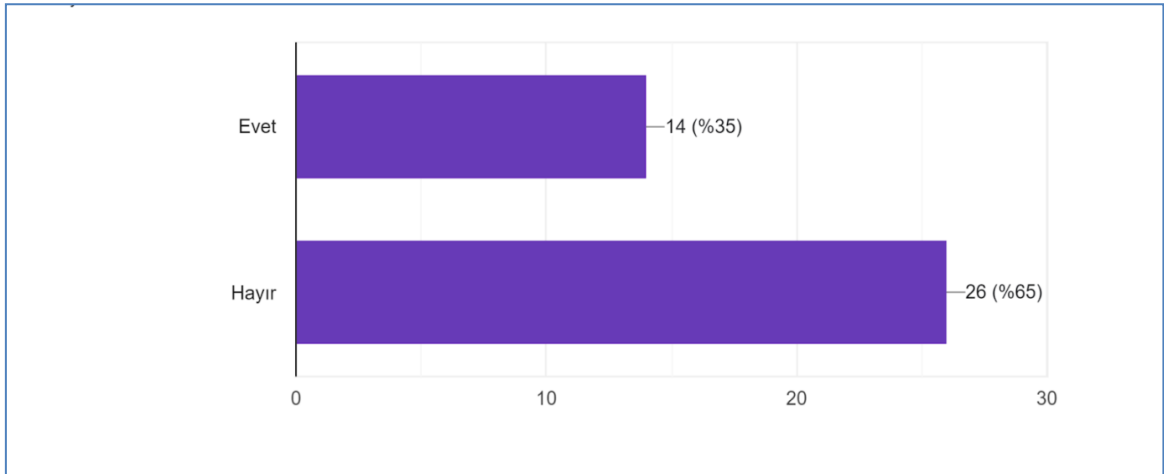
Grafik 14-a'da verilmekte olan, eğitim masraflarının ailesi tarafından karşılanacağını planlayan %60,7 oranındaki öğrencinin, Grafik 12-a'da görüldüğü üzere %54,1'i ailelerinin en çok zorlanacakları boyutun maddi koşullar olduğunu ifade etmişlerdir. Bu da, ülkemizin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumun üniversite çağındaki gençlerde ana kaygı unsuru olduğunu göstermektedir.

14- Öğrencilere, üniversite öğrencisi olduklarında Türkiye'de veya başka bir ülkede farklı milliyetten/inançtan insanlarla birlikte yaşamının güvenlik tehdidi oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesine ilişkin olarak sorulan sorunun öğrenci ve veli anketindeki cevapların karşılaştırılması.

Grafik 16-a: Öğrenci Anketi/Öğrencinin farklı milliyet/inanca sahip insanlarla bir arada yaşamayı güvenlik tehdidi olarak algılama durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

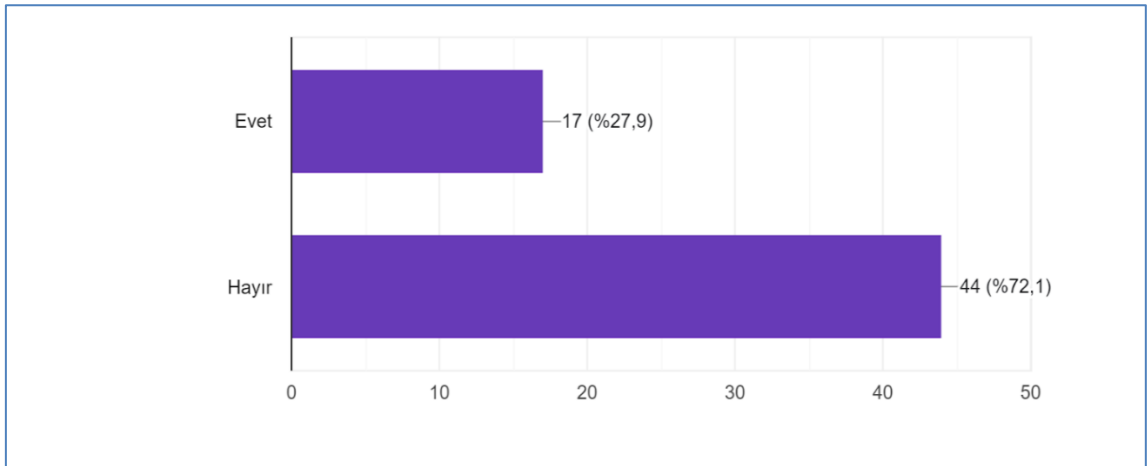
Öğrenci anketine göre, öğrenciler, Türkiye'de veya başka bir ülkede farklı milliyet/inançtan insanlarla birlikte yaşamaları durumunda güvenliklerini tehdit altında hissedip hissetmeyeceklerine ilişkin soruya %70,5 oranında hayır cevabı vermişlerdir. (Bknz:Grafik 16-a) 1 öğrenci ise diğer bölümünde, 'kendi ülkesinde daha az güvende hissettiğini' ifade etmiştir.

Grafik 16-b: Veli Anketi/ Çocuğunun farklı milliyet/inanca sahip insanlarla bir arada yaşamasını güvenlik tehdidi olarak algılama durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Veliler, çocuğunun Türkiye’de veya başka bir ülkede farklı milliyet/inançtan insanlarla birlikte yaşamaları durumunda güvenlik tehdidi oluşturup oluşturmadığına ilişkin görüşlerinin sorulduğu soruya %65 oranında ‘hayır’ cevabı vermişlerdir. (Bknz:Grafik 16-b)

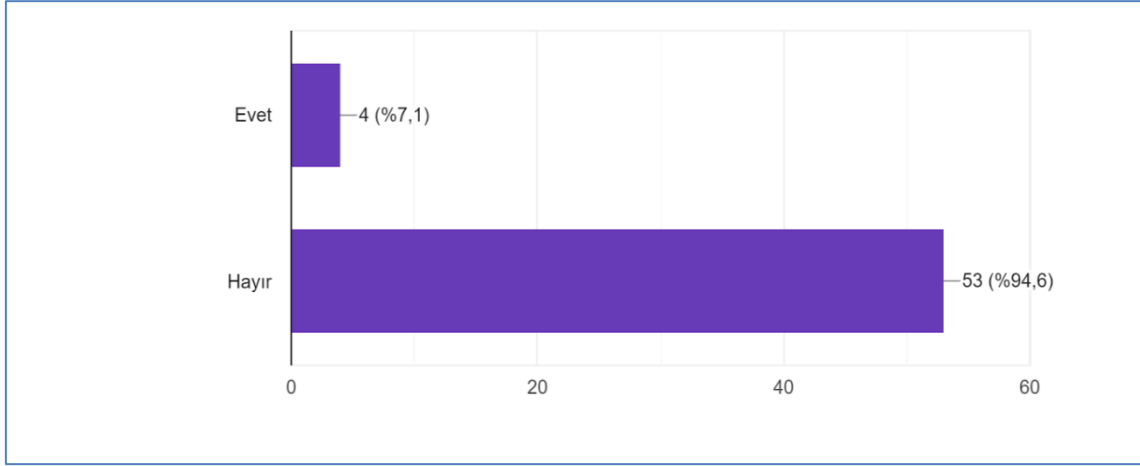
15- Öğrencilere üniversite mezuniyeti sonrası mesleki kariyerlerinde cinsiyet ayrımcılığına uğrama endişesi olup olmadığına ilişkin sorulan sorunun öğrenci anketinde yer alan cevabının değerlendirilmesi.

Grafik 17: Öğrenci Anketi/Kariyer yolculuğunda cinsiyet ayrımcılığına uğrama endişesi taşıma durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

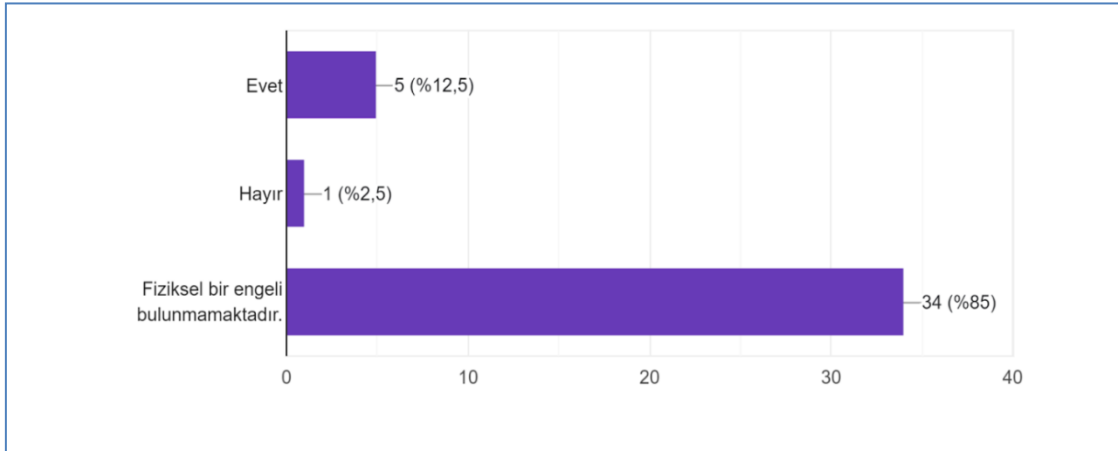
Kariyer kaygılarını ölçmeye yönelik olarak yöneltilen, mesleki kariyerlerinde cinsiyet ayrımcılığına uğrama endişesi taşıyıp taşımadıkları sorusuna, öğrencilerin %72,1 ‘i böyle bir endişe taşımadıklarını, %27,9 ‘u endişe taşıdıklarını ifade etmişlerdir. (Bknz:Grafik 17) %27,9’luk oranın demografik dağılımına bakıldığında, bir erkek öğrenci haricinde tamamının kız öğrenciler tarafından cevaplandığı görülmektedir. Bu çerçevede, örneklemde lise son sınıf öğrencisi olan kız öğrencilerin, içinde bulunduğumuz toplumda kadınlara cinsiyet ayrımcılığı yapıldığına dair algıları olduğu yorumu yapılabilir.

16- Öğrencilerin fiziksel engeli olması durumunda, bu nedenle meslek yaşamlarında veya toplumun diğer alanlarında dezavantajlı durumda olma kaygıları olup olmadığına ilişkin sorulan sorunun öğrenci ve veli anketinde yer alan cevaplarının değerlendirilmesi.

Grafik 18-a: Öğrenci Anketi/Fiziksel engelli olma durumunda kariyer yolculuğunda dezavantaj yaşama kaygısına ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

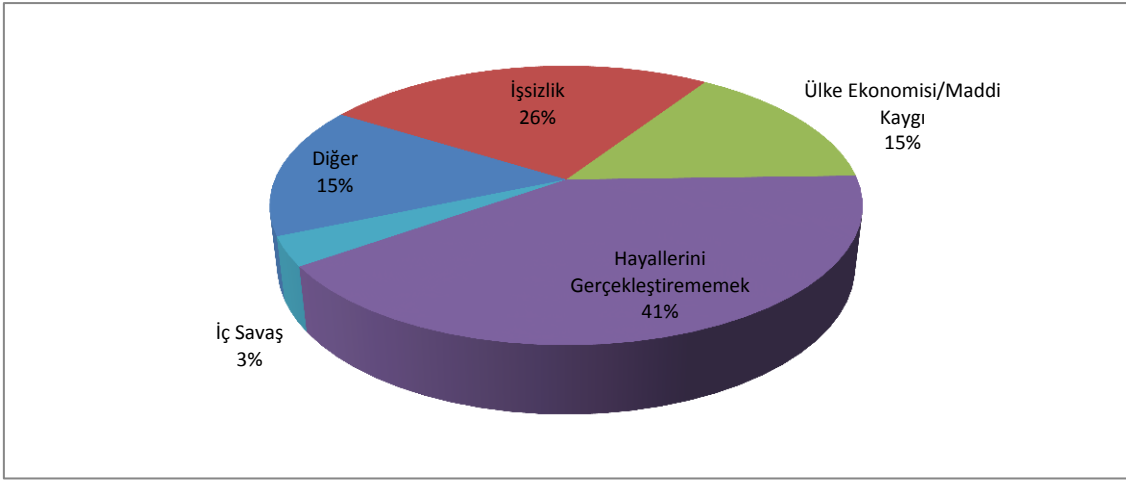
Öğrenci anketine göre, öğrencilere, meslek yaşamlarında veya diğer toplumsal alanlarda fiziksel engelleri bulunması durumunda dezavantajlı durumda olma kaygıları olup olmadığını anlamaya yönelik sorulan soruyu, %94,6 oranında bu konuda kaygılanmadıkları yönünde cevaplamışlardır. (Bknz:Grafik 18-a)

Grafik 18-b: Veli Anketi/Çocuğunun fiziksel engelli olması durumunda kariyer yolculuğunda dezavantaj yaşama kaygısına ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

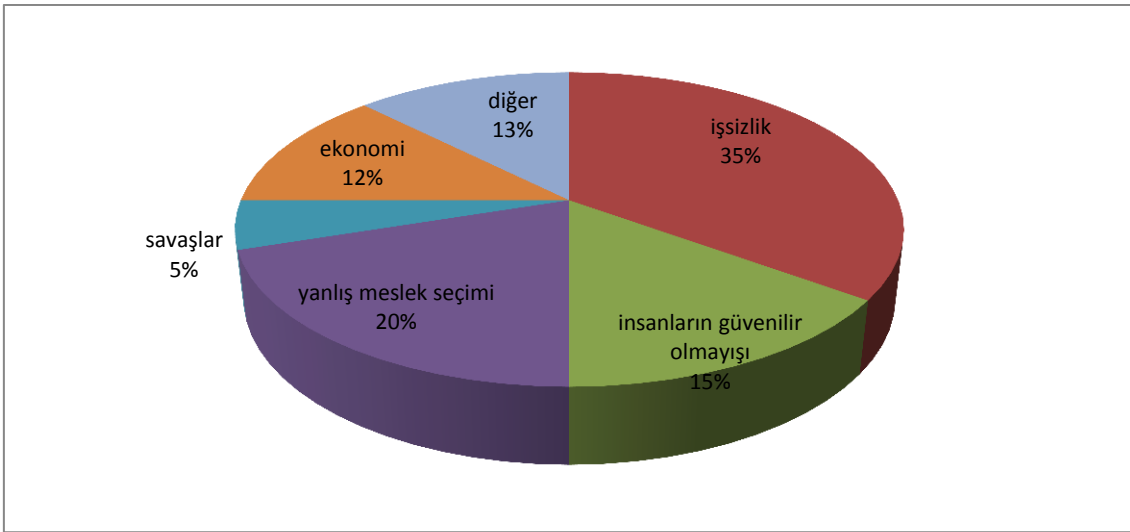
Veli anketine göre, çocuklarının fiziksel engeli olması durumunda meslek yaşamında veya toplumun diğer alanlarında dezavantajlı durumda olması konusunda (meslektaşlarıyla eşit haklara sahip olamama vb.) kaygıları olup olmadığı sorulmuş, çocuğunun fiziksel engeli olmadığını ifade eden veli oranı %85 olup, velilerin %12,5'i bu kaygıyı taşıdığını, %2,5'i taşımadığını ifade etmiştir. (Bknz:Grafik 18-b)

17- Gelecek 10 yıl için öğrencileri ve velileri en çok kaygılandıran konunun ne olduğuna ilişkin sorulan sorunun öğrenci ve veli anketinde yer alan cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 19-a: Öğrenci Anketi/10 yıllık gelecekte öğrencileri kaygılandıran faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Öğrencilere, gelecek 10 yıllık perspektifte kendilerini en çok kaygılandıran şeyin ne olduğu sorulmuş ve verilen cevaplar kategorize edilmiştir. Grafik 19-a'da görüldüğü üzere, öğrencilerin %41'ini 'hayallerini gerçekleştirememek', %26'sını işsiz kalmak, %15'ini ülke ekonomisi ve maddi kaygılar, %15'ini diğer şeyler (Örneğin, 'bilmiyorum, emin değilim, yok' gibi cevaplar burada toplanmıştır), %3'ünü iç savaş çıkma ihtimali en çok kaygılandıran konular olarak karşımıza çıkmıştır.

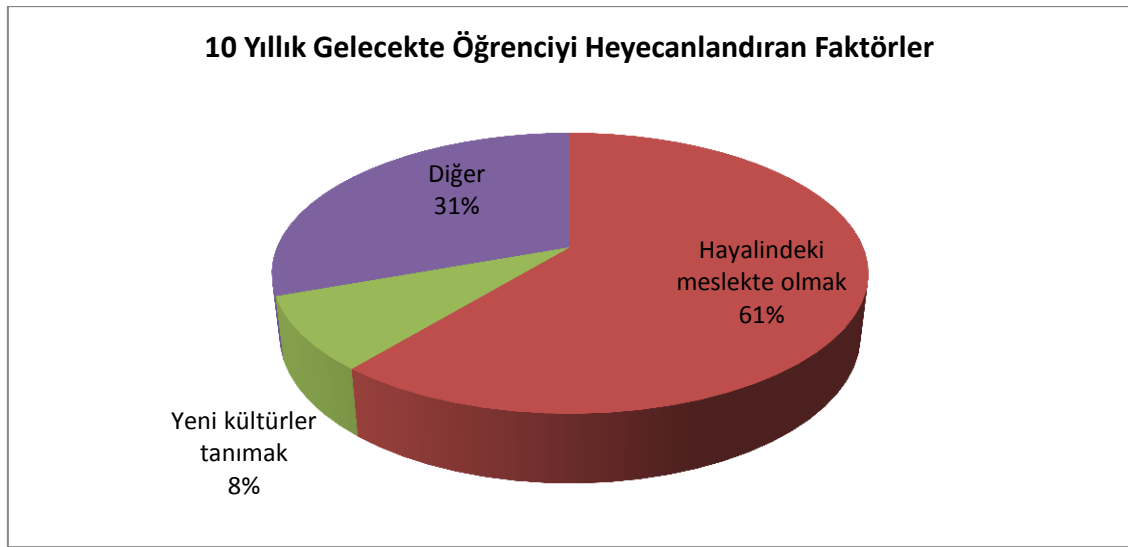
Grafik 19-b: Veli Anketi/10 yıllık gelecekte velileri kaygılandıran faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Velilere çocuklarının gelecek 10 yılını düşündüklerinde kendilerini en çok kaygılandıran şeyin ne olduğu sorulmuş, Grafik 19-b'de görüldüğü üzere, velilerin %35'i çocuğunun işsiz kalma ihtimali, %20'si yanlış meslek seçme ihtimali, %15'i insanların ve ortamın güvenilir olmaması, %12'si ülke ekonomisinin kötü olması, %5'i savaşlar olması nedeniyle kaygılandıklarını ifade etmiştir. 'Diğer' başlığı altında toplanan cevapların oranı %13'tür. Bu grup, kaygı duymadıklarını ifade eden, adalet sisteminin bozulmasından ve kendi hastalığı nedeniyle kaygılandığını ifade eden veli cevaplarıdır.

Her iki anket arasında karşılaştırma yapıldığında, öğrenci anketinde ilk iki sırada 'hayallerini gerçekleştirememek' ve 'işsizlik' kategorileri yer almaktadır. Hayallerini gerçekleştirememekten kastedilenin daha çok, hedeflediği mesleği yapamamak veya her

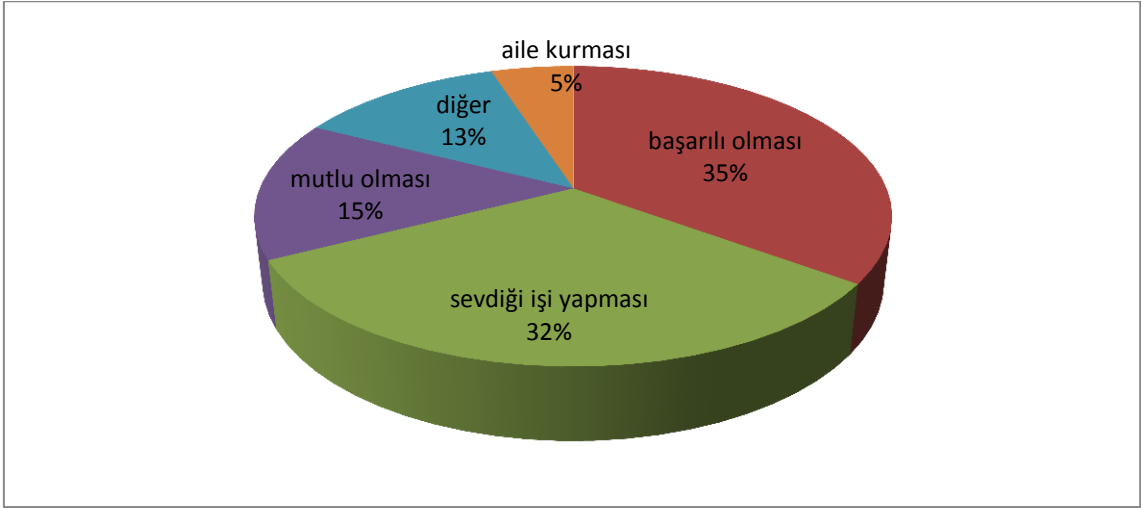
ne kadar ‘işsiz kalmak’ şeklinde ifadeler ayrıca yer alsa da, işsiz kalmak olduğu da değerlendirilebilir. Bu şekilde değerlendirildiğinde, veli cevaplarında yer alan ‘yanlış meslek seçimi’ ve ‘işsizlik’ kategorisi de öğrencilerle aynı paralelde ilk iki sırada yer almaktadır. Diğer kaygı başlıkları olan ‘ülke ekonomisi’ ve ‘savaşlar’, oran olarak öğrenci ve veli anketlerinde çok yakındır. Veli cevaplarında, öğrenci cevaplarında yer almayan ‘insanların güvenilir olmayışı’ konusu farklı bir kategori olduğu görülmektedir. Velilerin yaş grubu olarak insanlarla ilgili daha çok tecrübe sahibi olmalarının yanı sıra, anne/baba olmanın verdiği koruma içgüdüğü ile birlikte böyle bir endişe içinde olmaları anlaşılabilir bir durumdur.

18- Gelecek 10 yıl için öğrencileri ve velileri en çok heyecanlandıran konunun ne olduğuna ilişkin sorulan sorunun öğrenci ve veli anketinde yer alan cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 20-a: Öğrenci Anketi/10 yıllık gelecekte öğrenciyi heyecanlandıran faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Gelecek 10 yıllık perspektifte kendilerini en çok heyecanlandıran şeyin ne olduğu sorulmuş ve verilen cevaplar kategorize edilmiştir. Grafik 20-a’da görüldüğü üzere, öğrencilerin %61’ini hayalindeki meslekte olmak, %31’ini diğer şeyler(tuttuğu takımın şampiyon olması, huzurlu, sakin bir hayat ya da anlamsız cevaplar), %8’ini yeni insanlar/kültürler tanımak en çok heyecanlandıran konular olarak karşımıza çıkmıştır.

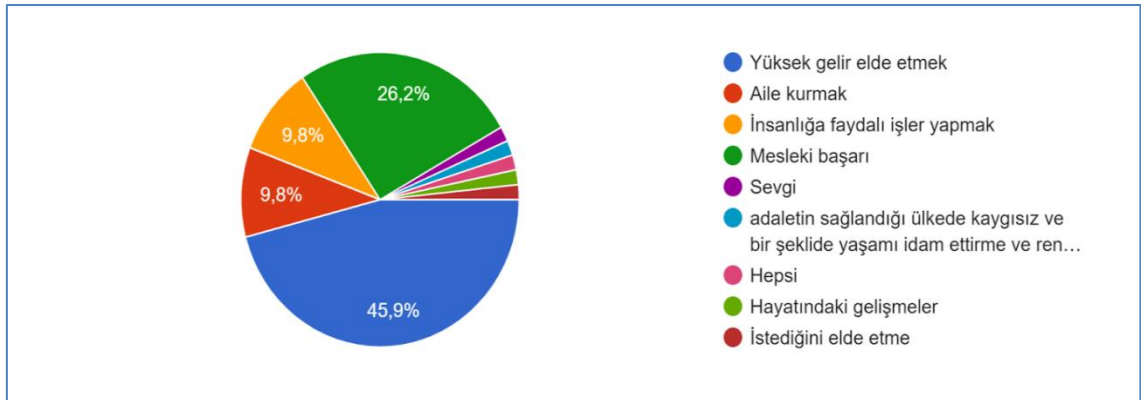

Grafik 20-b: Veli Anketi/10 yıllık gelecekte çocuklarıyla ilgili velileri heyecanlandıran faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Velilere çocuklarının gelecek 10 yılını düşündüklerinde kendilerini en çok heyecanlandıran şeyin ne olduğu sorulmuş, Grafik 20-b'de velilerin %35'i çocuğunun başarılı olmasının, %32'si çocuğunun sevdiği işi yapmasının, %15'i mutlu olmasının, %5'i aile kurmasının olduğunu ifade etmiştir. Cevapların %13'ü ise diğer başlığı altında toplanmıştır. Bunlar, kendilerini heyecanlandıran bir şey olmadığını, çocuğunun ne olursa olsun iyi bir insan olmasını istediğini, kendi hastalığının iyileşerek sağlığına kavuşması olduğunu ifade eden veli cevaplarıdır. Çocuğunun başarılı olmasından kastedilen ise, hayallerini gerçekleştirmiş olması, mesleğinin olması, saygın bir insan olması ve benzeridir.

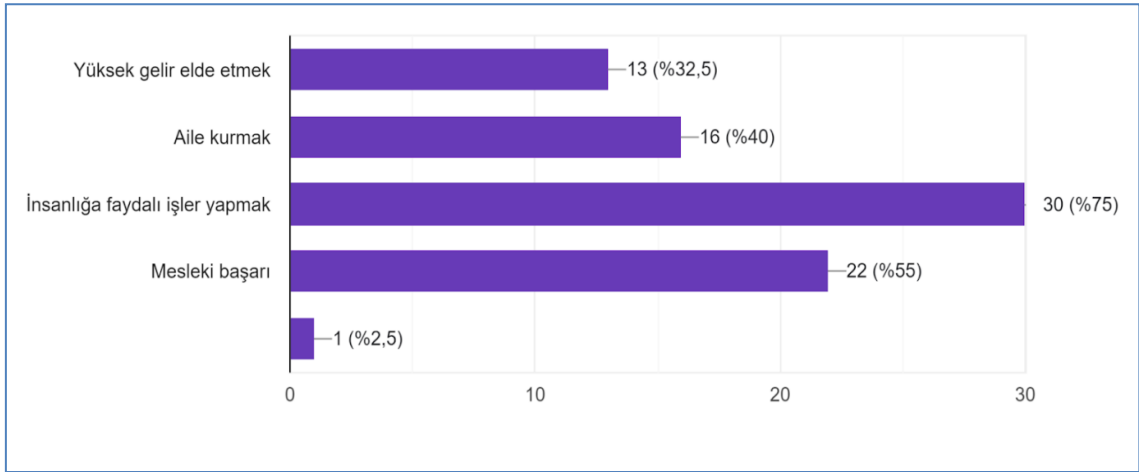
Öğrenci ve veli cevapları karşılaştırıldığında, her iki grubu da heyecanlandıran şeyin en çok hedeflenen/hayal edilen meslekle ilgili olduğu görülmektedir.

19- İnsanların mutluluk düzeyini en çok neyin etkilediği sorusunun öğrenci ve veli anketinde yer alan cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 21-a: Öğrenci Anketi/Öğrencilere göre insanların mutluluk düzeyini belirleyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

İnsanların mutluluk düzeyini en çok neyin belirlediğine dair çoktan seçmeli soruya öğrencilerin %45,9'u yüksek gelir elde etmek ve %26,2'si mesleki başarı şeklinde, %9,8'i ise aile kurmak ve %9,8'i de insanlığa faydalı işler yapmak şeklinde cevap vermiştir. (Bknz:Grafik 21-a)

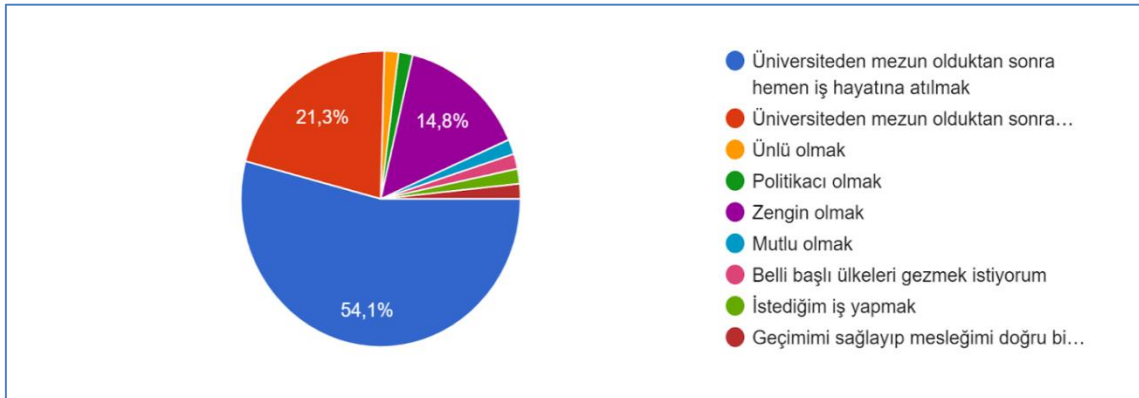
Grafik 21-b:Veli Anketi/Velilere göre insanların mutluluk düzeyini belirleyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

(Grafik 21-b ile Grafik 21-a arasındaki format farkının nedeni, anketler oluşturulurken, cevaplama seçenekleri teknik olarak yanlış seçildiğinden öğrenci anketinde tek seçenek işaretlenebilirken, veli anketinde birden fazla seçenek işaretlenebilmiştir.)

Veli anketinde, birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği soruda, velilerin %75'i insanlığa faydalı işler yapmanın, %55'i mesleki başarının, %40'ı aile kurmanın, %32,5'i yüksek gelir elde etmenin etkilediği görüşünde olduklarını ifade etmişlerdir. (Bknz:Grafik 21-b)

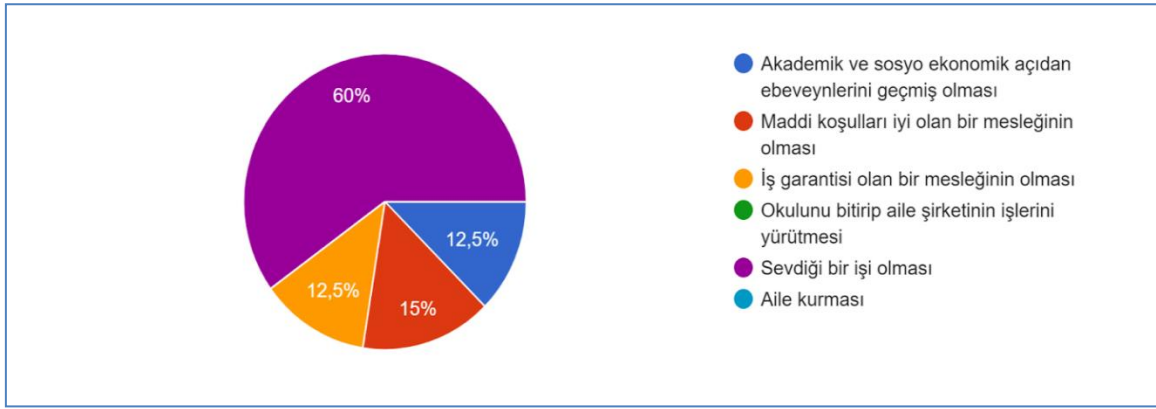
Öğrenciler için mutluluk ile ilişkili en önemli etken, yüksek gelir elde etmek iken, veliler için insanlığa faydalı işler yapmak şeklinde ortaya çıkmıştır. Yaş grubu olarak bakıldığında beklenen bir sonuç olduğu değerlendirilmektedir. Velilere de 17-18 yaşlarındayken aynı soru sorulmuş olsa muhtemelen aynı cevabı verecekleri düşünülmektedir.

20- Gelecek planlarının neler olduğuna ilişkin sorulan sorunun öğrenci ve veli anketinde yer alan cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 22-a:Öğrenci Anketi/ Öğrencilerin gelecek beklentilerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Öğrencilerin gelecek planlarına ilişkin verilen ifadelerden kendilerine en yakın buldukları, %54,1 oranında iş hayatına atılmak, %21,3 oranında akademik kariyer yapmak, %14,8 oranında zengin olmak şeklinde öne çıkmış, 1 kişi politikacı, 1 kişi de ünlü olmak istediğini ifade etmiştir. (Bknz:Grafik 22-a)

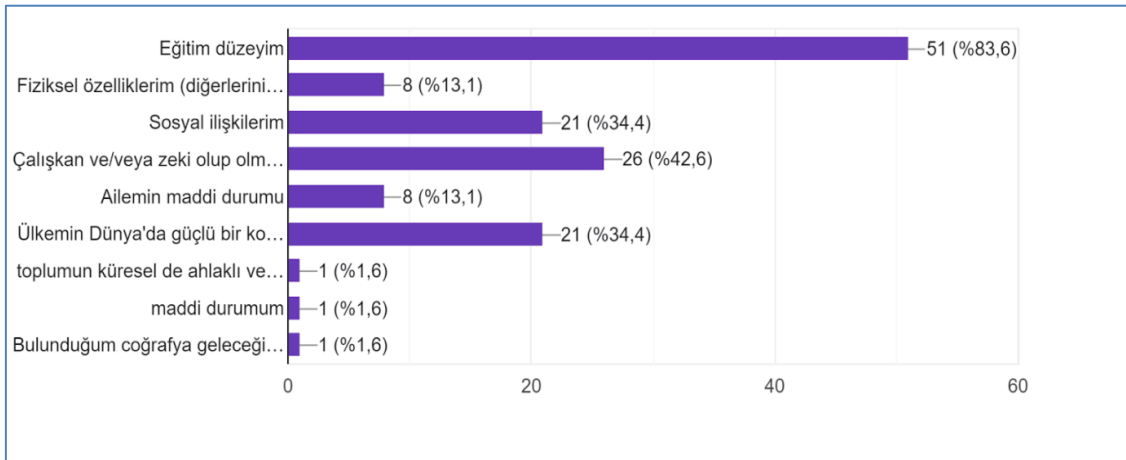

Grafik 22-b:Veli Anketi/Velilerin çocuklarının geleceğine ilişkin beklentilerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

10 yıllık zaman perspektifinde sınava hazırlanan çocuklarının geleceklerine dair beklentileri sorulan velilerin %60'ının çocuğunun sevdiği bir işi olması, %15'inin maddi koşulları iyi olan bir işinin olması, %12,5'inin iş garantisi olan bir mesleğinin olması, %12,5'inin akademik ve sosyo-ekonomik açıdan kendilerini geçmiş olması beklentilerine sahip olduğu görülmektedir.

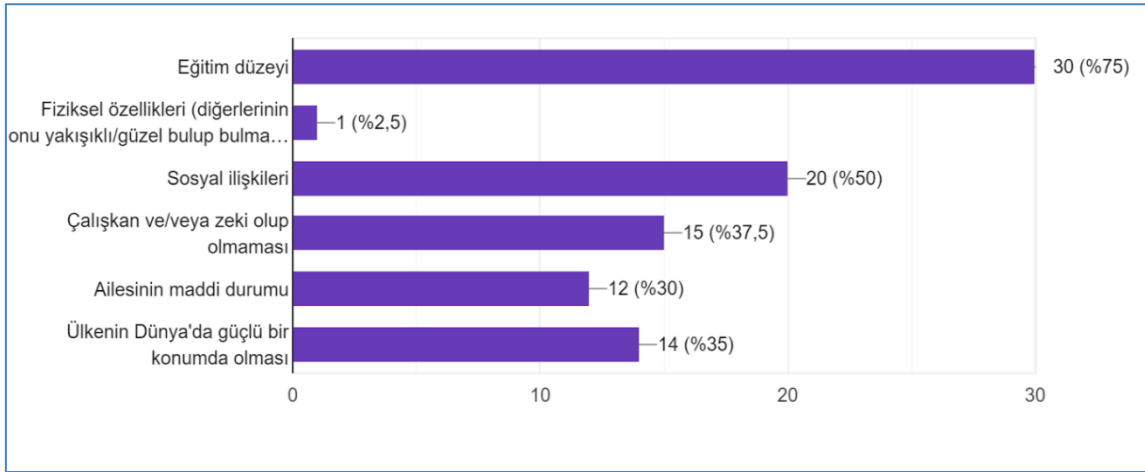
Öğrenci ve veli cevapları karşılaştırıldığında, her ikisinde de birbirine yakın oranlarda en çok 'iş sahibi' olmasıyla ilişkili seçenek işaretlenmiştir.

21- Geleceklerini belirleyen faktörlerin neler olduğunun sorulduğu sorunun öğrenci ve veli anketinde yer alan cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 23-a: Öğrenci Anketi/ Öğrenciye göre geleceklerini belirleyen en önemli faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

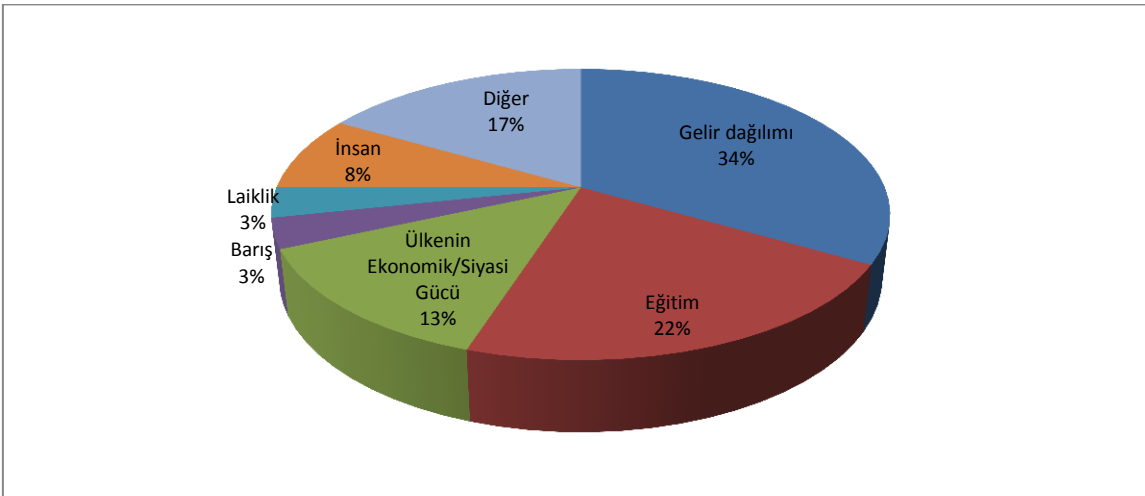
Öğrenciler geleceklerini belirleyen en önemli faktörlerin neler olduğu sorusunda, %83,6 oranında eğitim düzeyi, %42,6 oranında çalışkan ve/veya zeki olup olmaması, %34,4 oranında sosyal ilişkiler ile %34,4 oranında Türkiye'nin Dünya'da güçlü bir konumda olması, %13,1 oranında fiziksel özellikleri ve %13,1 oranında ailelerinin maddi durumu şeklinde cevaplamışlardır.

Grafik 23-b: Veli Anketi/ Veliye göre çocuklarının geleceklerini belirleyen en önemli faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

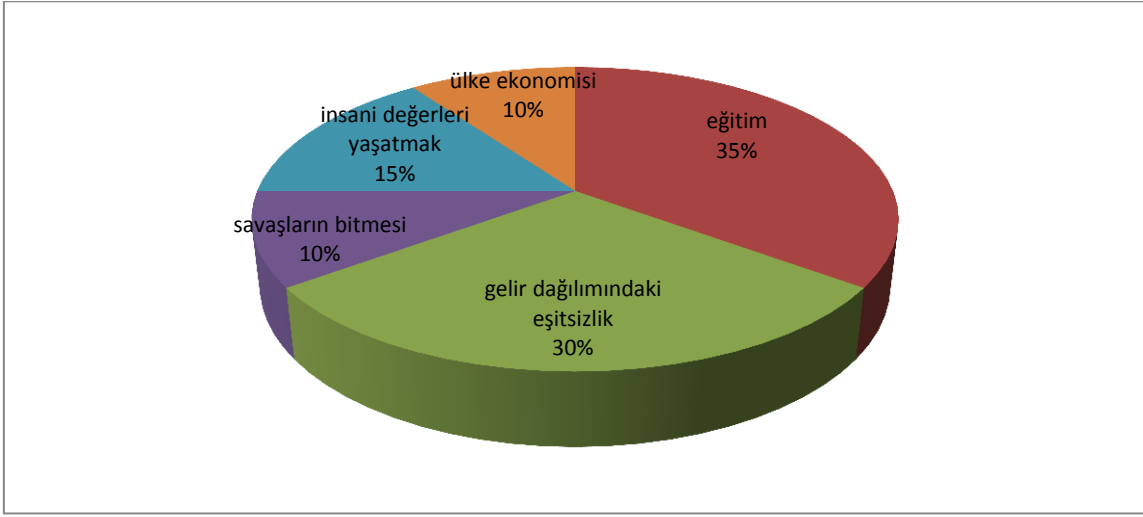
Veli anketindeki, çocuklarının geleceğini belirleyen en önemli faktörlerin neler olduğu sorusunda veliler, %75 oranında eğitim düzeyinin, %50 oranında sosyal ilişkilerinin, %37,5 oranında çocuğun zeki/çalışkan olup olmamasının, %35 oranında Türkiye'nin Dünya'da güçlü bir konumda olup olmamasının, %30 oranında ailesinin maddi durumunun, %2,5 oranında ise fiziksel özelliklerinin çocuklarının geleceğini belirleyen faktörler olduğunu ifade etmişlerdir.

22- Türkiye'de ve/veya Dünya'da en çok neyi değiştirmek istediklerine ilişkin sorulan sorunun öğrenci ve veli anketinde yer alan cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 24-a: Öğrenci Anketi/ öğrencilerin Türkiye'de ve/veya Dünya'da düzeltmek istediği alanlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Öğrencilerin Türkiye'de ve/veya Dünya'da en çok değiştirmek istedikleri konular, yüzdesel ağırlıklarına göre, %33,3 oranında adalet sistemi, %21,7 oranında eğitim, %16,7 oranında diğerleri (ırkçılık, su israfı, kadın cinayetleri, hükümet, futbol, mülteci politikası, Türkiye'nin jeopolitik konumu ve değiştirmek istemezdim diyenler), %13,3 oranında ülkenin ekonomik/siyasi gücü, %8,3 oranında insan, %3,3 oranlarında laiklikle ve barış başlıklarıyla ilintilidir. Özetle, öğrencilerin yaklaşık yarısı, Türkiye'de gelir dağılımındaki eşitsizlik ve eğitim sisteminde değişim gerektiği konusunda yoğunlaşmışlardır. (Bknz:Grafik 24-a)

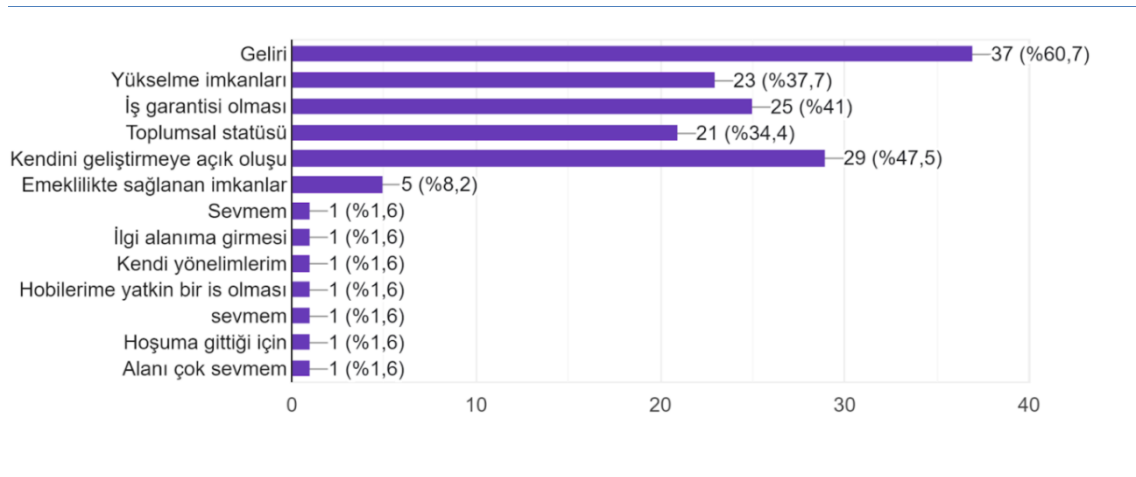

Grafik 24-b: Veli Anketi/ velilerin Türkiye'de ve/veya Dünya'da düzeltmek istediği alanlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Türkiye'de ve/veya Dünyada en çok değiştirmek istedikleri şeyin ne olduğuna dair sorulan soruya velilerin verdikleri cevaplar konularına göre Grafik 24-b'deki şekilde kategorize edilmiştir. Velilerin %35'i eğitim sistemini düzeltmek, %30'u gelir dağılımındaki eşitsizliği düzelterek gıdaya erişimde eşitliği ve adaleti sağlamak, %15'i insani değerleri ve erdemleri yüceltmek, %10'u savaşları bitirmek, %10'u ise ülke ekonomisini (işsizliği düzeltmek) istediklerini ifade etmiştir. (Bknz:Grafik 24-b)

Her iki grubun verdiği cevaplar karşılaştırıldığında, eğitim ve gelir dağılımında düzelme sağlanması ana başlık olarak ortaya konmaktadır. Öğrencilerin değiştirmek istedikleri konu en çok adalet sistemi iken velilerin değiştirmek istedikleri konu eğitim sistemi olarak görünmektedir.

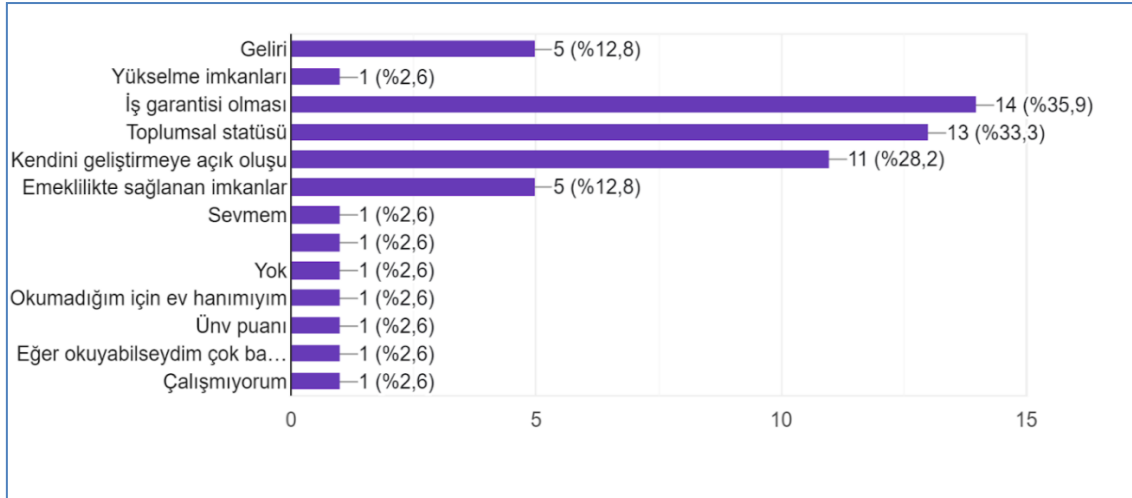
23- Öğrenci ve velilere, meslek seçiminde hangi kriterlere göre seçim yaptıklarına ilişkin sorulan sorunun öğrenci ve veli anketinde yer alan cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 25-a: Öğrenci Anketi/ Öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Öğrenciler, seçmeyi düşündükleri mesleğin hangi özelliklerinin kendilerini daha çok etkilediği sorusuna ise, %60,7 oranında geliri, %47,5 oranında kendini geliştirmeye açık oluşu, %41 oranında iş garantisi olması, %37,7 oranında yükselme imkanları, %34,4 oranında mesleğin toplumsal statüsü, %8,2 oranında emeklilikte sağlanan imkanlar şeklinde cevap vermişlerdir. Meslek seçiminde 'kendini geliştirme' kriterinin

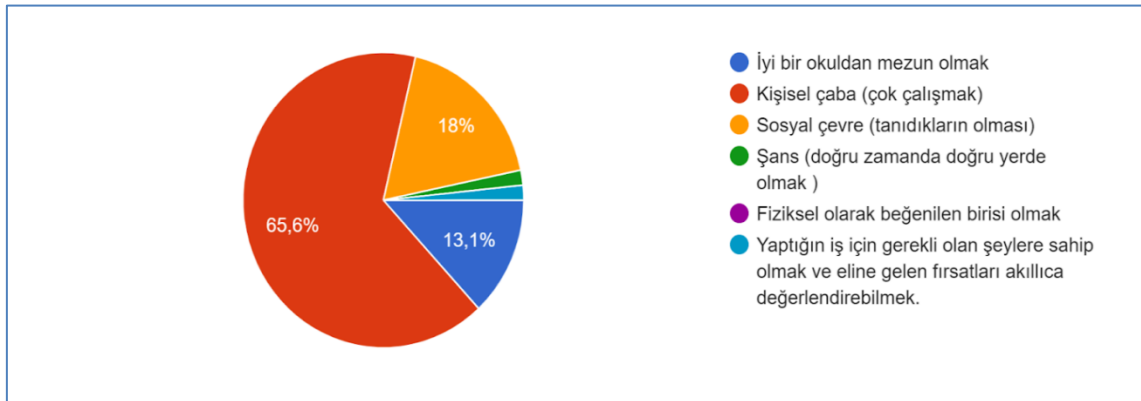
belirleyiciliğinin maddi getiri kriterinden sonra ikinci sırada yer alması ülkenin geleceği açısından ümit vadetmektedir.

Grafik 25-b: Veli Anketi/ Velilerin meslek seçimini etkileyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

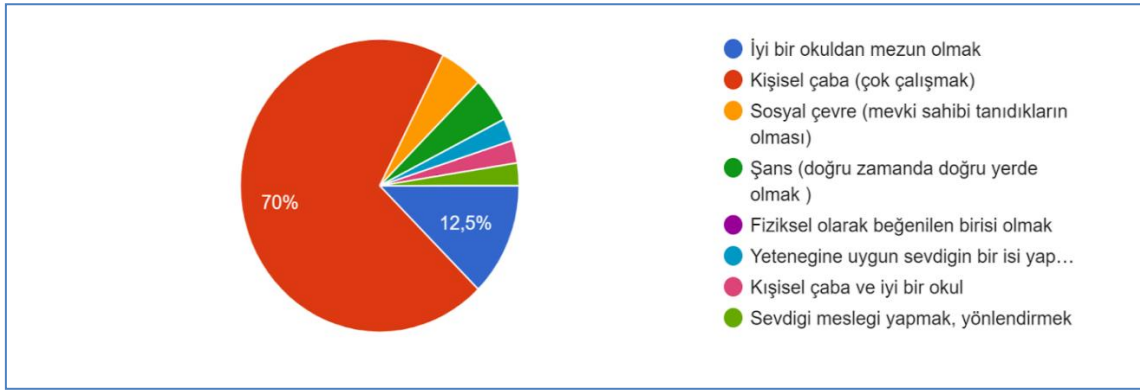
Velilerin sahip oldukları mesleklerini hangi özellikleri nedeniyle seçtiklerine dair sorulan soruda, veliler %35,9 oranında iş garantisi olması, %33,3 oranında toplumsal statüsü, %28,2 oranında kendini geliştirmeye açık oluşu ve son sırada %12,8 oranında emeklilikte sağlanan imkanlar ve geliri nedeniyle seçtiklerini ifade etmişlerdir.

24- Mesleki başarının en çok neye bağlı olduğunu soran sorunun öğrenci ve veli anketinde yer alan cevaplarının karşılaştırılması.

Grafik 26-a: Öğrenci Anketi/Mesleki başarıyı etkileyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Öğrencilerin mesleki başarının en çok neyle ilişkilendirdiklerinin sorgulandığı soruda, %65,6 oranında kişisel çaba (çalışmak), %18 oranında sosyal çevre (tanıdıkların olması), %13,1 oranında iyi bir okuldan mezun olmak ile ilişkilendirilmiştir. (Bknz:Grafik 26-a) Seçenekler arasında bulunan ‘şanslı olmak’ ile ilişkilendiren 1 öğrenci olmuştur.

Grafik 26-b: Veli Anketi/ Mesleki başarıyı etkileyen faktörlere ilişkin frekans ve yüzde dağılımı

Veliler ise, mesleki başarının en çok neye bağlı olduğuna dair görüşlerinin sorulduğu soruda, mesleki başarıyı %70 oranında kişisel çabaya, %12,5 oranında mezun olunan okula, %5 oranında şansa, %5 oranında sosyal çevreye ve kalanı da mesleğini seviyor olmasına bağlamıştır. (Bknz: Grafik 26-b)

Her iki grubun cevaplarında mesleki başarı en çok kişisel çabaya bağlanmıştır. Velilerden farklı olarak öğrenciler sosyal çevreye yüksek önem atfetmişlerdir.

21.maddede incelenen, geleceği belirleyen faktörler ile 24.maddede incelenen mesleki başarıyı etkileyen faktörler soruları seçenekler bakımından birbiriyle benzeşmektedir. Geleceği belirleyen faktörlerden en önemlisinin eğitim düzeyi olduğunu ifade eden öğrenci ve veliler, mesleki başarıyı belirleyen en önemli faktörün kişisel çaba olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenciler, sosyal ilişkiler seçeneğine geleceği belirleyen faktörlerde üçüncü sırada, mesleki başarı konusunda ikinci sırada yer vermişlerdir. Eğitim düzeyinin mesleki başarıya etkisi üçüncü sırada yer almaktadır. Buradan çıkan sonuç, öğrencinin eğitim düzeyinin/hangi okuldan mezun olduğunun meslek sahibi olana veya iş bulana kadarki süreçte en önemli etken olması, sonrasında ise kişisel çaba ve sosyal ilişkilerin daha önemli hale gelmesi gerçekçi bir sonuçtur.

V- SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde öğrenci ve veli anketi bulgularının gözden geçirilmesi ve bununla ilişkili daha önce yapılmış olan başka çalışmalar taranarak sonuçların karşılaştırılması yapılacak ve tespit edilebilen sorunlara yönelik öneriler sunulacaktır.

- Üniversite tercihini etkileyen etmenlerden en çok etkili olanın sınav puanı, en az etkili olanın ise öğretmen/okul/aile yönlendirmesi olduğu görülmektedir.
- Yabancı dil alanı ilk sırada olmak üzere, sosyal beceriler ve teknolojik yeterlilik alanlarında eksikliğinin öğrenci ve veli bakış açısından hissedildiği ve geliştirilmek istendiği göze çarpmaktadır.
- Ebeveynin mesleğinin öğrencinin meslek seçimi üzerindeki etkisinin düşük olduğu sonucu çıkmaktadır.

Cüceloğlu (2005)'na göre aileler çocukların meslek seçiminde baskın olduğu, hatta kendi seçemedikleri mesleklere çocuklarını yönlendirmektedir. Bu tespit 2005 yılı ve öncesinde yapılan çalışmalara dayanmakla birlikte günümüzde anne-babaların ve aynı zamanda yeni neslin de bilinç seviyesinin nispeten yükselmesiyle birlikte bu etkinin daha az olduğunu söylemek mümkündür. Ebeveynler kendi dönemlerinde var olmayan yeni mesleklerin ortaya çıkma hızına yetişemedikleri için meslek seçimindeki etkilerinin de azalması muhtemeldir.

Ülkemizdeki nitelikli işgücünün işsiz kalması temel sorunlardan birisidir. Bu nedenle ebeveynler eğitim ve gelir düzeylerine göre değişmekle birlikte, çocukların iş garantisi olan mesleklere yönlendirmek istemektedirler. Nitekim “mümkün olsaydı çocuklarının hangi mesleği seçmelerini istediklerine ilişkin” soruya verilen cevaplarda sırasıyla sevdiği meslek (%32,5), mühendislik(%22,5), doktorluk(%20) olmak üzere, geriye kalanlar çok düşük oranlarda hukukçu, öğretmen, akademisyen, subay seçeneklerini işaretlemiştir. Anketlere detaylı bakıldığında, özellikle doktor olan anne-babaların çocuklarının doktor olmasını istedikleri fark edilmiştir.

Meslek seçimindeki etkili olan kriterler öğrenci ve veli açısından irdelenirken, önem sırasına göre sonuçlar iki grupta farklılıklar görülmektedir. Öğrencilerde ilk üç sırada mesleğin geliri, kendini geliştirmeye açık oluşu ve iş garantisi yer alırken, velilerde bu sıralama iş garantisi, toplumsal statü ve kendini geliştirmeye açık oluşu şeklindedir. Çarpıcı olan sonuç, öğrencilerde gelir kriteri %60,7 oranında ilk sırada yer alırken, veli cevaplarında %12,8 gibi düşük bir oranda son sırada olmasıdır. Ülkenin ekonomik koşullarının, refah seviyesinin hiçbir dönemde mesleğin gelirini göz ardı edecek kadar yüksek olmadığı göz önünde bulundurularak, geçmiş dönemlerde de işsizlik sorununun ve maddi kaygıların ana gündem maddesi olması nedeniyle gelire bakılmaksızın ebeveynlerin iş garantisi olan mesleklere yöneldiği çıkarımı yapılmaktadır.

Bununla birlikte, öğrencilerin %59'unun sosyo-ekonomik açıdan velilerinin üzerinde bir seviye hedefledikleri görülmektedir. Velisinin sosyo-ekonomik durumunun kendilerinin gelecek beklentilerini olumlu/olumsuz etkilemediğini ifade eden öğrenci oranı %44'tür.

- YKS sürecinde olan öğrencilerin, öğrenci anketindeki örnekleme %80,3 ve veli anketindeki örnekleme %92,5 oranlarında çalışma ortamı, kaynak kitap ve etüt gibi konularda ihtiyaç duydukları desteğe erişebildikleri görülmektedir. Öğrenci anketinde bu kaynaklardan herhangi birine ulaşamadığını ifade eden öğrenci oranı %23 olup, azımsanamayacak seviyededir.
- Sınava hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyaç duyduğu psikolojik ve sosyal desteğin ailesi tarafından sağlandığını ifade eden öğrencilerin oranı %36,1 olup, ikinci en yüksek oran %29,5 ile hiçbir destek (aile/arkadaş/öğretmen/psikolog) almadığını ifade eden

gruptur. YKS sürecinde psiko-sosyal desteğin ailesi tarafından sağlandığını ifade eden öğrenci oranı ile ailesiyle olan iletişimini güçlü olarak değerlendiren öğrencilerin oranı aynı olup, %36,1'dir

- YKS hazırlık sürecinde, çocuğunun ihtiyaç duyduğu psikolojik ve sosyal desteğin en çok kendileri (aile) tarafından sağlandığını ifade eden veli oranı %50 iken, çocuğunun hiçbir destek almadığını ifade edenlerin oranı %12,5'tur. Çocuğunun ihtiyaç duyduğu psikolojik ve sosyal desteğin en çok aile tarafından sağlandığını ifade eden veli oranı ile çocuklarıyla iletişim düzeyinin güçlü olduğunu ifade eden veli oranı (%60) birbiriyle tutarlıdır. Bu veriler ışığında, YKS hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyacı olan psikolojik desteğin sağlanmasında ailenin payının büyük olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte, hiçbir destek almadığını ifade eden öğrencilerin oransal yüksekliği, bu öğrencilerin tamamının kaygı düzeyinin düşük olması sebebiyle desteğe ihtiyaç duymadıkları anlamına gelmemelidir. Şöyle ki, kaygı düzeyini düşük olarak değerlendiren öğrencilerin oranı yukarıda belirtildiği üzere %11,5 idi. Hiçbir destek almadığını belirten %29,5'luk grubun bir kısmının düşük kaygılı olmasından dolayı ihtiyaç duymadığı varsayılsa bile, kalan kısmın orta/ yüksek kaygı düzeyindeki öğrencilerden oluştuğu aşıkardır. Her şeyden önce lise son sınıf öğrencileri bir taraftan ergenlik döneminde ortaya çıkan psikolojik ve fiziksel değişimle baş etmeye çalışırken, diğer taraftan hayatlarının en önemli kararlarını vermeye çalışmaktadırlar. Bu nedenle, gençlerin bu süreci daha sağlıklı geçirebilmesi adına, okul rehberlik servislerinin öğrenciyi daha yakından gözlemleyerek, daha dikkatli ve bilinçli çalışmalar yürütmesi, ailelerle işbirliği ve etkileşim içerisinde olmasının gerekliliği ortadadır. Bu konuya özel okullarda devlet okullarına göre nispeten daha çok önem verildiği bilinmektedir. Devlet okullarında ise nitelikli ve niteliksiz devlet okulu olmasına göre rehberlik hizmetlerine verilen ağırlık değişmektedir. Buna istinaden, devletin eğitim politikalarını belirlerken bu bilinçte olması gerekmektedir. Hem öğrenci hem de veli açısından, yoğun tempoda en az iki yılı bulan YKS hazırlık süreci hem öğrenci hem de ebeveynler açısından psikolojik olarak zorlayıcı olmakla birlikte, her ailenin profesyonel desteğe ulaşma kabiliyeti maddi açıdan aynı düzeyde değildir. YKS'ye hazırlanan gençlerin çoğunluğu için söz konusu dönemin maddi ve manevi olarak hayatlarının en zorlu ve belirleyici dönemi olduğu düşünüldüğünde, gerekli psiko-sosyal desteğin sağlanması konusuna gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

Öğrenci anketinde, öğrencilerin stres düzeyini azaltabilmek için neler yapılabileceğine ilişkin verilen seçeneklerde en çok işaretlenen seçenek %52,5 oranı ile 'ders dışı faaliyetlerde bulunmak' olmuştur. İkinci en yüksek oyu alan seçenek %36,1 oranı ile 'daha çok ders çalışmak', üçüncüsü ise %34,4 oranı ile 'çalışma ortamının iyileştirilmesi' ve son olarak %16,4 oranı ile ders materyallerine ve öğretmene daha kolay erişimin sağlanması' şeklindedir. Bu veriler ışığında, sınava hazırlık sürecinde zamanla yarışan öğrencinin ders dışı faaliyette bulunabilmesi için en az zaman kaybı ile bunu yapabilmesi için bile aile veya okul yönetiminin desteğine ihtiyacı olacaktır. Çalışma ortamının iyileştirilmesi de stres düzeyini düşüreceği değerlendirilen bir seçenektir. Evlerinde uygun koşullarda ders çalışamayan öğrenciler için okulların uygun koşulları sağlaması veya kütüphanelerin kolaylıkla ulaşılabilmesi önem arz etmektedir. Şüphesiz devlet desteği olmaksızın, fiziksel koşulların iyileştirilmesi mümkün değildir. Lise öğrencilerinin sınav stresine ilişkin yaptıkları çalışmada, Uyar A. Ve Canpolat M. (2023) aile ve öğretmen desteği, psikolojik destek almanın, düzenli ders çalışmanın ve stresle başa çıkabilme becerisinin (ders dışı faaliyetlerde bulunmak) sınav kaygısını azaltan; gelecek kaygısı, eğitim sistemi, başkalarıyla kıyaslanmanın sınav kaygısını artıran faktörler olduğuna işaret etmekte olup bu çalışmadaki ders dışı faaliyetlerde bulunma ve aile desteğinin önemi noktasındaki bulgularla uyumludur.

- Öğrencinin sınav kaygısı ile ebeveynin sınav kaygısı arasındaki ilişki incelendiğinde, öğrenci ve ebeveynlerin sınava hazırlık sürecindeki kaygılarını orta ve yüksek seviyede olduğunu değerlendirme oranları birbirine yakın olmakla birlikte, bu çalışma kapsamında öğrenci ve velilerin kaygı düzeyleri “orta seviyede” bulunmuştur. Öğrenci ve veli kaygı düzeyleri karşılaştırıldığında, ebeveynlerinin kaygı düzeyinin “düşük” olduğunu düşünen öğrenci oranı (%21,53), kendilerinin sınav kaygısı düzeyini “düşük” olarak değerlendiren öğrencilerin oranından (%11,5) yüksektir. Veli tarafında da aynı şekilde, kendilerini “düşük” sınav kaygılı değerlendiren veli oranı (%12,5), çocuğunun kaygı düzeyinin düşük olduğunu düşünen veli oranından (%7,5) yüksektir. Sonuç olarak, her iki ankette de velilerin sınav kaygısı düzeyi, öğrencilere kıyasla daha düşük çıkmıştır.
- YKS hazırlık sürecinde, öğrencilerin stres düzeyini azaltabilmek için neler yapılabileceğine bakıldığında, öğrenci ve velilerin birleştiği nokta, ders dışı faaliyetlerde bulunmalarının stres düzeyini azaltacağıdır. İkinci seçenekte, öğrenci ve veli cevaplarında farklılık göstermekte olup, öğrenci tarafında ‘daha çok ders çalışma’ ve ‘ders çalışma ortamının iyileştirilmesi’ iken, veli tarafında ‘ders materyallerine ve öğretmenlere erişimin kolaylaştırılması’ şeklinde ortaya çıkmıştır. Buna göre, öğrencilerin ders çalışma ortamlarının yeterince iyi olması durumunda ders çalışmayı daha az stresli hale getirebileceği için daha çok ders çalışma imkânı bulabileceklerini kastettikleri şeklinde değerlendirilmektedir.
- YKS hazırlık sürecinin aile bütçesini zorladığını düşünen öğrenci oranı %55,7, veli oranı %67,5’tir.
- Üniversite eğitimi boyunca ebeveynlerin zorlanacağı konulara öğrenci ve veli bakış açısından bakıldığında her iki ankette farklı oranlarda olmakla birlikte, ilk sırada maddi kaygılar, ikinci sırada özlem, üçüncü sırada ise öğrenci üzerindeki denetimin azalma ihtimalinin yarattığı kaygı gelmektedir. Kaygı yaratan konuların önem sıralaması öğrenci ve veli cevaplarında birbirine paralel olduğu görülmektedir.
- Üniversite eğitimi boyunca öğrencilerin zorlanacağı konulara öğrenci ve veli bakış açısından bakıldığında önem sıralamasında farklılık görülmektedir. Ebeveynler çocuklarını en çok zorlayabilecek konunun sosyal uyumla ilişkili olabileceğini ifade etmiş, maddi konular olabileceğini değerlendirmemişlerdir. İki örneklemin cevapları arasındaki farklılığın en olası nedeni, ilk bakışta veli örnekleminin maddi imkanlarının, öğrenci örneklemindeki velilerin maddi imkanlarından daha iyi olabileceği gibi görünmekle birlikte, aslında veli anketindeki veliler kendi kaygı sıralamasında maddi kaygıları ilk sıraya koyarken, aynı veli örneklemini, üniversite eğitimi boyunca çocukları için sosyal uyum kaygısını ilk sıraya koymuştur. Bunun nedeni olarak, veli anketindeki velilerin, çocuklarına, kendi yaşadıkları maddi kaygıyı hissettirmeme gayretinde olabilecekleri de düşünülebilir. Bu noktada, veli anketindeki örneklemin demografik özelliklerine dönüp baktığımızda, maddi koşullara ilişkin ölçüt olarak oturdukları evin sahibi olma oranı aslında öğrenci anketinde, veli anketine göre daha yüksek görülmektedir. Diğer bir ölçüt olarak, veli çalışan oranının (%65), öğrenci anketindeki veli çalışan oranından(%50,8) yüksek olduğu görülmektedir. Maddi ölçütlere bakıldığında ilk bakışta yapılan, maddi koşul farklılıkları yorumu net olarak teyit edilememektedir. Eğitim düzeyleri açısından ise, lisans mezunu olanların veli anketinde %57,5 ile, öğrenci anketindeki %23’lük lisans mezunu veli oranından yüksek olduğu görülmektedir. Her iki anketteki ebeveynlerin eğitim düzeylerindeki bariz farklılığa bakıldığında, ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe ebeveynlerin geleceğe ilişkin çocuklarının maddi kaygılarının düşük olduğu şeklinde çıkarım yapılabilir.

- Üniversite eğitimi için Türkiye’de veya başka bir ülkede farklı milliyet/inançtan insanlarla birlikte bulunmaları durumunda güvenliklerini tehdit altında hissedip hissetmeyeceklerine ilişkin soruya öğrenciler ve veliler sırasıyla %70,5 ve %65 oranında hayır cevabı vermişlerdir. Her ne kadar bu konuda çoğunluğun endişe hissetmeyeceği görülsede, endişe hissedenlerin oranı en az %30 olup azımsanmayacak ölçüdedir. Burada vurgulanması gereken nokta, yükseköğretimde bulunan farklı milliyetten ve kültürlerden insanların dışlanmaması gerektiğidir. Hem Türk öğrencilerin hem de yabancı uyruklu öğrencilerin kültürel anlamda uyumlanabilmesi için farklı çözüm önerileri getirilebilir. İnsanların herhangi bir şeye karşı duydukları endişeleri daha çok bilgisizlikten veya önyargılardan kaynaklanmaktadır. Önyargıları kırabilmek çoğu zaman kolay olmamaktadır. O nedenle, özellikle medyada önyargı oluşturacak yayınlardan, politikarlardan kaçınmak ve farklı kültürler tanınmanın getireceği faydalara odaklanmayı sağlayacak yaklaşımlar getirmek, toplumun genel faydasına olacaktır.

2019 yılı TÜİK verilerine göre, ikamet ettiği ilden başka bir ile üniversite okumaya giden öğrenci sayısı 411,818’dir(güncel veri bulunamamıştır). Bu sayının 2019 yılında üniversiteye yerleşen öğrenci sayısına (2,528.031) oranı %16,3’tür. Üniversitede okuyan öğrencilerin 2019 yılı itibariyle, %16,3’ünün ailesinden farklı bir şehirde okuduğu ülkemizde, 2023-2024 dönemi itibariyle farklı ülkelerden 336,336 öğrenci yükseköğretim için bulunmaktadır. Yabancı uyruklu öğrenci sayısının, toplam yükseköğretimde bulunan öğrenci sayısına (7.081.289) oranı ise %4,75’tir.(<https://istatistik.yok.gov.tr/erişim> tarihi: 04.06.2024)

- Kariyere ilişkin gelecek kaygılarını ölçmeye yönelik olarak yöneltilen, mesleki kariyerlerinde cinsiyet ayrımcılığına uğrama endişesi taşıyıp taşımadıkları sorusuna, öğrencilerin %72,1 ‘i böyle bir endişe taşımadıklarını, %27,9 ‘u endişe taşıdıklarını ifade etmişlerdir. (Bknz: Grafik 17) %27,9’luk oranın demografik dağılımına bakıldığında, bir erkek öğrenci haricinde tamamının kız öğrenciler tarafından cevaplandığı görülmektedir. Bu çerçevede, örnekleme lise son sınıf öğrencisi olan kız öğrencilerin, içinde bulunduğumuz toplumda kadınlara cinsiyet ayrımcılığı yapıldığına dair algıları olduğu yorumu yapılabilir.
- Meslek yaşamlarında veya diğer toplumsal alanlarda fiziksel engelleri bulunması durumunda dezavantajlı durumda olma kaygıları olup olmadığını anlamaya yönelik öğrencilere ve velilere sorulan soru yüksek oranda bu konuda kaygılanmadıkları yönünde cevaplanmıştır. Her iki örneklemin demografik yapılarına bakıldığında, öğrenciler arasında fiziksel engelli öğrenci bulunmadığı, veliler arasında ise 1 kişinin bulunduğu görülmektedir. Örneklemin tamamına yakınının kariyer yolculuğunda fiziksel engeli olan insanların deneyimine sahip olmadıkları için bu konuda endişelerinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.
- 10 yıllık gelecek perspektifinde öğrencileri ve velileri en çok heyecanlandıran ve kaygılandıran konular incelendiğinde, her iki grubun büyük çoğunluğunun öğrencilerin kariyer hedeflerine ulaşmasıyla ilgili olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu dönem, öğrencilerin istedikleri üniversiteye girmeleriyle birlikte, mezun olduktan sonra eğitimini aldıkları alanda iş bulma süreçlerini kapsamaktadır. En büyük gelecek kaygısı nedeni, her iki grupta da işsizliktir. Sonrasında öğrencilerde yanlış meslek seçmiş olmak, ülke ekonomisinin gidiş hattı, savaşlar şeklindedir. Velilerde ise, işsizlikten sonra en büyük kaygı nedeni çocuğunun yanlış meslek seçmiş olması, ebeveyn olarak insanlara duydukları güvensizlik, ülke ekonomisinin gidiş hattı ve buna bağlı olarak gelir dağılımındaki eşitsizlik şeklindedir. Aile kurma seçeneği, seçenekler arasında

verilmiş olmasına rağmen 10 yıllık perspektifte çok düşük oranlarda karşılık bulabilmiştir.

10 yıllık geleceğe ilişkin en büyük heyecan duyma nedeni ise yine öğrencinin hedeflediği meslekte olması her iki ankette de ilk sırada yer almaktadır. Sonraki sıralarda öğrenciler için yeni insanlar/kültürler tanımak, tuttuğu takımın şampiyon olması, aile kurmak iken, veliler için çocuklarının sevdiği işi yapmasının ve başarılı olmasının kendilerini heyecanlandırıldığını ifade etmişlerdir.

- Mutluluğu belirleyen en önemli etken, öğrenciler için yüksek gelir elde etmek iken, veliler için insanlığa faydalı işler yapmak şeklinde ortaya çıkmıştır. İlişkili diğer sorulardaki cevaplara bakılarak, yüksek gelir elde etmek ile mesleki başarının aynı anlama geldiği değerlendirilmektedir. Mesleki başarı, velilerde mutluluğu belirleyen etken olarak ikinci sırada yer almaktadır.
- Öğrenciler ve veliler, gelecekteki başarıyı belirleyen en önemli faktörün eğitim düzeyi olduğu konusunda aynı fikirdedir. Sosyal ilişkiler seçeneği veli cevaplarında ikinci en önemli faktör iken, öğrencilerde ikinci sırada çalışkan/zeki olma seçeneği işaretlenmiştir. Türkiye'nin Dünya'da güçlü bir konumda olması faktörü, her iki grupta da aynı oranda (%34-35) önemli bulunmuştur. Ailenin maddi durumunun çocukların geleceğine etkisi, öğrencilerin gelecek beklentilerinde %13,1 oranında yer bulurken, veliler tarafından %30 gibi yüksek bir oranda önemli bulunmuştur. Buna ilişkin olarak, çocukların ailelerinden beklentilerinin düşük olduğu, ancak velilerin çocuklarına maddi olarak destek olabilme kabiliyetinde olmayı önemsedikleri düşünülmektedir.
- Türkiye'de ve/veya Dünyada eğitim ve gelir dağılımında eşitlik sağlanması en çok değiştirilmek istenen konular olarak öğrenci ve veli tarafında ilk sıradadır. Velilerden farklı olarak, öğrencilerin değiştirmek istediği konular arasında ırkçılık, su israfı, kadın cinayetleri, hükümet, futbol, mülteci politikası, Türkiye'nin jeopolitik konumu yer almaktadır. Öğrencilerden farklı olarak velilerin düzelmesini istediği konu, insani değerleri ve erdemleri yüceltmektir.

Genel olarak, öğrenci ve velilerin gelecek beklentileri ve kaygıları benzerlik göstermektedir. En önemli gelecek kaygısı gerek üniversite eğitim sürecinde gerekse sonrasında iş bulma sürecinde ekonomik temellidir. Bunun nedeni ülkemizde makroekonomik göstergelerin olumsuzluğudur. (Enflasyon ve işsizlik oranlarının yüksek olmasıdır.) Öğrencilerin işsizlik kaygısı duymadan kendilerini gerçekleştirmeye yönelik, yetenek ve ilgi alanlarıyla uyumlu şekilde bilinçli meslek seçimi yapabilmeleri için ülkemizin istikrarlı bir ekonomik görünüme kavuşması gerekmektedir.

Özel ve/veya devlet burslarının teşvik edilmesinin yanı sıra kaynaklara erişim konusunda sınava hazırlık sürecinde öğrencilerin ve velilerin kaynak sağlayıcılar tarafından yeteri kadar bilgilendirilmesinin maddi kaygıların yönetilmesinde olumlu katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

Bireysel olarak donanımlarını geliştirebilecek eğitim koşullarının sağlanması gerekliliği öğrenciler için diğer bir zorunluluktur. Yabancı dilin iyi seviyede öğrenilmesi, teknolojik gelişmeleri takip etme becerisi bireysel olarak okul ve okul dışı kaynakları kullanarak (internette sağlanan bazı ücretsiz uygulamalara kolaylıkla ulaşmak mümkündür.) sağlanabilmektedir.

Sınava hazırlık sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için okul ve ailenin öğrenciye desteğinin artırılması, öğrencilerin ders dışı faaliyetlerinin desteklenmesi, okul rehberlik

servislerinin etkin kullanılarak ebeveynlerin bilinçlendirecek faaliyetlerde bulunulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Aydemir, M.,2020.“Lise Öğrencilerine Göre Günümüzün Toplumsal Sorunları, Nedenleri, Çözümleri Ve Gelecekteki Muhtemel Toplumsal Sorunlar”. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Y.L.Tezi.,2020,60.

Aydin, U. & Bulgan, G. “Çocuklarda Sınav Kaygısı Ölçeği’nin Türkçeye Uyarlaması.”İlköğretim Online. 16(2):887-899. 2017.

Bacanlı, F., Eşici, H. ve Özünlü, M. B. Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(40), 198-211.2013.

Bacanlı, F.,Akyol, E. Y., Kaynak, S. ve Özhan, M. B. Ergen-Ebeveyn Kariyer Uyum Ölçeği’ni Türkçeye Uyarlama Çalışması. Ege Eğitim Dergisi,19(2), 389-407.2018.

Gedikoğlu, T., “Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1),66-80. 2015.

Horenstein D. “Presenting problems of students at a university psychological clinic. J ClinPsychol”. Journal Of Clinic Psychology Apr;32(2):379-84,1976.

Keller, B. K., ve Whiston, S. C. (2008). The role of parental influences on young adolescents' career development. Journal of Career Assessment, 16(2), 198-217. <https://doi.org/10.1177/1069072707313206>

Karadeniz, Eylem. “Üniversite Giriş Sınavına Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencileri Ve Velilerinin Kaygı Düzeyleri, Başetme Yolları Ve Denetim Odağı Arasındaki İlişki”. Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi YL.Tezi.İstanbul,,22, 2005.

Kitzrow, M. “The Mental Health Needs of Today’s College Students: Challenges and Recommendations”. National Association of Student Personnel Administrators, 41, 167-181, 2003.

Kurtuluş Yıldırım H., Kurtuluş,E.,Yaman,G.K.Ergenlerin Benlik Saygısı İle Kariyer Kaygısı Arasındaki İlişki Gelecek Beklentisinin Aracı Rolü. Ekev Akademi Dergisi. 284-285,2022.

Kuzgun, Yıldız.Meslek Danışmanlığı, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım,Ankara,2000.

SA Benton, JM Robertson, WC Tseng, FB Newton, SL Benton. Professional psychology: Researchandpractice “Number of 34” (1), 66, 2003.

Sezer, F ,İşgör İ.“İlköğretim Ve Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Problem Alanlarının Tespiti (Erzurum İli Örneği)” . Milli Eğitim Dergisi , 40 (186) , 235- 248, 27. 2010.

Sezer, S ..”A ViewtoTheSubject Of TheMeaning Of Life İn Terms Of TheoreticalAndPsychometricStudies”. Ankara UniversityJournal of Faculty of Educational Sciences (JFES) , 45 (1) , 209-228, 2012.

Nurtan,F., “Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Yaşadıkları Sınav Kaygısı İle Algıladıkları Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişki”. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.7-9,2021.

Özaydın,O. “Türkiye’de Neet Olmak: Balıkesir Örneği”. Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.,2024.6.

Şimşek,H. “Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri ve Gelecek Beklentilerini Etkileyen Faktörler”.Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 5(1), 90-109,2012

Türk Dil Kurumu. Büyük Türkçe Sözlük. Ankara, 2020.

Uyar,A.&Canpolat,M. Lise Öğrencilerinin Sınav Kaygı Düzeylerinin Ve Sınav Kaygılarına Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi. Ekev Akademi Dergisi,94(28).2023.

ÖZET

Bu çalışmada lise son sınıf öğrenci ve velilerinin gelecek beklentileri, kaygıları ve aralarındaki farklılıkların ne olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini Ankara İli, Çankaya İlçesi'nde bulunan özel ve nitelikli devlet okullarından dört farklı okulda öğrenim gören lise son sınıf öğrencileri ve velileri oluşturmaktadır. Öğrenci ve veliler için ayrı ayrı oluşturulan anketler, okul yöneticileri aracılığıyla öğrenci ve velilere ulaştırılmış olup, Google Forms bağlantısı üzerinden online ortamda uygulanmıştır. Anketi dolduran öğrenci sayısı 61, veli sayısı 40'tır. Öğrenci ve veli örneklemini birbirinden bağımsızdır. Veli anketindeki veliler öğrenci anketindeki öğrencilerin velisi olabileceği gibi, olmama ihtimali de bulunmaktadır. Her iki anket arasında karşılaştırma yapabilmek için soruların çoğunluğu aynı olmasına dikkat edilmiştir. Demografik sorular dışında, öğrencilerin kariyer kararlarında ebeveynlerinden etkilenme durumları, ebeveynleriyle iletişim seviyeleri, öğrenci ve velilerin üniversite hazırlık sürecinde yaşadıkları kaygı düzeyleri, öğrencilerin kendileri için ve velilerin çocukları için duydukları gelecek kaygıları ve beklentilerini belirlemeye yönelik kapalı ve açık uçlu sorular kullanılmıştır. Açık uçlu soruların cevapları içeriğine göre ana başlıklar altında toplanmış ve kategorize edilmiştir. Bulgular grafiksel gösterim ile frekans yüzde analizi yardımıyla açıklanmıştır.

Sonuç bölümünde ise kayda değer olan bulgulara yer verilerek öneriler sunulmuştur. Bulgulardan bazıları şu şekildedir:

- Öğrenci ve veli örnekleminin sınav kaygısı düzeyleri ağırlıklı olarak orta düzeydedir. Yüksek kaygı düzeyi taşıyan veli oranı, yüksek kaygı düzeyindeki öğrencilerden oransal olarak düşüktür.
- Geleceğe ilişkin kaygılara bakıldığında, işsizlik başlıca kaygı nedenidir.
- Üniversite eğitimi sürecinde maddi kaygılar ön plana çıkmaktadır.
- Öğrencilerin kendilerini en çok yabancı dil alanında geliştirme ihtiyacı bulunmaktadır.
- Sınava hazırlık sürecinde öğrencinin ihtiyaç duyduğu psikolojik destek en çok aileleri tarafından sağlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Lise son sınıf öğrenci ve velileri, gelecek beklentisi, gelecek kaygısı, sınav kaygısı, işsizlik.

ABSTRACT

In his study, the future expectations and concerns of senior high school students and their parents and the differences between them were tried to be revealed. The sample of the study consists of senior high school students and their parents studying in four different private and qualified public schools in Çankaya District of Ankara Province. The questionnaires, which were created separately for students and parents, were delivered to students and parents through school administrators and applied online via Google forms link. The number of students who completed the questionnaire was 61 and the number of parents was 40. Student and parent samples are independent of each other. The parents in the parent survey may or may not be the parents of the students in the student survey. In order to make comparisons between the two surveys, it was ensured that the majority of the questions were the same. In addition to demographic questions, closed-ended and open-ended questions were used to determine the influence of parents on students' career decisions, their level of communication with their parents, the level of anxiety experienced by students and parents during the university preparation process, and the future concerns and expectations of students for themselves and parents for their children. The answers to the open-ended questions were collected and categorized under main headings according to their content. The findings were explained with the help of graphical representation and frequency percentage analysis. In the conclusion section, significant findings are presented and recommendations are made.

Some of the findings are as follows:

- The exam anxiety levels of the student and parent sample are predominantly moderate. The proportion of parents with high levels of anxiety is proportionally lower than that of students with high levels of anxiety.
- Regarding concerns about the future, unemployment is the main cause of anxiety.
- Financial concerns come to the forefront during the university education process.
- Students need to improve themselves mostly in the field of foreign language.
- The psychological support that students need during the exam preparation process is mostly provided by their families.

Keywords: Senior high school students and their parents, future expectation, future anxiety, exam anxiety, unemployment.